

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

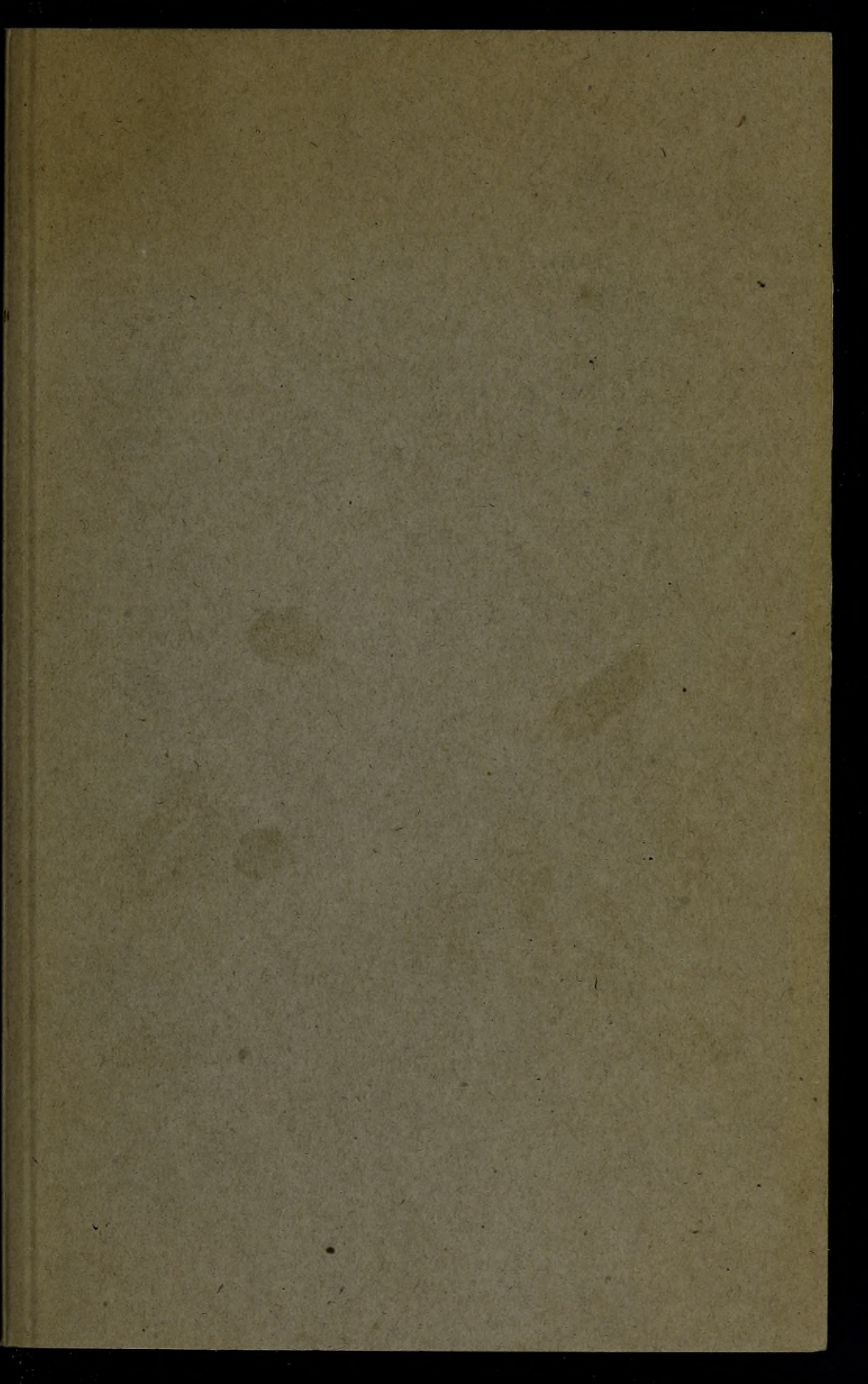
GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Vidd
Lr

BERÄTTELSE

AF

V. Ö. *hberg*
x

HELSINGFORS

TIDNINGS- & TRYCKERI-AKTIEBOLAGETS TRYCKERI

1899.

BERÄTTelser

1817

Utgitt af H. G. H. H. H.

1817

Fadern.

Berättelse. *)

Olof Brusas var byns rikaste man. Han hade likväl börjat, som man säger, från intet. Hans fader var spannmålstorpäro och dog, när sonen Olof ännu var endast tolf år gammal. Modern, som uppfostrat gossen i dygd och gudsfruktan, förde honom strax efter faderns död till prästgården och frågade, om pastorn ej kunde använda honom till vallpojke eller möjligen viste någon annan, som behöfde en sådan.

«Kära vän», svarade pastorn, «saken är visst den, att jag nu i vår behöfver mig en ny vallherde, sedan gamla Katrina blifvit så lam i ena sidan, att hon ej slipper två steg utan hjälp; men aldrig tar jag något barn att vakta mina kreatur, utan nog skall jag åter ha en äldre beskedlig kvinsperson i Katrinas ställe, och icke ville jag håller råda er att ge gossen till vallherde åt någon annan; vallhjonets sysslolösa lif är fördärfligt och oxar och kor äro dåligt sällskap för människan i hennes unga år, då hon just bör vänjas vid arbetsamhet och goda seder».

Torpäroen kan tyckte väl, att pastorn talade rätt; men hon såg bekymrad ut, ty hon viste ej hvart hon nu skulle vända sig för att få åt sonen en plats, där han kunde förtjäna sitt uppehälle.

Pastorn befriade henne från detta bekymmer. Han sade, att kapten Gustafsson, som bodde i närheten, behöfde en springpojke att sändas i ärenden och användas

*) De berättelser, som här följa, hafva för några och trettio år tillbaka varit offentliggjorda genom tidningen Folkvännen uti dess första årgångar.

vid smärre sysslor; han skulle nog antaga Olof till denna befattning. För att ännu mer förvissa enkan härom skref han några ord till kaptenen och bad honom taga gossen i sin tjänst. Pastorn tillade i brevet, att Olofs af lidne fader hade varit en redlig och trägen arbetare, hvarför man hade orsak att vänta godt äfven af sonen.

Med detta bref i handen och sonen vid sin sida vandrade enkan till kapten Gustafsson. Han genomläste brevet, betraktade gossen och tog honom utan långt betänkande i sin tjänst. «Till en början får du mat och kläder, så mycket du behöfver; uppför du dig bra, så får du snart nog äfven annan lön», sade kaptenen. Enkan tackade för denna godhet, förmanade Olof till lydnad och flit och skildes ifrån honom med tårade ögon men med lättadt hjärta.

Kapten Gustafsson var en gammal sjöman. Han hade seglat i trettiofyra års tid och därunder samlat sig en nätt förmögenhet. Vid femtio års ålder lämnade han sjölifvet, köpte sig en stor men förfallen landtegendom och blef jordbrukare. Han var en företagsam och driftig man, såsom sjömän ofta äro. Ehuru han, då Olof kom till honom, blott i sex års tid innehaft sin egendom, hade han likväl förskaffat den närmare dubbelt större värde, än den ägde, då han köpte den. Han hade betydligt förbättrat jorden, uppfört en mjölkvarn, som gaf god vinst, och inrättat ett tegelslageri. Han sysselsatte därför en stor mängd arbetare. Van att själf lefva i värksamhet från morgon till kväll, fordrade han af sina underhafvande flit och ordentlighet, skilde genast ifrån sig alla lata och vårdslösa, men bemötte med vänlighet hvar och en, som gjorde sin plikt. Såsom sin rådgifvare och uppsyningsman vid jordbruket, hvari han själf till en början var alldeles okunnig, hade han en drängfogde, en gammal och förständig man. Kapten Gustafssons åkrar stodo vanligen bättre än andras i trakten, hans kreatur voro väl födda och ryktade och hans

arbetare sågo nöjda och välmående ut. När en tjänst hos honom blef ledig, trängdes många om att få den.

Olof användes i början till hvarjehanda göromål. Än sändes han att föra kaptens bud och befallningar, än förrättade han smärre uppdrag hemma i huset. Kaptenen höll honom strängt: när det ena arbetet var gjordt, hade han alltid något annat passande i beredskap; och alt skulle gå med fart men likväl ordentligt. Hvarje arbete, som gafs gossen, var dock sådant, att han däraf på intet sätt öfveransträngdes; men vanligtvis var han, när kvällen kom, lika trött som förr i hemmet, då han någon gång hela dagen skrunnit backe eller slagit filpa. Sällan hörde han någon förebräelse, ty han var från sina tidigaste år van att göra, hvad han blef befald till, och sökte efter bästa förmåga uppfylla sin husbondes önskningar.

Med tiden förändrades hans göromål. Alt efter som hans krafter tilltogo, fick han vänja sig vid arbeten, som fordrade större ansträngning. Vid sjutton års ålder kunde han uträtta de vanligaste landtbruksarbeten, och från denna tid hade han vanlig dränglön. År efter år vann han altmera sin husbondes förtroende och tillgifvenhet, ty han var en allvarlig, rättskaffens yngling och en ihärdig arbetare.

Kapten Gustafsson hade för sitt folk inrättat ett slags sparbank. Han behöll gärna såsom lån hvad hvar och en kunde undvara af sin årslön, gaf skuldsedel på det innestående beloppet och erlade därför ränta. Mången, som annars under årets lopp skulle hafva förlösat hela sin lön, blef härigenom liksom tvungen att spara; ty man tåktes ej begära ut till någonting onödigt, när man viste, att kaptenen ej tykte om det, utan gjorde alt för att bereda sina arbetare en sparpenning för framtiden. Olof hade under de första åren erhållit utom nödiga kläder då och då äfven någon mindre penningegåfva; men kapten hade vid sådant tillfälle alltid låtit honom förstå, att

han borde gifva större delen däraf åt sin moder; och Olof var villig att efterkomma uppmaningen, både af tillgifvenhet för kaptenen och kärlek till sin mor. Den fattiga enkan hade däraf alltid någon hjälp, men ändå vida större glädje. När Olof var sjutton år och hade i fem år tjänat kaptenen, inkallade denne honom en dag, råkade honom en skuldförbindelse på tjugu rubel och sade: «Här är återstoden af din penningelön för de förgångna åren; härefter har du till en början lika mycket årligen». Olof ville ej emottaga sedeln, utan sade, att han mer än nog blifvit lönad för de ringa tjänster han kunnat göra sin husbonde; men kaptenen förklarade bestämdt, att skuldsedeln vore Olofs, och att han kunde göra därmed hvad han behagade, blott icke återlämna den, utan att erhålla den summa, som däri var förskrifven. Olof måste taga sedeln. Följande söndag förde han den till sin mor; gumman gladdes öfver gåfvan, men gjorde inom sig det löftet, att icke begagna sig däraf, utan spara den för framtiden åt sonen.

När Olof i tio år hade tjänat hos kapten Gustafsson, dog den gamla gårdsfogden, och kaptenen gjorde Olof till fogde i hans ställe. Olof visade i sin nya tjänst samma nit som tillföre. Ja, han var stundom i sina fordringar för sträng mot de andra arbetarne, så att husbonden måste varna honom att icke bli en tyrann. Olof var en stor och ovanligt kraftfull människa, och han tyckte, att andra borde arbeta lika mycket som han själf kunde arbeta. Han var därför som fogde icke omtykt af folket. De kallade honom blodsugaren. Detta kom till hans öron, och han blef i sitt uppförande ännu bistrare, ty människorna blifva lätt sådana, som man anser dem vara. Följden häraf åter var, att mången gammal arbetare lämnade kapten Gustafssons tjänst, och det började bli svårt att få dugligt folk till gården.

Kaptenen hade imellertid blifvit gammal och sjuklig. Han kom sällan mer ur sina rum, och Olof var

därför den, som helt och hållet stälde och styrde på gården. Mot sin husbonde var han alt samma trogna tjänare som förr, men i sitt uppförande mot de öfriga tjänarne tyktes han år från år bli alt sträfvare och hårdare.

Vid sjuttiosex års ålder dog kaptten Gustafsson. Han hade aldrig varit gift och ägde icke häller några närmare släktingar i lifvet. Sin betydande förmögenhet testamenterade han till största delen åt skolor och andra nyttiga inrättningar; men äfven sina gamla tjänare hade han med större eller mindre gåfvor ihågkommit. Olof erhöll bland alla mest, eller hela tusen rubel. När han till dessa medel lade dem, som han under sin tjuguariga tjänstetid hade sammansparat såsom innestående fordran hos kapttenen, så fann han sig vara ägare af en betydande summa, med hvilken han när som hälst kunde inköpa ett ganska godt hemman.

Samtidigt med sin husbonde förlorade Olof äfven sin mor. Gumman hade, se'n han blef fogde, bott hos honom och skött hans hus. Nu dog hon, endast några och femtio år gammal, och Olof kände sig därefter stå alldeles ensam i världen. Han kvarstannade på stället endast året till slut, men innan han lämnade sin tjänst, hade han köpt sig ett eget ställe, Brusas hemman, beläget i en annan socken, några mil från hans födelseort.

Olof skulle nog hafva fått sig ett bättre hemman än Brusas, som i allo var förfallet. Husen lutade med söndriga tak och nedramlade skorstenar; åkrarna lågo magra och sammanfallna; ängarna voro öfverlupna af skog, och själfva skogen bestod till det mesta af bara buskar. Men just ett sådant ställe hade Olof sökt. Först och främst fick han det för ett ringa pris, och för det andra så ville han se, hvad han själf genom arbete och ihärdighet skulle kunna åstadkomma; ty han hade i kaptten Gustafssons tjänst lärt sig både att arbeta och att älska arbetet.

Hemmanet hade, som sagdt, icke kostat mycket.

Sedan därtill nödiga kreatur och redskap blifvit uppköpta, återstod ännu betydligt af Olofs kapital till aflösnande af arbetare och bestridande af andra utgifter under de första åren, då ingen särdeles afkastning kunde erhållas. Själf arbetade Olof för två; sina tjänare antog han hälst på beting, och betalade hvar och en efter det arbete han gjorde, ty när han själf var ifrigt sysselsatt, så hade han icke tid att se efter andra, och dessutom tyckte han, såsom förr under sin fogdetid, att sällan någon arbetade med tillräcklig flit och framgång.

Brusas åkrar och ängar började snart få ett bättre utseende; väl buro de icke än någon frukt, men de buro spår af ett arbete, som lofvade goda frukter för framtiden. Efterhand blefvo ock de förfallna husen iordningställda, och på dem förbättrades hvad förbättras kunde. När sålunda det första året hade tilländagått, började Olof se sig om efter hustru. Byn, vid hvars ena kant Brusas låg, var vidsträkt, och i dess gårdar funnos flickor i mängd. Det blef också ingen svårighet för den omtänksamma och ståtliga Olof att vinna en, som han ansåg vara efter ditt sinne. Raskt och utan onödig tidsspillan, såsom han var van att göra alt, bedref Olof äfven sitt frieri och giftermål. Om fredagen talade han med flickan och hennes föräldrar, om lördagen uttogs lysning, om söndagen lystes det, och två veckor därefter firades bröllopet. Ingen obehörig i hela byn viste af saken, innan den förkunnades från predikstolen, och förgäfvos förargade sig byns ungarlar däröfver, att Olof, hvilken de betraktade såsom «urböling», hade utan någons vetenskap tagit en af deras raskaste och nättaste flickor.

Olof förde hem sin unga hustru, och man hörde ej stort af dem hela den påföljande vintern. Brusas var mer än en verst aflägsset från den öfriga byn, så att grannarne hade svårt att ge akt på, huru de nygifta lefde och kommo öfverens. Väl stälde några gummor, som tyckte om att ta reda på alla förhållanden, då och då sina

vandringar ut till Brusas, men de hade vid återkomsten ingenting särdeles att berätta. De hade nästan alltid träffat Olofs hustru allena hemma, där hon antingen sysslade med skötseln af sina kreatur eller förrättade något göromål inomhus. På deras frågor hade hon alltid svarat, att hon fann sig bra i sitt nya hem och var fullkomligt belåten. Likväl tykte de, att Olof höll henne nästan för strängt; aldrig hade de hos henne sett kaffepannan i spisen, bittida och sent var hon vid arbetet, och mycket sällan kom hon ned till byn, då hon nästan alltid blott besökte sina föräldrar. De beklagade henne därför och sade, att de nog på förhand viste, att det så skulle gå; hade hon före giftermålet rådfrågat dem, så skulle de nog hafva afrådt henne därifrån. Men nu var det för sent, tillade de, och därför var det bäst att hon icke klagade, utan höll god min.

Emellertid tyckte Olofs hustru själf, att hon ej behöfde beklagas. Hennes man var väl allvarsam och sträng i sina fordringar; han var själf den värksammaste och ordentligaste man, och han fordrade därför flit och omtanke äfven af andra. Men han såg, huru hustrun på allt sätt sökte uppfylla hans önskningar och vara honom till viljes, och han uppförde sig därför mot henne alltid med godhet och välvilja. Aldrig bemötte han henne med hårda ord eller en sträng min, utan hans annars sträfva anletsdrag upplurnade vanligtvis, när han hemkommen från arbetet såg henne renlig och flitig besörja sina många husmoderliga åligganden.

Så förgingo många år. Brusas blef allt mer och mer upparbetadt, och dess åkrar gäfvo år ifrån år bättre skördar. Stället blef en riktig mönsterskola för granarne, och hvar och en af dem började småningom i allt sitt arbete rätta sig efter Olof. Likväl hade de icke alltid samma framgång i sina företag som han. De saknade hans ihärdighet och ordningssinne vid arbetet, och de flesta hade icke häller medel att skaffa sig dugliga

redskap och påbörja andra förbättringar i sitt jordbruk. Vana att lefva nästan för dagen — misshushålla när skörden kommit och släpa fram lifvet i armod, sedan den tagit slut — hade de sällan någonting öfrigt för annat än dagens behof. Olof däremot hade alltid medel till förefallande behof och nya förbättringar. Hans förmögenhet tillväxte årligen, och det räckte icke länge, innan han var den rikaste mannen i byn.

Med sin hustru lefde han i endräkt och kärlek. Hon blef med tiden honom alt kärare, hvilket isynnerhet märktes, då hon i femtonde året af deras äktenskap angreps af en sjukdom, som räckte i flere år och slutligen förde henne i grafven. Han gjorde alt hvad han kunde för att återställa hennes hälsa; han anlidade läkare och gaf henne äfven annars den omsorgsfullaste vård. I början syntes sjukdomen icke vara särdeles farlig, och endast de sista veckorna var hon sängliggande. Men under hela tiden lät han henne icke befatta sig med något arbete eller göromål, som han fruktade att skulle kunna göra hennes tillstånd sämre. Han antog skildt en äldre kvinna till biträde åt henne i de sysslor hon förut ensam uträttat, och han sökte förekomma eller undvika alt, som kunde förorsaka henne sorg eller oro. Men intet hjälpte. Sjukdomen tog, ehuru mycket långsamt, altmera öfverhand, och efter sjuårigt lidande ändade döden hennes lif. Olof sörjde bittert sin hustru, ehuru andra knapt kunde varsebli det. Med sitt allvarsamma och fasta sinne gömde han sorgen inom sig; men arbetet ville icke gå för honom såsom förr, och tanken på den förlust han lidit störde honom ofta i hans husbondeomsorger.

Med uppriktig sorg saknades den aflidna äfven af deras enda barn, sonen Fredrik, hvilken vid moderns död var omkring tjugu år gammal. Han hade under barndomen alltid hållit sig mera till modern än till den allvarsamma fadern, hvilken han nästan mera fruktade

än älskade. Af sin mor hade han blifvit undervisad i läsning, af henne användes han till de första små göromål, som han lärde uträtta, af hennes exempel och ledning uppfostrades han till alla goda seder, och han vördade henne därför i lifvet och mindes henne med saknad efter döden.

Olof var mer än de flesta husbönder herre i sitt hus. Man kan nästan säga, att ingenting där företogs eller gjordes utan hans uppmaning eller vetskap. Han tänkte på alt, han sörjde för alt och hade sin hand med i de flesta göromål. Den förste upp om morgonen väckte han själf hvar och en af sitt husfolk. Han gick från den enas sängställe till den andras, och hans ord till alla voro desamma: «tacka Gud för nattens hvila och stig upp!» När han om kvällen lade sig, hvilade redan alla i huset. Den tjänare, som då icke var hemma, som någon haldagskväll hade fördröjt sig i byn, slapp den natten icke mera in, och han stannade icke länge kvar i sin tjänst, om han sålunda blef borta flere gånger. Sin son behandlade Olof alldeles på samma sätt som tjänarne; han fordrade af honom samma hörsamhet, samma flit och samma ordentlighet i uppförande som af dem. Fredrik var också en son, som gjorde sin fader glädje: han hade uppvuxit till en kraftfull och sedig yngling, om hvilken man icke hörde talas annat än godt.

En lördagskväll ungefär ett och ett halft år efter moderns död satt Fredrik ensam med sin fader i stugan. De voro hvardera sysselsatta med att upphjälpa på seldonen, hvad som under veckans arbete fått något fel. De sutto länge tysta bredvid hvarandra, tils fadern slutligen yttrade: «det blir nödvändigt, att du gifter dig, Fredrik».

Fredrik rodnade något, men svarade intet, och fadern fortfor: «alt sedan mor dog, har det varit svårt att hålla någon riktig ordning här hemma; kreaturen vilja ej rätt trifvas, och hemsysslorna skötas vårdslöst. Det

fattas en värdinna, som håller öga på alt, såsom din mor gjorde».

Här tystnade Olof. Tjänarne kommo in till kvällsvarden, och det blef den kvällen icke vidare tal om samma sak emellan Olof och hans son.

Följande dag gick Fredrik till kyrkan, som låg en half mil från hans hem. Under vandringen tänkte han oupphörligt på faderns ord aftonen förut. Äfven i kyrkan hade han svårt att hålla sina tankar samlade på det, som han där hörde och läste. Och därtill fans ännu en annan orsak än faderns tal; ty midtemot honom på andra sidan gången satt en flicka, hvilken han ren i några år hade ansett vara den nättaste och bästa bland alla flickor, som han kände. Hennes namn var Maria, och hon bodde hos sina föräldrar på ett enstaka hemman en knapp mil från den by där Brusas var beläget. Ehuru ett år yngre än Fredrik hade hon samtidigt med honom gått i skriftskolan, och alt sedan den tiden hade de varit bekanta. Likväl hade han aldrig sagt åt henne eller någon annan, att han tyckte om henne. Sällan hade de äfven råkats, nästan endast vid kyrkan och på något bröllop inom socknen; hon hade aldrig varit i hans, icke håller han i hennes hem. Fredriks mor hade mångengång talat om Marias moder och berömt henne såsom en mycket duglig kvinna, hvilken dock haft den olyckan att blifva gift med en supig man. Vid tiden före sitt giftermål var mannen icke ännu känd just som drinkare; men hans lust till starka drycker tilltog hastigt med åren och blef slutligen ett oemotståndligt begär. Hans arma hustru, som den första tiden af deras äktenskap någon gång besökte Fredriks moder, med hvilken hon uppvuxit i samma grannskap, lämnade sedermera sitt hus blott för att då och då besöka kyrkan, men satt för öfrigt ständigt hemma, där hon sökte genom flit och omtanke sammanhålla det lilla de ägde. Dottern Maria var moderns afbild i klokhet och godhet. Liksom modern

blygdes hon för faderns lastfulla lif och visade sig därför ogärna bland människor. Men modern tvang henne dock att en och annan gång besöka ställen, dit hon var inbjuden, på det att hennes sinne ej i förtid skulle bli altför dystert.

Fredrik tänkte, som sagdt, i kyrkan mera på Maria än på predikantens ord och de psalmer församlingen sjöng. Han blef däröfver slutligen orolig, böjde sig ned till bön och erhöll därefter kraft att bättre än dittills följa med det återstående af gudstjänsten. En liten stund före dess slut lämnade han kyrkan, men begaf sig icke genast på hemvägen, utan nedsatte sig på en sten ett stycke utanför kyrkgården.

Han hade icke suttit där länge, innan kyrkfolket, först en och annan och sen i stora hopar, började strömma ut från kyrkan. En af de första var Maria, och hon skyndade sig med brådskande steg öfver kyrkgården. När hon utträdde genom porten och kom förbi stenen, där Fredrik satt, steg han upp och hälsade, hvarefter han följde henne i det han sade: «vår hemväg är par verst den samma, och då jag har någonting att säga dig, så skulle jag önska att få följa med dig till vägskillnaden».

Den blyga flickan svarade ingenting, ty hon kom i hasten icke på, hvad hon borde svara. De följdes därför åt först under tystnad; men snart tog Fredrik åter till ord. «Jag ville fråga», sade han, «om du tycker så mycket om mig, att du skulle vilja bli min hustru?»

Nu blef Maria blossande röd i ansiktet. Hon såg först hastigt på honom, därefter trängde tårar i hennes ögon, så att hon såg nästan ingenting och måste stanna. Hastigt borttorkande tårarna svarade hon efter en stund med sakta röst: «visst är det så, att jag sätter mera värde på dig än på någon annan karl, och icke känner jag någon, som jag hellre skulle blifva hustru åt än dig;

men aldrig kan det väl hända, att vi skulle få gifta oss med hvarandra, däremot skulle nog din far sätta sig».

«Min far», svarade Fredrik, «har just sagt, att jag skall gifta mig, och hvad skulle han kunna ha emot en sådan sonhustru som du!»

«Han skall nog tycka att jag är för fattig till hustru åt hans son, och dessutom skall han kanske ha ännu annat emot vårt giftermål». Maria tänkte här på sin faders olyckliga svaghet och trodde, att Fredriks ordentlige och stränge far svårligen skulle låta sin son gifta sig med en drinkares dotter.

«Säg icke så», invände Fredrik, «min faders förmögenhet är tillräcklig för oss båda. För öfrigt berömde min mor alltid mycket din moder, och min far vet likasom de andra människorna här omkring, att du har ärft din moders alla dygder».

Så lugnade han flickan; till slut trodde hon såsom han, att inga svårigheter skulle komma i vägen för deras lycka. Om denna sin lycka talade de ännu när vägskillnaden kom. De rakte hvarandra sina händer och skildes åt med löftet att följande söndag åter råkas. Därförinnan skulle dock Fredrik tala med sin fader om saken, så att allt skulle vara klart.

Maria skyndade hem för att berätta för sin moder hvad som hade hänt henne under vandringen från kyrkan. Modern hörde med förvåning och glädje på hennes berättelse och sade endast till slut: «gifve Gud, att Fredriks far ingenting skulle ha emot er förening».

Ehuru Fredrik lofvat att följande söndag underrätta Maria om, hvad hans fader hade sagt, väntade likväl både Maria och hennes moder, att antingen Fredrik eller hans far under veckans lopp skulle komma till Ödas (så hette Marias hem); men veckan förgick, utan att någon från Brusas hördes af, och det var därför icke utan oro som Maria tidigt om söndagsmorgonen begaf sig å väg till kyrkan. Vädret var vackert likasom föregående

söndag, och Maria anträdde därför kyrkfärden till fots, såsom hon vanligen sommartid gjorde, ehuru vägen från Ödas till kyrkan var en hel mil lång. Deras bägge hästar hade dessutom nu i par veckor dagligen gått för plogen, ty det var i augusti månad och rågen såddes som bäst; de kunde därför väl behöfva att hvila om söndagen.

På vägen till kyrkan syntes icke Fredrik; Maria hade annars förmodat, att han skulle vänta vid vägskillnaden och sedan åtfölja henne det återstående af vägen. Icke håller vid kyrkan sågs han till; men Maria tänkte: han har af någonting blifvit fördröjd och kommer nog senare.

Klockorna ringde till gudstjänst, och menigheten trädde in i kyrkan. Maria följde in med de öfriga, men aldrig hade ännu i Herrans hus hennes tankar varit så litet fästade på det som där föregick. Hon sökte väl sjunga med, när psalmen uppstämades, och bemödade sig att eftersinna hvad versernas ord innehöllo; men hennes röst darrade, och beständigt återvände hennes tankar till den frågan: hvarför kommer icke Fredrik? Ju mera gudstjänsten skred framåt, desto mera ökades hennes oro; det är visst så, som jag sade, tänkte hon: hans far har satt sig emot vår förening och förbjudit Fredrik att komma hit. Därefter tyckte hon, att de, som sutto henne närmast, betraktade henne med så förunderliga blickar. Det gjorde de också, ty oron hade förvandlat hennes hy, och hennes ansikte var hvitt som kyrkväggen. En gumma, som satt bredvid henne, hviskade slutligen: «är du sjuk, så gå i tid ur kyrkan».

Knapt hade också predikan slutats, innan Maria steg upp och gick ut. Det började nästan gå omkring i hennes hufvud, och med möda kunde hon gå utan att ragla.

Utkommen i friska luften lifvades hon dock åter, och hon började genast vandringen hemåt, för att icke

råka tillsammans med annat kyrkfolk, ty hon ville hälst vara allena.

Aldrig hade Maria ifrån något ställe och minst ifrån kyrkan återvändt så nedslagen som i dag. Hon tyckte, att solen brände hetare än vanligt och att vägen var längre än förr. Emellertid skyndade hon sig hemåt det fortaste hon kunde, och det var som om hon redan hade fått någon lättnad, när hon utträdde ur skogen och såg framför sig hemmets kända stuga. Modern satt på trappan med sin yngre dotter, en flicka af sex års ålder. Denna sprang Maria till mötes, när hon såg henne komma; men modern förskräktes, då hon varseblef Marias bleka anlete och förstörda uppsyn. Likväl frågade hon ingenting; hon besvarade endast vänligt hennes hälsning och gick in för att framsätta hennes middagsmål.

Maria försökte äta, men hon märkte snart, att hon ej hade någon hunger. Sedan hon suttit en stund till bords, steg hon upp och gick ut, vinkande i dörren modern till sig. Hennes far och drängen voro inne i stugan, och hon kunde ej i deras närvaro säga sin mor hvad som låg henne om hjärtat. Mor och dotter gingo in i kammaren, som utgjorde ställets andra boningsrum, och där berättade Maria med tårar i ögonen, huru hon vid kyrkan förgäfves hade väntat på Fredrik och slutligen kommit till den öfvertygelsen, att hans far hade ogillat hans val och förbjudit honom att vidare tala med henne därom. Sedan hon sålunda för modern fått uttala sin sorg och fruktan, blef hon lugnare.

Dagen efter Marias olyckliga kyrkvandring kom till Ödas en gammal kvinna, hvilken bodde i samma by där Brusas låg. Hon var enka efter en skomakare vid namn Stenlund, lifnärde sig med hvarjehanda hjälparbeten och var känd för att ha reda på alt som tilldrog sig i trakten. Hälst omtalade hon dock sådant, som hon viste vara obehagligt för dem, hvilka för tillfället lyssnade på hennes tal. Gärna gjorde hon sig äfven möda och be-

svär för att få berätta sina historier. Hon var i dag stadd på vandring till sin systerdotter, som bodde i grannsocknen, och hon hade gjort en par versts krok från sin väg för att kunna på några ögonblick vika in till Ödas.

Maria var ensam i stugan, när gumman kom, och det var icke utan att hon blef litet rädd, när hon igenkände den inträdande; ty hon viste, att hon sällan var i rörelse utan att hafva någonting oangenämt att förtälja.

«Nå, hvad hörs nu här hos er?» frågade gumman, sedan hon hälsat, och Maria bedt henne sitta ned.

«Här är alt som förr», svarade Maria. «Madam Stenlund lär ha ärende till mamma; hon gick för en stund sedan ned till åkern, där våra så, och jag vet icke, huru snart hon kommer tillbaka.»

«Int har jag något ärende», sade gumman, «jag kom bara in för att höra efter, huru ni nu lefver; det är så länge sedan jag sist såg din mor, hon kommer nästan aldrig mer till vår by, fastän hon ändå är hem därifrån».

«Mamma hinner just ej vara borta hemifrån», svarade Maria; «och dessutom har hon på senare tider varit sjuklig . . .»

«Så så, att hon har varit sjuk?» inföll madam Stenlund; «ja, vi veta int, när ohälsan kommer öfver oss. Din mor var annars så frisk och rask innan hon blef gift, att icke en raskare flicka fans i hela byn; men sådant är lifvet: i dag röd, i morgon död. Hur gick det ej i vår by med Brusas Olofs hustru! Hon var just lika gammal som mor din, och lika rask var hon ock, men ändå har hon redan öfver året legat i grafven. Det säges annars, att man på Brusas tänker ställa till bröllop snart; åtminstone skall Olof redan hafva utsett åt sig en sonhustru. Men härom dagen hörde jag berättas, att sonen ej skall vara belåten med flickan, som fadern valt åt honom. En rik och stolt flicka skall hon vara, fast jag aldrig har sett henne, ty hon lär vara hemma från

samma socken, där Olof själf är född. Men nu säger man, att sonen, Fredrik, skall tycka om någon annan, och därför vill han int gifta sig efter faderns önskan. Där har varit en förfärlig uppståndelse på Brusas de här sista dagarna. Fadern har hotat att göra Fredrik arflös och köra honom ur sitt hus, om han sätter sig emot hans vilja; men Fredrik har svarat, att han aldrig kan gifta sig med henne, som fadern valt. Så berättade i går Brusas ena piga åt mig. Vi få nu sedan se, huru det går. Svårt får nog Fredrik att i längden sätta sig mot sin far, hvilken alltid varit van att få sin vilja fram».

Så pratade gumman Stenlund, och hon sökte där- under ge akt på, hvad värkan det skulle göra på Maria; ty Brusas pigan hade sagt, att hon trodde Ödas Maria vara den, som Fredrik tyckte om, och gumman ville nu ha reda på, om det skulle förhålla sig så. I början af hennes berättelse bleknade Maria något, men det var så obetydligt, att gumman ej blef det varse, och därefter sökte den stackars flickan att visa sig så likgiltig som möjligt, ehuru hon likväl med största uppmärksamhet lyssnade till den gamlas ord. Själf sade hon ingenting under hela berättelsen.

Ännu frågade och berättade madam Stenlund ett och annat, under det Maria lade fram åt henne litet mat. Emellertid kom Marias moder från åkern, och Maria lämnade därpå stugan. Gumman förtäljde då om igen för modren sina historier, under det hon höll sin måltid; men af henne fick hon lika liten upplysning om det hon ville veta, som hon fått af dottern. Något misslynt lämnade hon stället och fortsatte sin vandring.

På Brusas var emellertid förhållandet ungefär sådant, som madam Stenlund hade beskrifvit det. Sedan Fredrik om söndagen, då han talat med Maria, hade hemkommit, kallade fadern på eftermiddagen honom i enrum och sade: «jag blef i går afbruten, när jag talade

om, att du bör gifta dig. Jag vill nu nämna, att jag äfven utsett åt dig en passande hustru».

«Hvem har Ni utsett?» frågade Fredrik lika förvånad som förskräkt.

«Det är en flicka från min hemsocken», svarade fadern, «hon är lika gammal som du, hennes föräldrar äro förmögna, hennes mor är en driftig och snygg kvinna, och själf ser hon rask och tilltagsen ut; för öfrigt kan du, när du behagar, fara och se henne, och helst ville jag, att du gör det snart, ty ännu i höst bör ni hålla bröllop.»

Fredrik stod som förlamad. Det var första gången han nödgades motsäga sin far. Han viste icke, hvad han skulle säga, han ville knapt få sin tunga att röras. Slutligen stammade han: «jag kan icke . . .»

«Hvad kan du icke?» frågade fadern förundrad.

«Jag kan icke gifta mig med henne, som Ni har bestämt åt mig, jag har redan gifvit en annan mitt löfte», svarade Fredrik med darrande röst. «När har du det gjort?» sade fadern med mörk uppsyn och reste sig från stolen, där han satt.

«I dag, på vägen från kyrkan», svarade sonen.

«Och hvem är det du talat med?» frågade Olof vidare och såg på honom med nästan hotande blickar.

«Med Maria från Ödas,» var Fredriks svar.

«Tänk icke mera därpå; därpå kan ingenting bli.»

Dessa voro Olofs sista ord; därpå gick han ut ur rummet, lämnande Fredrik allena.

Denne hade ännu aldrig haft en så bitter stund. Icke nog därmed att han vid detta tillfälle varit tvungen att visa sin fader olydnad, han förutsåg, att han äfven fortfarande i denna sak måste motsätta sig hans vilja; och när han betänkte, huru bestämd och van att bli åtlydd fadern var, så anade han, att många ännu svårare ögonblick skulle komma att förestå honom. Emellertid var för närvarande i saken ingenting att göra. Han

föresatte sig blott att i alt annat visa sin fader den största uppmärksamhet och lydnad.

Olof Brusas var så van att ensam afgöra alt, som rörde hans husfolk, att han icke kom att tänka på, att han trädde sonens rätt för nära, då han utsåg åt honom en hustru utan att fråga honom själf. Han insåg väl nu, att han handlat obetänksamt, men han var tillika fullt öfvertygad om, att hans eget val af sonhustru var bättre än sonens, och han ansåg sig därför hafva rätt att af denne fordra lydnad för sin vilja.

Efter samtalet om söndagen förgingo två dagar, utan att Olof vidare yttrade ett ord om saken; men om onsdags morgonen bad han Fredrik laga sig i ordning för att följa med på ett besök till de blifvande svärföräldrarna. «Det tjänar till ingenting», sade han, «att uppskjuta saken, ju förr den blir afgjord, desto bättre».

Fredrik svarade: «Hvad gagnar det, att jag följer med dit? Icke kan jag ändå där säga något annat, än hvad jag i söndags sade.»

Nu syntes det, att fadern blef vred; men han försökte ännu häjda sig och yttrade därför med tämmeligen lugn röst: «Du måste likväl där säga annat, ty jag har nu engång talt vid flickans far och öfverenskommit med honom om ert giftermål, och icke kan jag ta mina ord tillbaka.»

Sonen tänkte några ögonblick efter, hur han skulle svara, därpå sade han: «Jag har alltid med glädje lydt Edra befallningar, men om jag i denna sak skulle lyda Er, så skulle jag komma att bli en bedragare inför Gud och min trolofvade brud, och det kan väl Ni, som är min far, aldrig vilja.»

Nu brast Olofs tålmod: «Tycker du då, att jag skall bli en bedragare? Har icke jag friat för dig och gifvit löfte å både mina och dina vägnar?» skrek han med hög röst, så att hvarje ord hördes i stugan, där tjänarne voro samlade till frukost.

När Fredrik härtill ingenting svarade, fortfor fadern på samma sätt: «Hvad har du att gifta dig på, efter du utan att fråga mig väljer dig hustru och därtill väljer en, som just jämt och nått har kläder på kroppen, men ingenting mer! Vet du icke, att alt, hvad jag äger, har jag själf förvärfvat och kan därför äfven skänka bort åt hvem jag vill. Och det säger jag dig nu engång för alla: gör du i denna sak emot min önskan och gifter dig med någon annan än jag vill, så skall du gå arflös ur mitt hus och endast taga min förbannelse med dig.»

Fredrik satt nedböjd och gret. Sådan hade han aldrig sett sin far, sådana ord hade han aldrig hört af hans mun.

Olof lämnade rummet i vredesmod. När han trädde ut i stugan, sutto tjänarne där, stumma af förfäran; äfven de hade hört hans ord och sågo nu hans af vreden vanställda ansikte. Men han sökte visa sig lugn och nedsatte sig ibland dem för att äta. De uppstego snart, den ena efter den andra, från bordet och smögo sig tysta ur stugan. När alla hade gått, steg äfven Olof upp och gick ut.

Ingen resa blef det af för honom den dagen, och icke håller de följande. Han arbetade och såg om sitt hus såsom förut; men med sonen talade han icke ett ord. Denne sökte med omsorg och flit uppfylla sina skyldigheter och gjorde alt, hvad han trodde vara fadern till behag.

Så gick veckan till slut. Om söndagsmorgonen gjorde Fredrik sig i ordning att gå till kyrkan. När fadern såg det, tilltalade han honom ändtligen, men med dessa ord: «Hvart skall du taga vägen? Icke behöfver du gå i kyrkan för att lära dig lydnad mot din fader, det kan du nog äfven här hemma, om du läser Guds ord.»

Fredrik svarade intet, men stannade hemma, såsom fadern tyktes fordra af honom.

Lifvet på Brusas blef dag ifrån dag alt obehagli-

gare, sedan oenigheten mellan fader och son hade uppkommit. Huru Fredrik än försökte att göra gubben i lag, lyckades han likväl icke att blidka dennes oböjliga sinne. När Olof tilltalade sonen, skedde det alltid på ett vresigt sätt, och blef han af denne tillfrågad om någonting, så gaf han bittra och snäsiga svar. Äfven mot sina tjänare blef Olof hård och ovänlig; han viste, att de alla tykte mycket om Fredrik, och detta förtröt honom nu, då han själf var så missbelåten med honom.

Emellertid måste Olof underrätta sin tillämnade svärdotters föräldrar om, huru sakerna nu stodo; ty han hade lofvat komma snart med sonen för att ordentligen uppgöra trolofningen. När han nu nödgades fara allena, var han vid särdeles dåligt lynne. Han fann allting vara i olag och trätte på både pigor och drängar. Sonen hade begifvit sig ut till något arbete, för att icke vara närvarande vid afresan och därigenom öka gubbens vrede.

«Är det här en tvättad skjorta», sade han till pigan, som brukade tvätta och mangla linnekläderna; «är detta en skjorta som man kan visa för folk? Kragen är ju så oren, som om den aldrig skulle ha varit i vatten.»

Pigan hämtade en annan. — «Och den här då! Den tycker du att är bättre? Nej, allt som man icke själf kan göra, blir vårdslöst gjordt.» Så grälade gubben, under det han lagade sig i ordning till resan.

När han kom ut för att sätta sig i kärran, ropade han åt drängen, som hade spänt för hästen: «Hvarför har du icke skrapat stoet? Tror du, att jag vill färdas fram som en slarf!»

Drängen försäkrade, att han hade skrapat stoet såsom alltid förr. Men husbonden befalte honom gå efter skrapan, aftog selarne och putsade själf en stund hästen, under det han sade: «Jag borde skrapa om er alla, så att ni skulle veta göra er skyldighet.» Så for han af.

Under vägen lugnades hans vreda sinne. När han

kom fram, berättade han, huru saken förhöll sig: att sonen gjorde svårigheter, emedan han förut, utan att känna faderns önskan, hade friat till en annan. Men Olof försäkrade tillika, att pojken nog skulle ändra åsikt, när han hunnit betänka sig. Det var, mente han, bara barnsligheter, som snart skulle förgå.

Flickans fader blef missbelåten, när han hörde detta. Han behöfde ej, sade han, bjuda ut sin dotter åt någon, som icke ville ha henne; hon kunde nog hvilken dag som helst få sig man, ty hon hade, Gud vare lof! något att föra med sig. Likväl lät han till slut Olof öfvertala sig att ännu vänta någon tid. Han ville, ehuru han icke sade det, mer än gärna ha sin dotter till värdinna på Brusas. De båda gubbarna kommo altså öfverens att låta saken hvila ett halft år framåt. När detta var afgjort, reste Olof åter hem.

Efter resan till den utsedda sonhustruns hem tyktes Olof vilja bemöta sonen litet vänligare och var i allmänhet vid bättre lynne än under dagarna förut. Påföljande söndag sade han håller ingenting, när han såg Fredrik med några af tjänstefolket begifva sig till kyrkan. Men när endast tjänarne återvände efter gudstjänstens slut, och Fredrik blef borta hela söndagseftermiddagen, så förbittrades åter hans sinne, ty han anade, att sonen hade gått till Ödas.

Så var också förhållandet. När Fredrik icke vid kyrkan såg Maria, begaf han sig efter gudstjänstens slut till hennes hem. Han hade under den sista veckan varit mycket orolig för hennes skull, och han skulle redan förut hafva besökt henne, om han icke velat undvika att alt för mycket uppreta sin far. När han kom fram till Ödas, och Maria såg honom, brast hon i gråt af både sorg och glädje. Hon berättade, att hon redan en vecka vetat, att hans far var emot deras förening. Fredrik medgaf, att det så förhöll sig, men försäkrade, att han aldrig skulle gifta sig med någon annan än henne. Han bad

henne därför vara vid godt mod och hoppas på framtiden. Hans far skulle nog slutligen, när han såg deras trohet mot hvarandra, gifva sitt samtycke till deras giftermål. Men för att icke onödigtvis göra sin far emot, ansåg Fredrik, att han för närvarande borde afhålla sig från vidare besök på Ödas. Hvad gjorde det ock, om de någon tid voro skilda, då de voro vissa om hvarandras kärlek. Så tänkte och talade Fredrik.

«Gör, såsom du tror att din plikt fordrar», svarade Maria; «då skall nog äfven jag vara nöjd, hvad sedan också må hända.»

Par timmar dröjde Fredrik på Ödas, samtalande med Maria och hennes mor. Därefter anträdde han vandringsen hemåt.

Det var redan sent på kvällen, när Fredrik kom hem. Tjänarne hade alla gått till hvila, men Olof var ännu uppe; han satt och läste i den Heliga Skrift. När sonen inkom, slutade han läsningen och lade boken bort.

«Du har varit på Ödas?» sade han.

«Ja», svarade sonen, «jag gick att underrätta Maria om svärigheterna för vårt giftermål.»

«Och hvad sade hon därtill?» frågade fadern vidare.

«Hon bad mig göra, såsom min plikt fordrar, och sade att hon därmed skulle vara nöjd.»

«Nå, hvad anser du vara din plikt: att göra din far till viljes eller att handla efter eget godtycke?»

Vid denna fråga närmade sig sonen till stället, där fadern satt, och i detsamma sade han med bedjande röst: «kära far, jag vet, att Ni vill mitt väl, men jag är fast öfvertygad därom, att jag skulle bli olycklig med en annan hustru än Maria; gif mig därför Ert samtycke till vårt giftermål, och vi skola i alt söka att fullgöra Er minsta önskan».

«Nej, därtill ger jag aldrig mitt samtycke. Gift dig, om du har lust, emot min vilja, men du vet då också, hvad följden blir.»

Fadern uttalade dessa ord med bestämdhet, men utan vrede. Därpå lämnade han sonen och begaf sig till hvila.

Det var i slutet af augusti som detta tilldrog sig. Under hela den följande hösten blef mellan fader och son icke vidare något tal om giftermål. Gubben undvek att nämna någonting om denna sak, ty han tänkte, att Fredrik sålunda lättast skulle glömma Maria, och han stärktes i denna tanke däraf, att Fredrik icke en enda gång besökte Ödas.

På Ödas stod det emellertid ganska bekymmersamt till. Marias moder insjuknade i början af oktober, och sjukdomen blef långvarig. Maria öfverhopades därigenom med bekymmer. Hon måste vårda den sjuka modern och därjämte sörja för nästan allt arbete, som skulle uträttas på gården både inom och utom hus; ty fadern var sällan redig och blef ofta flere dagar efter hvarandra borta. Han vandrade då omkring i de närliggande byarne med ett beständigt rus, som än här än där påspäddes och sålunda underhölls. Sedan hustrun insjuknat, blef han märkbart liderligare. Han hade förut mången gång af aktning eller fruktan för henne afhållits från flaskan. Men nu tyktes han hafva förlorat all blygsel och besinning, och han öfverlämnade sig nästan utan afbrott åt dryckenskapslasten.

Alt detta gjorde Maria obeskriflig sorg. Hon fann ibland sitt lif så bittert, att döden syntes henne såsom den största lycka. Likväl sökte hon, för den sjuka moderns skull, att så mycket som möjligt dölja sin sorg. Men denna märkte den tillräckligt, och hon märkte äfven, huru mannens lif dag ifrån dag blef allt fördärfligare. Hon tärdes därför af samma sorg som dottern, och själens plågor bidrogo att förvärra sjukdomen.

Men de båda kvinnornas sorgemått var ännu icke rågad. En dag kort före jul hade Marias fader begifvit sig till en närbelägen kvarn för att låta mala några tun-

nor säd. Under det malningen värkställdes, satt han i mjölnarens stuga och drack med tvänne andra, som äfven tyckte om att på sådant sätt fördrifva den sysslolösa tiden, medan de väntade på mälden. När han mot kvällen skulle resa från kvarnen, var han någorlunda öfverlastad, tog ännu i sista ögonblicket en duktig klunk bränvin vid afskedet från de båda kamraterna och for skrikande och svärjande från gården. Men han kom icke hem den dagen. Icke heller hörde någon af honom dagen därpå. Maria sände då drängen för att söka honom. Drängen återvände snart och berättade, att hans husbonde redan dagen förut om kvällen hade afrest från kvarnen, och att ingen där sedan dess hade sett honom. På det högsta uppskrämd skyndade Maria ut för att tillsammans med drängen leta efter den försvunne. Vintervägen mellan Ödas och kvarnen gick öfver ett mindre träsk, som nu redan var hårdt tillfruset, utom på det ställe, där samma ström, vid hvilken kvarnen låg, flöt genom träsket. Detta ställe tillfrös vanligen senare, och isen där var hela vintern om svag och osäker. Kommen till inemot midten af träsket, märkte Maria, huru ifrån körvägen ett slädspår tog af åt den sida, där strömöppningen låg. Hon följde spåret, som i långsam böjning vek af åt strömmen till. När hon kommit nära denna, såg hon, huru ett stycke af iskanten var lösbrutet, där slädspåret slutade. I det samma gaf hon upp ett förfärens skrik: hon hade några famnar därifrån varseblifvit sin faders döda kropp, fastfrusen vid iskanten.

Ingen hade varit vittne till, huru olyckan skett. Det var redan mörkt, när Ödas värden ensam begaf sig å väg från kvarnen. Sannolikt hade han somnat och därvid kommit att draga åt sig mer den ena tygeln, hvarigenom hästen styrdes af från vägen och ned i den öppna strömmen.

Några dagar efter det Maria hade förlorat sin far, miste hon äfven sin moder. Mannens förfärliga ända-

lykt var för den sjuka kvinnan ett altför hårdt slag: det bröt hennes sista krafter. Till den förra sjukdomen kom nämligen en stark feber, som plötsligt ändade hennes lif.

När underrättelse härom kom till Brusas, betänkte sig Fredrik icke längre, utan beslöt att så fort ske kunde fullborda sitt tillämnade giftermål med Maria; ty han förutsåg, att hon annars så ensam, som hon nu var, skulle nödgas lämna det dåligt skötta hemmanet och söka sig tjänst hos främmande, för att på sådant sätt lifnära sig och sin lilla syster. Han tillkännagaf sitt beslut för fadern och bad åter med de ödmjukaste och mest bevekande ord om dennes bifall därtill. Men Olof var obeveklig. Han sade, att han aldrig skulle i sitt hus som sonhustru, emottaga dottern af en drinkare, hvilken förspilt sitt eget lif. Fredrik invände väl, att den stackars Maria icke kunde tillvitas för sin faders fel och brister, och att hon af alla, som kände henne, ansågs för en from och duglig flicka; men Olof hörde knapt på sonens ord, utan yttrade med stränghet: «du lämnar genast alla tankar på giftermål med henne, om du vill undvika din fars förbannelse».

«Maria och jag skola bedja Gud, tils han ändrar Ert sinne och vänder förbannelsen i välsignelse», svarade Fredrik saktmodigt.

«Lydnad är bättre än offer», sade Olof; «en olydig sons bön hör icke Gud. Och om ni väntar, att jag med tiden skall ändra mig, så bedrar ni er; hvad jag engång har sagt, det är sagdt: hållre ger jag åt första tiggare hela min förmögenhet, än jag ger en styfver åt dig; sedan du genom olydnad och otacksamhet visat dig vara ovärdig att kallas min son».

«Det bästa arfvet har Ni likväl redan gifvit mig: förtröstan till Gud och lust att arbeta; med dessa ägodelar hoppas jag kunna ta mig fram i lifvet, likasom Ni min far gjort det, ehuru icke håller Ni fick stort annat

med Er från föräldrahemmet än gudsfruktan och en frisk kropp. Ni säger, att jag varit olydig och otacksam; olydig emot Eder är jag väl, men Ni fordrar af mig någonting, som är orätt: Ni vill att jag skall öfvergifva henne, hvilken jag lofvat bistå och älska i nöd och lust. Och om det är otacksamt att icke lyda Er i detta fall, så ber jag, att Ni må förlåta mig. För alt hvad jag här haft och lärt, för Eder vård under min barndom och Edra råd, sen jag kunnat fatta dem, för all Er godhet och kärlek skall jag ständigt förbli tacksam, och jag skall ingen dag förglömma att nedkalla öfver Er himlens välsignelse, äfven om Er förbannelse skulle följa mig, när jag lämnar Ert hus».

Med bruten röst hade Fredrik talat dessa ord. Fadern vände sig långsamt ifrån honom och gick bort. När kvällen kom, samlade Fredrik sina nödigaste kläder tillhoppa i ett knyte, tog det under armen och begaf sig på väg till Ödas.

När Fredrik sent om aftonen inträdde i stugan på Ödas, ville Maria knapt tro sina ögon. Hon satt tillsammans med en annan flicka, som var kommen från närmaste gård för att hjälpa henne, och sydde på svepningen och andra kläder, som skulle vara färdiga till begrafningen. Några ögonblick blef hon sittande orörlig, men när Fredrik hälsade: «god afton!» och lade knytet ifrån sig på bänken, så upplystes hennes ansikte hastigt af glädje, och hon steg upp för att gå emot honom. De föregående dagarnas sorg och det myckna vakandet vid moderns dödsbädd hade likväl så försvagat henne, att hon af den oförmodade glädjen blef liksom öfverväldigad: det svartnade för hennes ögon, fötterna sviktade under henne, och hon grep fast i bordet för att icke falla. Fredrik skyndade fram och understödde henne; hon sjönk tillbaka på den stol, hvarifrån hon uppstigit. Snart gick dock åter svindeln öfver; när hon kom till

sig, räckte hon handen åt Fredrik och bad honom vara välkommen.

Marias lilla syster och husets dräng, hvilka utgjorde de öfriga invånarne på Ödas, hade redan lagt sig till hvila, när Fredrik kom. Sedan litet mat blifvit framsatt för Fredrik, och han gifvit tillkänna, att han skulle kvarbli öfver natten, tillreddes åt honom ett nattläger, hvar efter äfven han snart sökte hvilan. De båda flickorna sutto ännu någon timme vid sitt arbete. Maria var ytterligt trött och skulle mer än någon annan hafva behöft ro; men hon ville ej låta sin hjälpsamma väninna arbeta allena, ty arbetet måste till bestämd tid vara färdigt, och hon ansträngde därför sina yttersta krafter för att kunna hålla ögonen upp och nålen i rörelse. Vid midnattstid lade de sig omsider.

Följande dag omtalade Fredrik för Maria, huru han hade skilts från sin far, och att han var kommen för att kvarstanna på Ödas. «Jag kunde ej», sade han, «lämna dig ensam nu, då du nödvändigt behöfver min hjälp; och då inga böner förmådde beveka min far, så var jag nödsakad att gå ifrån honom utan hans tillstånd. Jag förer därför nästan inga ägodelar med mig, men jag hoppas säkert, att vi med flit och sparsamhet skola ta oss fram, och våra gemensamma böner till honom, som leder människors hjärtan såsom regnbäckar, skola till slut värka, att min faders vrede vändes ifrån oss».

Maria hade fröjdats mycket öfver Fredriks ankomst; men hennes glädje nedstämde, när hon hörde dessa ord. Hon hade trott, när hon om kvällen såg honom inträda, att hans far ändtligen känt medlidande med henne i hennes svåra olyckor och därför gifvit sitt bifall till deras förening. Men nu hörde hon, att han alt fortfarande hatade eller föraktade henne, och hon fann således, att hon skulle komma att bli en orsak till kanske beständig oenighet mellan Fredrik och hans far. Efter något besinnande sade hon därför: «Men har du också

tillräckligt betänkt alt, som kan blifva en följd af vårt giftermål utan din faders samtycke? Om han för alltid skulle tillsluta sitt hjärta för dig, skall min kärlek kunna ersätta dig förlusten af hans kärlek och alt det goda, som du med den förlorar? Kan det icke hända i framtiden, att motgångar och brist engång nedslå ditt mod och du finner lifvet vara en för tung börda? Skall du icke då förebrå mig och dig själf, att vi i obetänksamt lättsinne ingått en förening, som beröfvat dig din faders tillgifvenhet och bistånd? Hällre ville jag då ensam gå olycklig genom lifvet, än att jag äfven skulle göra dig olycklig med. Man glömmet mycket med tiden; kanske kan också du glömma mig och finna dig lycklig med henne, som din fader utsett åt dig till maka».

Maria talade med ifver; till slut trädde tårarne henne i ögonen, och hon tystnade.

Fredrik satt länge tyst efter detta tal; men med beslutsamhet svarade han: «Såsom jag redan sade, har jag ingenting att bjuda dig: några rubel, som jag sammanparat af de penningar, min far då och då gifvit mig, och kläderna i knytet där utgöra min enda egendom; af det öfriga, som jag kunnat betrakta såsom min tillhörighet, ville jag ingenting taga. Det kunde därför nog hända, att vi ofta skulle komma att hafva något knapt. Men äfven andra hafva så haft och likväl lefvat lyckliga. I alla fall återvänder jag icke till mitt hem, ty jag kan, emedan jag tycker om dig, icke gifta mig med henne, som min far åt mig utvalt, och det tyckes vara så, att emellan honom och mig icke kan bli någon riktig frid mer, om jag icke gör honom till viljes i detta fall. Befarar du olycka af vårt giftermål, så söker jag mig tjänst hos andra; emellertid tror jag, att jag kan vara dig till nytta under de många omsorger, som nu på engång fallit öfver dig; därför kom jag hit, och har du ingenting däremot, så stannar jag här åtminstone någon tid såsom din andra dräng. När vintern gått förbi och vi

se, huru ditt värdskap börjar gå, så söker jag mig kanske till någon annan eller reser ut som sjöman, ty för sjölifvet har jag mångengång känt stor lust».

«Gör, som du vill och för godt finner», svarade Maria blott, råkade honom handen och log genom tårarna. Så stannade Fredrik på Ödas.

Par dagar därefter begrafvade Maria sin moder. Maria, hennes lilla syster och tvänne deras mostrar voro de enda, som utom prästen följde liket till grafven. Fredrik var en af bärarne. Dessa erhöilo en liten traktering i en gård nära kyrkan, men hemma på Ödas var intet gästabud. — Där låg ännu liket efter Marias drunknade fader. Det fick ej jordas, förrän läkaren hade undersökt det. Emellertid gjorde Fredrik, som var en ganska händig snickare, kistan färdig, och när bud kom, att doktorn skulle inträffa vid kyrkan, förde han liket dit. Undersökningen värkställdes, och doktorn gaf sådant utslag, att Ödas värden fick begravas på kristligt vis. Hans begrafning var lika enkel som hustruns. Inga andra än Maria och prästen ledsagade kistan. Vid grafven påminte prästen de närvarande därom, att människans lif kan blifva såväl en glädje och ett föredöme, som äfven en förargelse och en varning för hennes medmänniskor; det beror endast på människans egen fria vilja, ty Guds nåd och hjälp erbjudes henne alltid.

Vid det snart därpå följande vintertinget utsågs åt Maria och hennes syster en förmyndare; det var en aflägsen släktinge till deras mor, en välvillig, äldre, förmoden man, som bebodde ett hemman två mil från Ödas. Hos honom begärde längre fram på våren Fredrik Maria till hustru. Då gubben ingenting hade att anmärka, så bad Fredrik honom komma med till prästgården för att uttaga lysning. Han var villig att följa, och själfva pingstdagen lystes det första gången för Fredrik Olofsson Brusas och Maria Eriksdotter Ödas. Två veckor därefter, då det tredje gången lystes, sutto Fre-

drik och Maria som brudpar i kyrkan; efter gudstjänstens slut framträdde de till altaret och blefvo där vigda. Intet brudfölje hade de, då de kommo till kyrkan, inga bröllopgäster följde dem, då de återvände hem. De hade icke råd och ännu mindre lust att hålla något kallas. Ensamma med tjänstefolket och Marias syster tillbragte de söndagseftermiddagen på samma sätt som de vanligen förut brukat: med läsning af religiösa (andliga) och andra nyttiga böcker. Fredrik läste bra, och han plägade vanligtvis läsa högt för de andra; men han hade alt emellanåt äfven dem att turvis läsa en stund. Då de just hade slutat läsningen, och det redan var lidet något inpå kvällen, körde kyrkoherden in på gården. Han hade, alt sedan han från läsförhören och skriftskolstiden lärt känna Fredrik och Maria såsom särdeles flitiga och anständiga barn, af välvilligt deltagande gifvit akt på dem, och aldrig hade han om dem hört annat än godt. Han kände väl, att Fredrik sedan någon tid var onese med sin far, men han kände också orsaken därtill, och han kunde icke ogilla Fredriks uppförande. När han i dag i kyrkan förrättade vigseln och viste, att han på eftermiddagen skulle komma att viga ett annat par, hvars bröllopgård låg icke särdeles långt från Ödas, så beslöt han att på återfärden från detta bröllopsställe vika af till Ödas och besöka det unga paret där på en stund. Maria och Fredrik viste i början icke, hvad de skulle tänka om kyrkoherdens besök. Fredrik gick ut för att taga emot honom. När kyrkoherden blef brudgummen varse, sade han, i det han nedsteg från åkdonet: «Ehuru jag icke blifvit inbjuden till ert bröllop, hoppas jag likväl att ni ursäktar mitt besök; jag kunde icke låta tillfället gå mig ur händerna att få deltaga i er bröllopsglädje».

«Ingen kan vara mera välkommen hos oss än kyrkoherden» försäkrade Fredrik; «men med bröllopet är det mera skralt: vi ha inga andra gäster än vårt husfolk, och undfågningen är därefter.»

Kyrkoherden förvånades väl något, när han märkte, att här ingen brölloppstillställning var; men då han, inkommen i stugan, såg det lilla hushållet där i frid och glädje församladt och af de ännu öppna böckerna kunde sluta till det sätt, på hvilket man här firat bröllop, så blef han innerligen glad till sinnes och kunde icke nog berömma det unga parets klokhets och förnöjsamhet. Han stannade kvar till sent på aftonen, deltog i den enkla men välsmakliga kvällsvarden och försäkrade vid afskedet, att han aldrig varit med på ett bröllop, som så mycket behagat honom som detta.

Maria hade af sin ordentliga och sparsamma moder lärt sig att komma till rätta med litet. Och denna lärdom var för henne högst behöflig, ty tillgångarna på Ödas voro mycket knappa. Väl förslöste där numera ingen hvarken tid eller annat godt; Fredrik besörjde de yttre göromålen med samma flit och omtanke som Maria de inre, och de båda tjänarne, drängen och en nyss före bröllopet antagen piga, fullgjorde med beredvillighet sina skyldigheter, ty de bemöttes af sitt unga värdsfolk med välvilja och tillgifvenhet. Men stället var vanskött och hade dryga utskylder, och därtill kommo ännu åtskilliga motgångar, som hårdt pröfvade det unga parets mod.

Ödas mark var full af kärr och därför utsatt för froster sommartid. Isynnerhet var ett större kärr, som sträkte sig nära intill hemmanets bostad, farligt för åkarna och utsände ofta öfver dem frostens förödelse. Samma år, då Fredrik och Maria ingingo sitt giftermål, var början af sommaren mycket kall, och midsommartiden, under de såkallade järnnätterna, kom en frost, som förstörde sädesfälten i många trakter af landet. Äfven på Ödas gick nästan hela rågväxten förlorad. Endast en högländ sved med ungefär en half tunnans utsäde förblef oskadad den förfärliga natten. På den egentliga åkern frös all råg, så att den måste slås ned såsom hö

och begagnas blott till foder åt boskapen. Äfven vårsädeslanden ledo af denna frost. Det blef en mycket klen skörd på Ödas det året.

Marias föräldrar hade under den sista tiden haft två hästar; men den ena försvann med släde och lass, när Ödas värden om natten körde in i strömmen och drunknade. Fredrik hade dock så mycket penningar, att han kunde köpa en annan. Men den fick han ej länge behålla. Tidigt på hösten blef den en natt så illa rifven af vargar, att den måste dödas kort därpå.

Med en häst kunde hemmanet icke skötas; men hvarifrån taga penningar att köpa en annan med, då årsväxten varit så skral, att ingenting däraf kunde föryttras? Fredrik såg sig nödtvungen att söka låna. Med motvilja och blygsel för sitt ärende begaf han sig åstad till den man, som varit Marias förmyndare, ty han kände honom såsom en förmögen och hjälpsam människa, beskref för honom sin nödstälda belägenhet och frågade, om han kunde och ville bistå med ett penningelån. Till säkerhet för lånet erbjöd Fredrik inteckning i hemmanet. Den gamle mannen betänkte sig en stund; därpå svarade han, att han för närvarande icke hade så mycket penningar, som Fredrik begärde, men han hoppades efter någon månad få in mera, och då skulle han försträcka honom lånet. Någon inteckning ville han icke ha, han trodde, att Fredrik nog den förutan skulle betala sin skuld.

Fredrik tackade gubben för hans godhetsfulla löfte och återvände med lättadt hjärta. Efter några veckor erhöll han penningarna, för hvilka han köpte en god arbetshäst och hvad han behöfde af spannmål för året.

Nästan hela hösten, som blef mycket lång och mild, arbetade Fredrik tillsammans med drängen på dikning och uttorkning af det stora kärret, som låg nedanom åkarrarna. Detta kärr var skildt från det närliggande träsket blott genom en smal men stenig jordremsa. Denna

hunno de genomgräfva, innan vintern kom, och kärret, som låg litet högre än träsket, blef därigenom någorlunda befriadt från vatten. Men ännu måste kärret genomgräfvast med diken i flera riktningar; där var arbete för flere än två personer äfven under en kommande sommar och höst.

Vintern gick förbi, utan att några märkligare tilldragelser inträffade på Ödas. Fram på våren födde Maria en son till världen. Moder och barn voro raska, och gossen erhöi i dopet, enligt moderns önskan, namnet Olof. Huru gärna skulle icke Maria hafva sett att farfadern till barnet varit närvarande vid dess dop. Hon förglömdo ingen dag att med brinnande böner bedja Herren vända den gamle Olofs sinne till försonlighet emot hennes man. Också hade hon stor lust att be Fredrik begifva sig till Brusas för att söka förmå den gamle att komma till Ödas den dag då barnet skulle kristnas; men hon befarade att försöket skulle vara fruktlöst och ville därför icke smärta sin man med uttalande af en önskan, som han kanske ändå icke förmådde uppfylla. Fredrik, som lika varmt som Maria längtade efter försoning med fadern, kände nog sin hustrus åstund, fastän hon icke tydligt uttalat den, och begaf sig, utan att åt henne säga någonting därom, till Brusas, där han råkade fadern, just som denne skulle bege sig till kyrkan; ty det var en söndagsmorgon.

Det var första gången Fredrik såg sin far, sedan han för mer än ett år tillbaka gick ifrån honom. Gubben hade under denna tid blifvit något böjd, och hans hår hade blifvit hvitare. Sonen greps af djup rörelse, när han såg den gamle. Med tårar i ögonen framträdde han till honom och omtalade orsaken till sitt besök. «Jag är», sade han, «på väg till kyrkan, och därifrån skall jag på eftermiddagen hämta med mig präst för att döpa min son. Och hit har jag kommit för att af innersta hjärta be Eder förlåta mig, hvad jag emot Er brutit, och

tillika bönfälla, att Ni ville komma till oss när gossen döpes. Om föräldrarne hafva gjort Er emot, så låt ej det oskyldiga barnet, er sonson, för deras skull blifva utan er välsignelse».

Den gamle Olof såg på sonen med en hård blick och sade: «Kan icke pojken lika bra som hans föräldrar undvara min välsignelse? Hvarför tigger du för barnet om sådant, som du för egen del föraktat? Men det lärer väl vara så, att det är knappt om bröd hos er, och därför kommer du hit för att genom tårar och granna ord söka min hjälp; men därpå får du vänta. Först när ni blifvit utvräkta från ert usla hemman och måste lefva på andra människors nåd, då må ni ock som andra tiggare hoppas på en brödbit vid min dörr».

Med dessa ord vände sig den gamle från sin son, steg i kærnan och reste till kyrkan. Fredrik följde efter samma väg; men hans hjärta var så tungt af sorg, som det aldrig förut varit, och han kände att en faders förbannelse under hvilka förhållanden som helst är en förfärlig börda.

Från kyrkan kom kyrkoherdens adjunkt med Fredrik för att döpa hans son. Värdsfolket från ett af de närmast belägna hemmanen jämte drängen och pigan på Ödas stodo fadder för barnet.

Fredrik nämde för Maria ingenting om sitt besök hos fadern, ty han viste, att berättelsen därom skulle hafva förorsakat henne mycken sorg. SjälF var han på det högsta bedröfvad öfver besökets olyckliga utgång, men han behöll sin sorg för sig allena och sökte för andra visa sig lugn och glad. Han kände likväl härefter oftare än förut förebråelser öfver att hafva förbittrat lifvet för sin fader. Hvad rätt — tänkte han — ägde jag att handla emot hans vilja? Skulle icke mig förutan Maria och hennes syster lika väl som många andra fader- och moderlösa barn kunnat taga sig fram i världen? För den gamle har lifvet nu blifvit utan glädje; ensam tillbringar han sina

dagar i bitter vresighet, och därtill är jag, hans enda son, skulden. Så förebrådde Fredrik sig själf; men han viste äfven, att saken, då den engång var skedd, icke mer stod att hjälpa med sorg eller klagan. Han sökte därför skingra sin nedslagenhet genom trägen sysselsättning; och arbete hade han tillräckligt.

Under sommaren, som följde härpå, tyktes växterna på Ödas lofva en bättre afkastning än föregående året. Och när hösten kom, gingo deras löften äfven i fullbordan; det blef ett godt år. — Hvarje mellantid, som Fredrik under sommaren haft ledig från andra trängande göromål, hade han använt på uppodlingen af kärret, hvarmed han börjat på redan hösten förut. Han ville för framtiden motarbeta frosten och vinna mera mark till odling. Också kunde han redan nu om hösten utså öfver en tunna råg i detta kärr; men därigenom var ännu blott en ringa del däraf odlad. Kärret var vidlyftigt, hade god mylla på fast grund och såg ut att kunna blifva af särdeles stor nytta för hemmanet.

Men under det Fredrik efter bästa förmåga sökte att upparbeta hemmanet och göra det till en behaglig vistelseort för framtiden, inträffade en händelse, som gjorde, att han kort därpå kom att helt och hållet öfvergifva stället.

Denna händelse var ett dödsfall; Marias förra förmyndare, den gamle välvillige mannen, af hvilken Fredrik sista året i sin brydsamma belägenhet hade erhållit ett penningelån, dog i slutet af augusti. Han hade under de sista åren af sin lefnad varit enkling och haft hos sig af anhöriga endast en syster, som förestod hushållet. Hans barn, tre söner, voro sedan många år gifta och bosatte på andra ställen. Åt den älsta sonen hade han strax efter dennes giftermål köpt ett eget hemman i en annan socken, och de två andra hade genom sina giften blifvit hemmågar på förmögna gårdar. Ingen af de tre bröderna hade därför lust att efter faderns död

öfvertaga hans hemman, utan de beslöto att sälja gården med all löseghedom och dela penningarna. Auktionen utlystes således, och bland många andra, som infunno sig för att öfvervara densamma, var äfven Olof Brusas. Han tänkte köpa några slakt kreatur, ty nästan inga kalfvar hade detta år blifvit vid lif på Brusas och ladugården fick därför icke förminskas. Under det auktionen förrättades, genomsågo sönerna faderns papper och funno däribland flere skuldsedlar på smärre summor. När en af dem varseblef den skuldsedel, som Fredrik hade gifvit för sitt lån, sade han leende till den gamle Olof: «Ni kunde just, Brusas far, lösa in er sons skuldsedel, så behöfver icke den ligga med här i arfskiftet.

«Huru stor är skulden», frågade Olof. Han hade icke vetat af den förut, och han rodnade, när han hörde den omtalas.

«Sjuttiofem rubel», svarade den andre; «det kan ej vara svårt för Er att betala ut så mycket, och för er egen son må Ni väl äfven vilja göra det. Han kan dessutom åt Er lika väl som åt oss betala tillbaka pengarne, om Ni ej vill skänka dem åt honom».

Alla närvarande kände mycket väl, i hvilket förhållande Olof stod till sin son, och de väntade därför med otålighet att få höra, hvad han skulle svara. Men Olof talade sällan mer än som var nödigt; han svarade nu håller ingenting. Han tog endast fram pengar, betalade skuldsedeln och stack denna i sin plånbok. Den var stäld på innehafvaren och behöfde därför icke öfverflyttas.

Strax därpå reste Olof från auktionen. När han kom hem, var han vresigare än vanligt, fann ingenting vara i lag och hade bistra ord och miner för alla sina tjänare. Men förhållandet var också sådant, att Olof hade dåligt tjänstefolk. Redan då, när ännu Fredrik var hemma, var Olof känd såsom en svår husbonde; men för Fredriks skull stannade ännu dugliga tjänare kvar. Annorlunda blef det, när Fredrik lämnade sin fa-

ders hus. Alla tjänare, som då funnos där, sökte sig för det följande året andra ställen, och endast vårdslösa och vanartiga personer, som hade svårt att få sig någon plats, vågade försöka en årstjänst på Brusas. Af de åtta tjänare, som Olof hade om hösten städslade, kvarblefvo också endast fem till årets slut, och äfven dessa begärde i god tid sina orlofsedlar; de tre andra måste Olof skilja ifrån sig efter några månader. Och andra, som togos i deras ställe, voro icke bättre; det var ett lif fullt af förtretligheter, som Olof förde. Värsta förargelse och skada gjorde honom likväl de två kvinnor, som skulle sköta ladugården; det gick förfärligt mycket foder åt, och likväl voro kreaturen eländiga. Mjölken hann ej till för hushållet, kalffvarna dogo och kreaturen sågo ut som Pharaos magra nöter, — ty mjöl och hö, som de stackars kräken skulle få, bars till stor del bort i byn. Omsider upptakte Olof, att han på detta sätt bestals; han körde väl då sina pigor på porten och lät stämma såväl dem som äfven de personer, hvilka emottagit det stulna; men dels kunde han icke leda saken i bevis, dels hade också de brottsliga, som voro fattiga inhysingar, ingenting att ersätta hans förluster med; så att han äfven däraf hade bara besvär och förstret. — Men Olof hade en seg natur; han sökte upphjälpa, hvad som hade blifvit försummadt eller vårdslösadt, och sitt folk ville han genom större vaksamhet tvinga till flit och ordentlighet. Det var likväl omöjligt för honom att vara med öfveralt, och där gubben icke var tillstädes, där gjordes icke håller arbetet väl.

Par veckor hade förflutit efter auktionen, när Olof en eftermiddag lät spanna för en häst och reste ut, utan att säga åt någon, hvart han ämnade sig. Utkommen ur byn tog han af på vägen som ledde till Ödas. Det var en vacker septemberdag. Solen lyste varm, och ingen vind rörde sig. En och annan fågel sjöng i skogen, men däremellan var det alldeles stilla som på en hög-

tidsafton. Olof gaf dock knappast akt därpå. Trumpen och liksom försänkt i förargliga tankar satt han i kärran och manade endast då och då på hästen, när den ville glömma sitt lopp. När han kom till Ödas, höll han stilla, steg af och ledde hästen in på gården. Ingen människa syntes till. Han band sin häst vid stalldörren och trädde in. I stugan satt Maria och sydde, och bredvid henne hvilade hennes barn i vaggan. Hon hade väl hört en häst komma in på gården, men hon hade trott, att det var deras egen, med hvilken drängen körde råg i rian den dagen. När hon igenkände den gamle, blef hon både glad och förskräkt, glad öfver att se honom träda in under deras tak, men förskräkt öfver hans mörka uppsyn.

Maria steg hastigt upp, när hon såg svärfadern inträda, men hon kunde icke säga ett ord. Han såg omkring sig i rummet, utan att hälsa och sade därpå: «hvar är din man?»

«Han är ett stycke härifrån, ner på kärret», svarade Maria stammande.

«Nå, så gå och hämta honom; säg att jag är här och vill tala med honom», sade den gamle med barsk ton.

Maria fattade en duk för att binda den öfver sitt hufvud, men i detsamma såg hon på sonen i vaggan och sade hastigt och halfhögt: «icke kan barnet blifva allena så länge, det är ett godt stycke dit, där Fredrik arbetar».

«Tror du då, att jag skall äta opp ungen din? Jag blir ju här så länge», yttrade Olof på samma hårda sätt.

Maria såg på honom med en förfärad blick och skyndade ut. Såsom jagad af någon sprang hon ned längs åkern till kärret, vidare utmed kanten af det stora utfalldiket en lång sträcka och kom slutligen nästan utan andedräkt fram till mannen. Han blef helt förskräkt, när han såg hennes utseende; hon var blek som ett lik och drog med svårighet efter andan.

«Hvad i all världen står på, Maria?» sade han, ka-

stade spaden ifrån sig och skyndade fram för att understöda den stackars kvinnan.

«Han är där . . . din far . . . uppe i stugan . . . ensam med barnet . . .» sade hon i afbrutna ord.

«Var icke barnslig, kära Maria; icke gör han ju någonting åt gossen, sin egen sonson», tröstade Fredrik; «jaså, att far är här? nå, hvad vill han?» frågade han därefter.

«Han sade, att han vill tala med dig, och befalte mig att gå efter dig», svarade Maria och drog ännu djupt efter andan.

«Sitt ned här på stubben och hvila dig en stund, du har ju, stackars barn, sprungit dig alldeles andfådd; sedan skola vi gå upp och höra efter, hvad gubben vill», sade Fredrik.

«Nej, låt oss gå, nog orkar jag nu åter gå, när du är med», svarade Maria. Och de gingo.

Kärret var emellertid ganska långt, och det tog också sin tid att gå genom åkern, äfven om man sprang därigenom, såsom Maria gjorde, när hon kom; den gamle däruppe hade altså godt tillfälle att se sig omkring uti stugan, under tiden han väntade på sonen.

Så renligt och snyggt hade han icke nyligen sett i en bondstuga. Golfvet var rent och utan rosk, husgeråderna nätta och rena, att icke tala om de glänsande hvita träkärnen på hyllorna. Barnets kläder i vaggan voro så hvita, som om de just skulle hafva blifvit ditlagda, och hvarje sak i hela rummet tyktes vara på sin rätta plats. Och öfver denna renlighet och ordning sken aftonsolen in genom de bägge fönstren. Det var behagligt i detta rum och så tyst, att man kunde höra barnets sakta andedräkt.

Den gamle blef så underlig till mods, när han varseblef, huru behagligt sonens hem var. Han hade alt ifrån barndomen, och isynnerhet under den tid, då han var i sin välgörares kaptan Gustafssons tjänst lärt sig

att älska ordning och renlighet. Och den hustru han sedan erhöll var en kvinna, som både af eget behof och för mannens skull höll rent och ordnadt så inom som utom sitt hus. Men efter hennes död hade renligheten på Brusas nästan år efter år aftagit. Olof var visst missnöjd därmed, och han försökte så mycket som möjligt tillhålla sina tjänstekvinnor att vara snygga och ordentliga; men den, som icke redan genom sin uppfostan fått vänja sig vid renlighet, blir sällan sedermera genom eftersyn eller stränghet snygg i sina lefnadsvanor. Och då snyggheten icke trifves tillsammans med lätja och håglöshet, utan är en dygd, som aftager med andra dygder, så förminskades äfven renligheten på Brusas alt eftersom tjänarne där blefvo opålitligare i andra afseenden.

Ungefär detta tänkte äfven Olof, när han satt ensam i stugan på Ödas, och han måste inom sig bekänna, att Fredrik hade en duglig hustru, en sådan som han själf haft under den lyckligaste delen af sitt lif. Han tyckte nästan illa vara, att han visat sig så hård mot den stackars Maria; huru uppskrämd såg hon icke ut, när hon skyndade bort för att söka mannen!

Under det Olofs sinne sålunda höll på att blifva vänligt stämmt emot Maria, började barnet i vaggan bli oroligt. Det vände sig par gånger, vaknade och begynte gråta.

Olof gick för att bringa barnet åter till ro; men när han satte vaggan i rörelse, blef gråten endast häftigare. Han tog då gossen ur vaggan, svepte täcket omkring honom och försökte genom vänliga ord och miner att få hans gråt stillad. Snart log också barnet emot den gamle och slog sina små armar omkring hans hals.

I detta ögonblick inträdde Fredrik och Maria. De stannade hvardera förvånade vid dörren.

«Välkommen i vårt hus, far!» yttrade Fredrik slutligen.

Den gamle såg förlägen ut. Han steg upp och

lämnade gossen åt modern. «Han vaknade och började gråta, därför måste jag taga honom ur vaggan», sade han.

«Ja, han är kinkig ibland», svarade Maria ursäktande.

«Och nu har jag att göra er ett förslag», sade Olof därefter. «Om ni tycker som jag, så säljer ni bort det här stället och flyttar till Brusas; hvad säger ni därom?»

Fredrik stod som fallen från skyarna. «Gud välsigne Er», sade han med rörd stämma. «Jag stannar gärna kvar här och arbetar mig fram så godt jag kan, blott jag vet, att jag har Er förlåtelse.

«Nej, nej, det är just meningen att ni skall komma bort från Ödas. Jag begaf mig hit med den föresats att söka få er bort härifrån, men jag ville då ha er på landsvägen; därför har jag också med mig en skuldsedel, som du utfärdat, och skulden ämnade jag säga upp till betalning. Men nu bjuder jag er att komma hem till mig, ty din hustru och ditt barn hafva försonat mig med dig».

Någon tid därefter var Ödas såldt, och Fredrik bodde med hustru och barn på Brusas. Den gamle Olof var hård och sträng som förut, och endast Maria hade makt med hans sinne; men hon spridde också genom sitt stilla och fromma väsende samt genom flit och renlighet glädje omkring den gamle.

En äktenskapshistoria.

Det är en ganska vanlig historia, som jag nu ämnar berätta. Sådana personer och händelser, som däri förekomma, se vi ofta i vårt närmaste grannskap, eller också likna vi mer eller mindre dessa personer och upplefva själfva ungefär dylika händelser.

I en by i västra Nyland bodde en bonde vid namn Jonas Storgård. Han var en ung man af några och

tre-tio års ålder, med vackert, men något trotsigt utseende och stor raskhet eller tilltagsenhet i sitt hela väsende. Hans föräldrar voro döda, och hans enda syster skötte hushållet, ty han var ogift. Grannarne undrade öfver, hvad orsaken kunde vara, att han icke gifte sig; ty han ansågs för ganska förmögen och stod särdeles väl hos kvinnfolket, så att han hade bort kunna få sig hustru när som helst och nästan hvar som helst. Men kanske att han just därför, att alla flickor liksom stodo honom till buds, försmådde dem och valde så länge. Ty man säger att karlarne oftast äro så, att de vilja ha just det, som de svårligen kunna få, men ringakta alt, som de med lätthet kunna vinna.

Modern hade dött, när Jonas ännu var gosse. Såsom yngling, och så länge fadern lefde, var Jonas en tämmeligen vild sälle. Få voro de danser i byn och i närgränsande byar, där icke Jonas var med, och ofta åstadkom han vid sådana tillfällen genom sitt öfvermod gräl och stundom slagsmål. I allmänhet ansågs han af sin egen bys ynglingar för en särdeles duktig karl, med hvilken hvar och en gärna var i sällskap, då han däremot af den manliga ungdomen i grannbyarne betraktades med afundsamma och hatfulla blickar, ty han uppförde sig stolt emot dem, och alla flickor voro som förrykta, när han var närvarande: de dansade helst med honom och sågo nästan endast på honom. Ibland tyktes också han fästa sig mera än vanligt vid någon flicka; han infann sig ofta i byn, där hon bodde, och dansade mest med henne. Man trodde då och pratade om, att han friade till henne. Men hastigt ändrades hans tycke; han kastade sina ögon på en annan, och den stackars öfvergifna, som redan trött sig vara den utkorade, lämnades till pris åt sin egen grämelse och andras spefulla ord och blickar. Så gäckades Jonas med bygdens flickor och tyktes endast vilja leka med deras lättrogenhet, obekymrad om den sorg hans lättsinne åstadkom.

Sedan fadern dött, förändrade sig hans uppförande ganska mycket. Han blef allvarsammare och stadigare, besökte icke mera danser och nöjen, utan höll sig hemma, såsom det anstod en husbonde, och skötte sina göromål med ifver och drift.

Hans syster förestod hans hus några år efter faderns död. Men hon blef förlofvad med en bonde i en annan by, och hennes bröllop stod för dörren. Då började Jonas göra resor till grannsocknen, till ett hemman, som var ansedt för mycket rikt. Värdsfolket där hade två barn, en son och en dotter, och man trodde, att Jonas nu äntligen beslutat att söka sig hustru och reste dit för flickans skull. Så var det ock. Sedan han par gånger varit på stället, kom han fram med sitt ärende. Föräldrarne tykte, att de ingenting kunde ha emot en sådan måg som Jonas, och flickan, som var en lydig dotter, fogade sig efter föräldrarnas önskan, ehuru hon icke närmare viste, hurudan Jonas var, lika litet som han kände, hurudan hon var.

Det lystes hastigt och lustigt för dem, ty Jonas brådskade på, och deras bröllop stod par veckor före Jonas systers.

Den unga hustrun var således knapt kommen till sitt nya hem, förrän hon fick alla händer fulla med tillredelserna till sin svägerskas bröllop. Och detta bröllop skulle bli storståtligt, ville Jonas. Eva — så hette hans hustru — brygde och bakade, bråkade och vakade för att få allt i ordning, och för att få det så som mannen önskade. Men det tyktes icke vara lätt att göra honom till viljes. Vid det mesta, som hon företog sig eller värkstälde, hade han vanligen någonting att anmärka eller klandra. Än mente han, att arbetet icke gick så fort, som det hade bort kunna gå, och än åter var det icke så gjordt, som han ville ha det. I början yttrades dock hans anmärkningar med mildhet eller åtminstone utan hårdhet; men småningom blefvo de vresiga och bittra.

Sådant smärtade den unga hustrun obeskrifligt. Hon försökte alt hvad i hennes förmåga stod att vara mannen i lag; men ingenting hjälpte. Hon nödgades däraf tro, att han icke hyste någon kärlek till henne, och att han hade gift sig med henne blott för hennes pengars skull eller för att få en hushållerska, som ej kunde flytta.

Jonas var fåfång och skrytsam. Han ville, att systrens bröllop skulle bli ståtligare, än bröllop där i trakten plägade vara. Därför gaf han sin hustru föreskrifter, att hon skulle ordna och tillreda alt på det praktigaste. Men när bröllopet sedan kom, tyckte han, att de flesta tillrustningar voro för simpla. Han fann ölet för svagt, maten illa tillagad och upppassningen bristfällig. Nästan ingenting var honom i lag. Och därför var han vresig mot hustrun. Hon fick utstå månget argt ögonkast och svälja månget bittert ord. Med gråten i halsen måste hon likväl för gästernas skull hålla god min. När sedan bröllopet var förbi, och kostnaderna beräknades, tyckte Jonas, att alt för mycket hade gått åt, och äfven därtill ansåg han hustrun vara skuld. Det hjälpte till intet, att hon påminte, att det var han själf, som hade förordnat och bestämt, huru allting skulle vara.

«Hade du förstått att umgås sparsammare därmed och sett bättre efter, så hade icke så mycket gått åt», var hans svar.

Eva var en kvinna af mildt och stilla sinnelag. Hon motsade därför ogärna mannen, utan sökte att göra bättre i annat, om han klandrade henne i ett. Men sorgen öfver, att han så kärlekslöst behandlade henne, gjorde hennes arbete tungt. Huru väl hon än förestod huset och skötte sina göromål, hade hon aldrig något beröm eller erkännande att vänta af mannen; det var bra, bara han icke klandrade eller trätte. Hennes lif blef därigenom likasom trälens lif hos en hård och oförnuftig herre: ingen möjlighet att undslippa det och ingen utsigt till förändring däri. Hon förlorade dock icke

modet, utan fortfor att efter bästa förmåga göra, hvad hon trodde att hennes man önskade, i det hopp att han dock slutligen skulle inse hennes goda vilja och för dess skull blifva åtminstone skonsammare i sitt uppförande emot henne.

Sedan Jonas syster flyttat ur huset, hade Eva nästan ensam att sköta alla hemsysslorna, hvilka voro både många och dryga. Vål fans där en piga, men hon togs på utarbete, så ofta hon blott kunde användas till sådant. Det glädjelösa lifvet och det myckna arbetet började småningom tära på Evas hälsa. Hon, som i sina föräldrars hem, där alla bemötte henne med godhet, blomstrat som en ros, började trå och vissna bort. En besvärlig hosta, som med tiden tyktes endast tilltaga, lämnade henne ro hvarken natt eller dag. Dock gick det ändå, tils ungefär ett år efter deras giftermål Eva kom i barnsäng och födde en son till världen.

Evas moder hade någon tid därförut kommit på besök till Storgård. Och detta var en stor lycka. Ty Eva var ganska dålig och blef länge sängliggande, och under tiden stannade modern kvar och skötte tillsammans med pigan göromålen i huset. I början af moderns därvaro var Jonas någorlunda vänlig emot sin hustru, ty han blygdes att inför sin svärmor visa sig sådan han vanligen var; men i längden blef dock denna förställning honom för besvärlig, och såsnart Eva åter kommit på fötter, lät han henne ånyo erfara samma kärlekslösa bemötande, som hon förut rönt af honom.

En kväll sutto mor och dotter och samtalade om den senares hälsa.

«Du förstör dig alldeles med det myckna bråket», sade gumman; «du har först nu några dagar varit på fötter, och redan vill du uträtta alla göromål. Int är du med dina svaga krafter människa att stå ut med slikt. Håll dig stilla och säg åt din man, att han skaffar dig en piga till i huset.

«Nog komma vi tillrätta med henne som vi ha; och dessutom vill Jonas, att jag själf är med, på det att allt må bli gjordt ordentligt», svarade Eva.

«Ja, han tyks icke allenast vilja att du skall vara med, han tyks också fordra, att du ensam skall uträtta allt», anmärkte modern. «Nu redan, sen du blott kommit upp ur sängen, tar han ju pigan alla dagar bort på utarbete, och här hemma finnas dock göromål mera än du och jag tillsammans hinna med. Hur skall det då gå, när du åter blir ensam. Om din man är oförnuftig, så int skall du därför plåga dig till döds».

Tårarna stego Eva i ögonen. «Nog är det bäst, att jag arbetar, så mycket jag förmår», sade hon; då är Jonas nöjdast».

Mannen trädde just in i rummet i detsamma. Han kom från dagens arbete, åtföljd af drängarne och pigan. Eva skyndade att med förklädet torka bort tårarna. Jonas märkte det och sade med hånfullt skratt: «Hvad lipar du nu öfver? Ger svärmor dig föreskrifter, hur du skall uppföra dig mot din herre och man?»

Evas moder förvånades och vredgades öfver ett sådant tilltal. «Jag skulle ha anledning att ge dig föreskrifter, huru du bör uppföra dig», sade hon.

Jonas låtsade skratta, men inom sig var han förtretad öfver gummans svar. Han gaf det äfven tillkänna andra dagen, då han sade: «Svärmor har nu varit så länge borta hemifrån, att det blir tid på att fara och se efter gubben, hur han lefver; Eva kommer nu åter nog tillrätta utan andras råd och hjälp.»

«Du vill, att jag skall laga mig härifrån», sade guman; «nå, nå, du skall nog slippa mig ren i dag, bara du ger mig en häst».

«Vår granne reser åt er socken i morgon, svärmor kan tala med honom, så tar han er med», svarade Jonas och gick ut.

Eva tykte mycket illa vara, att Jonas så bemötte

hennes mor, men hon viste, att det skulle bli ännu värre, om gumman längre kvarstannade i huset, och därför sade hon ingenting för att kvarhålla henne, när modern lagade sina saker i ordning för resan. Hon gick öfver till grannen och talade med honom, att han skulle taga gumman med till hennes hem. Grannen lofvade göra det.

När Eva kom tillbaka från granngården, sade hennes mor: «Jag tror, att du är för mycket eftergifven, om du skulle sätta dig emot hans tyranni, så skulle han få lof att ge med sig».

«Ingalunda skulle det hjälpa», svarade Eva; «Jonas är ej den, som ger efter för trots. Dessutom är det icke så farligt med hans stränghet; han är rätt god emellanåt, fast han någon gång råkar vara vid dåligt lynne, såsom i går. Men han tål icke se någon gråta, och han trodde att jag grät, när jag torkade ögonen, i detsamma han inkom». Så sökte Eva urskulda sin man och förmå modern att tro, att han vore bättre än han var.

Gumman svarade härtill ingenting, men hon behöll sin tro för sig. Hon hade ren förut hört berättas, att Jonas var stygg emot sin hustru, och hon hade nu sett, att det beklagligtvis så förhöll sig. Dagen därpå reste hon; men hon kunde, icke låta bli att vid afskedet från dottern säga: «Jag skulle ta till kvastkäppen och lära den gemena karlen veta hut, om jag vore i ditt ställe».

Eva log sorgligt och sade: «Kära mor, var ej bekymrad för min skull, det blir nog bra med tiden». Därpå reste gumman.

När Eva inkom i stugan, sade Jonas i alla tjänarnes närvaro: «Det var bra, att karingen for sin väg; här var hon blott till oreda. Gubben där hem skall bli bra glad, när han återfår sitt huskors. Ha ha ha ha», skratade han, ty han tyckte sig hafva sagt något rätt kvikt, och drängarne skrattade med. Eva gick fram till vag-

gan och böjde sig öfver sitt barn för att dölja sina fram-brytande tårar.

Det var i början af sommaren Eva kom i barnsäng. När hennes mor reste hem, hade sommaren redan framskridit till slutet af juli. Därute brådskade arbetet på åkrarna, och Jonas vistades dagligen där med alt sitt folk. Endast Eva satt hemma, skötande om huset och sitt späda barn. Det började lida mot hösten, och dagarne blefvo alt kortare, men för Eva voro de långa nog. Hon ville icke rätt komma till krafter mer. Hennes hosta tilltog, och på de magra och bleka kinderna visade sig högröda fläckar, såsom hos personer, hvilkas lungor blifvit svårt angripna. Hon hade genom barnet fått en stor tillökning i sina göromål, och likväl erhöll hon ingen hjälp. Ibland nödgades hon dock anlita någon grannkvinna om bistånd, men det måste ske mannen ovetande, emedan han ansåg, att hon nog borde komma tillrätta ensam med sina sysslor. Barnet var kinkigt, ty det var icke friskt. Med den sjuka moderns mjölk sög det dagligen ohälsan i sig. Det kved och klagade alt emellanåt både dag och natt. Utom det att modern ofta måste vaka med det nattetid, nödgades hon ännu höra förebråelser af mannen, när han om natten väktes af dess skrik.

«Du får då aldrig håller den barnungen att sofva eller tiga. Jag tror, du håller honom vaken bara för att plåga mig». Så yttrade han sig mången gång i vredesmod till hustrun. Han tyktes lika litet kunna tåla barnet som modern.

Barnet blef honom också icke länge till plåga. I stället att växa till tyktes det nästan aftaga dag ifrån dag. Modern skötte det visst med all omsorg och så godt hon förstod. Men det aftynade likväl, och några veckor före jul upphörde det att lefva, ännu knapt ett halft år gammalt.

Eva hade haft mycken möda och sorg för sitt barn, och likväl var det, som om hon skulle hafva förlorat all

lefnadslust, sedan hon sett barnet nedsänkas i grafven. Så länge det ännu lefde, fans det någon varelse, som behöfde henne; men sedan det gått bort, kände hon sig så ensam och umbärlig i lifvet, att ingenting mera förmådde fästa henne där. Från sina föräldrar var hon skild, och för hennes man tyktes det vara likgiltigt, om hon lefde eller dog. Ja, kanske att han hållre skulle hafva sett, att hon följt barnet åt och han blifvit af med henne; ty hon hörde honom numera ofta säga, att hon dugde till ingenting. «Ingenting orkar du uträtta och ingenting hinner du mer hålla vård om», var hans dagliga tal.

Hon arbetade dock och skötte om hushållet, så mycket hennes krafter medgåfvo. Men fram på våren blef hennes hälsa så dålig, att hon knapt mera förmådde röra sig utom dörren. Mannen frågade icke stort efter henne, och tilltalade han henne någon gång, så skedde det i ovänliga och sårande ord.

Slutligen kunde hon icke mer lämna sängen. Mannen lät då flytta henne i en skild kammare, där hon lämnades utan vård. Barmhertiga grannkvinnor besökte henne dock emellanåt och bistodo henne, så godt de kunde. Äfven pigan i huset stack sig någon gång in till henne, när hon hade något ögonblicks ledighet från de många sysslorna.

Eva hade icke låtit underrätta modern om sin sjukdom. Denna skulle nog annars hafva kommit för att sköta henne. Eva mindes, huru ovänligt mannen hade bemött gumman vid hennes sista besök. Och hon ville icke skaffa ofrid i huset. Hon viste icke häller, att hennes slut var så nära, som det var, utan hoppades återvinna krafterna, såsnart hon bara skulle komma till sommaren.

Hon blef emellertid sämre dag ifrån dag, och när islossningstiden nalkades, stundade äfven hennes förlossning. En morgon, när pigan kom in i kammaren, fann hon sin matmor afliden.

Jonas visade hvarken sorg eller glädje öfver sin hustrus död. Han begaf sig genast till församlingens kyrkoherde för att anmäla därom och tillika anhålla om en vacker tacksägelse.

«Hon var en from och saktmodig kvinna», sade Jonas; «om någon förtjänar Guds rike, så är det visst hon. Jag skulle be, att herr kyrkoherden ville vara så god och säga några vackra ord om henne i predikstolen».

«Vi förtjäna ingen Guds rike, min vän», svarade kyrkoherden; «straff och fördömelse är det enda, som vi för våra synder förtjäna. Men Gud skänker sitt rike åt den, som fromt tror på hans son och med saktmod fördrager de pröfningar han behagar påläggga. Jag har hört, att er hustru var, såsom ni säger, from och saktmodig; därför uppfyller jag gärna er begäran.»

Jonas tog fram en trerubels sedel och lade den på bordet. Kyrkoherden sköt den tillbaka och log sorgset, i det han sade: «Hvarför vill ni betala mig? Icke kostar tacksägelsen någonting.»

Jonas tummande en stund om sin sedel och stack den sedan tillbaka i fickan, hvarpå han tackade kyrkoherden för löftet om tacksägelsen och tog afsked.

Om söndagen begaf han sig till kyrkan. Han ville gärna höra, hvad prästen skulle säga om hans hustru. Ståtlig och rak satt han i sin bänk och såg sig omkring med stolta blickar.

När kyrkoherden kom till tacksägelserna för de af lidna och hade nämt Jonas hustru, tillade han: «Tidigt gick hon bort, men hon hade pröfvat nog af världen. Hennes sista tid var full af möda och sorg, men med undergifvet sinne och utan att klaga bar hon sina bekymmer. Salige äro de fridsamme, ty de skola kallas Guds barn. Hos sin fader i himmelen skall hon bedja för dem, som här nere gjorde henne lifvet tungt. Salige äro de fridsamme!»

Det var i socknen tämmeligen allmänt bekant, huru

Jonas hade behandlat sin hustru. Vid dessa kyrkoherdens ord vände sig därför en stor del af församlingen åt det håll af kyrkan, där Jonas satt. Den annars slotta mannen böjde sig nu djupt ned för att undvika de hundraåtals blickar, som fulla af nyfikenhet, medlidande och förebråelse fästades på honom. En stund därefter, när församlingens uppmärksamhet ånyo blifvit upptagen af dess andakt, steg Jonas upp och gick ur kyrkan. Det förekom honom, såsom om allas blickar följt honom och kyrkogolfvet bränt under hans fötter.

Hade ångern gripit hans stenhårda sinne, eller var det endast blygsel, som jagade honom ut ur hälgedomen? Hvem kan svara därpå.

Grannarne.

Trakterna i det mellersta Finland bestå till det mesta af höjder och dalar. Äro dalarna djupare, så utbreda sig i dem blanka sjöar, men hafva de en ringare sänkning blott, så upptagas de af mer eller mindre sankakärr. På sina ställen höjer sig dock marken ur kärret och utbreder sig till en torr och jämn tallbevuxen mo.

I en sådan trakt ligger den by, om hvars innevärnare denna berättelse handlar. Jag minnes ej mer byns verkliga namn, men jag vill kalla den Hallämäki. Den består af endast tvänne hemman, hvilkas ägor ligga på ömse sidor om en långsträkt sandås. Från högsta höjden af åsen, där hemmanens åbyggnader äro uppförda, sänker sig marken på ena sidan småningom ned till stranden af en lång, men smal sjö, som skiljer Hallämäki från par andra byar. Afståndet mellan höjden och stranden är ungefär en half verst. Å andra sidan om åsen sänker sig landet icke så mycket; där vidtaga snart stora

kärtrakter, hvilka, omväxlande med moar och smärre höjder, bilda en ödemark af mer än en mils både längd och bredd. Hallamäki ligger i nordligaste delen af en socken, till hvars kyrka därifrån är tre mils väg; men till kyrkan i grannsocknen på andra sidan om den nämnda ödemarken är endast en och en half mil.

Från höjden, där husen i Hallamäki stå, är utsikten mycket vidsträkt. Men de föremål, som man därifrån ser, förnöja föga betraktaren. Stora mörka skogar med en och annan öppen flacka, antingen nedhuggen till sved eller härjad af skogseld, en sådan anblick erbjuda trakterna på andra sidan sjön. Icke ens de få och spridda människoboningarna i dessa trakter hafva någonting behagligt för ögat. Gråa och oansenliga ligga de där, omgifna af små steniga åkertäppor. Och åsynen af de ödsliga oöfverskådliga kärren på andra sidan om åsen väcker nedslående på betraktarens sinne. Endast sjön är vacker och upplifvar något den dystra näjden. Dess klara vatten, som får sin färg af himlen, är blått som nordbons öga, och ögonfransarna utgöras här af hängbjörkar och tallar, som spegla sig vid dess stränder.

Det var för ungefär fyratio år tillbaka. Ägarne till de båda hemmanen på Hallamäki hette Antti och Pentti Ahonen. De härstammade från samma släkt, men räknade icke mer någon släktskap. Bägge voro gifta, men Anttis äktenskap hade varit barnlöst, och äfven Pentti ägde numera af sina barn endast en adertonårig son i lifvet. Dennes namn var Johan. Pentti var en man af några och fyratio år, men hans granne Antti var redan omkring sextio. Bägge voro födda och hade lefvat hela sin tid på Hallamäki. Sina hustrur hade de tagit från byarne på andra sidan sjön.

För en längre tid tillbaka ansågos de dåvarande innehafvarne af hemmanen på Hallamäki såsom särdeles förmögna. De nuvarande ägarne däremot voro mycket fattiga. Och deras fattigdom gaf sig tillkänna i alt som

de kallade sitt: i de gamla bofälliga husen med deras sneda och söndriga tak, utslagna fönster och hängande dörrar, i de små och magra åkrarna, de utsvultna kreaturen, de dåliga redskapen. Och allt detta armod var åtföljdt af oordning och smuts. Dock såg det litet bättre, liksom litet ordentligare ut hos den gamle Antti än hos hans granne.

Frågade man människorna i trakten däromkring, huru det kommit sig, att folket på Hallamäki blifvit så fattigt, då deras fäder varit förmögna, så erhöll man ej något upplysande svar. Det försäkrades att Hallamäki värdarne voro och alltid varit nyktra; de hade icke häller på annat sätt förslösat sina ägodelar. Men hade då några skilda olyckor drabbat dem? Nej. Voro deras hemman ohjälpliga frostnästen? Vist hände det ofta, att grödan frös på deras åkrar och sveder, men detsamma hade hänt i deras fäders tid och hände likaledes på andra hemman i trakten. Hallamäkiboarna själfva ansågo sin fattigdom härröra af många orsaker. De sade, att sjön icke gaf så mycket fisk och skogen icke så mycket villebråd mer som förr; de klagade att missväxterna kommo tätare nu än förut, att åkrar och sveder äfven i lyckliga år icke gifvo, hvad de gifvit deras fäder, att på ängarne växte mindre och sämre hö och att kreaturen till följe därpå äfven blefvo sämre år ifrån år. De trodde ännu på en orsak, som de dock icke gärna nämde för andra: de trodde att gårdarnes skyddsandar, tomtegubbarna, af någon anledning vredgats på dem och öfvergifvit deras hem. Och däri trodde de icke så orätt. Det gifves värkligen tvänne tomtegubbar, som vidmakt hålla hvarje förmöget bo och skänka förkofran åt sådana fattiga, som lyckats fästa dem vid sin torfva. Det är dessa tomtegubbar, som leda fiskarna i sina skyddslingars nät och skogens villebråd i deras snaror; som fylla tegarne med halm och axen med korn, som förbättra ängarna och hålla kreaturen vid hull. De heta

flit och drift, dessa tomtegubbar; men de funnos icke på Hallamäki.

När hundra år före den tid, hvarom vi här tala, Antti och Pentti Ahonens förfäder flyttade till Hallamäki och nedsatte sig där för att odla stället såsom nybygge, kommo de från en tätbebyggd del af landet, där människorna voro företagsamma och rörliga. De hämtade med sig till sitt nya hemvist vanan att med drift och ordning sköta sina värf; de fälde skogen och uppförde åt sig boningar, gräfde diken genom de minst sank delarne af kärret och fingo därigenom ängar, höggo sveder, sådde och hade framgång. Vål uppsteg mången gång midt i sommaren frostens mordängel ur det stora kärret och förstörde på en enda natt årets hela gröda. Men nybyggarna på Hallamäki voro icke beroende af ett missväxtår; de hade rågstackar, som stodo öfver året. De voro deras magasin, som ej fordrade några växtkappar eller någon förvaltare.

Nybyggarnes drift och omtänksamhet ärfdes till någon del af deras söner. Men här uppe vid ödemarkens rand, där man största delen af året ej såg någon annan människa än de glest omkring boende grannarne, där hvarje tillfälle till täflan, uppmuntran och lärdom saknades — där var intet hemvist för omtänksamhet och flit. Småningom försvunno också dessa skyddsandar. Det började bli brist på fisk i sjön och villebråd i skogen; ängarnas diken grodde igen; ängsbottnet började mer och mer likna, hvad det förr varit, — kärr; den flere gånger förut svedjade marken på bägge sidor om åsen gaf dåliga skördar, som alltid blefvo uppätta i god tid, innan nyråg kom; kreaturen kröpo tillhopa af hunger och vanvård; de små åkrarna försämrades år ifrån år, och vidbuskar, ogräs och fattigdom växte Hallamäki värdarne alt mer och mer öfver öronen.

Vintern igenom uträttade människorna på Hallamäki stort ingenting, utom det de voro nödsakade att

göra för att skydda och underhålla sitt lif. Såsnart det blef slädföre, hemkördes ved till husbehof. En resa gjordes till närmaste stad för att sälja, hvad som kunde föryttras, och uppköpa salt för året. Om söndagarna begaf man sig vanligen till grannsocknens kyrka. Men den öfriga tiden af vintern var det ganska stilla på Hallamäki. Karlarne sträkte sig vanligen på bänken längs väggen eller sutto vid ändan af det stora bordet. När de icke sofvo eller åto, voro de vanligen sysselsatta med att stoppa, röka eller utknacka sin pipa. Kvinnorna, hvilka, såsom vanligen är fallet, voro något rörligare och omtänksammare än männerna, hade alltid stort bråk att få någon af dessa i rörelse, när ved skulle spjälkas eller foder för kreaturen åter köras hem.

Kreaturen på Hallamäki, såväl hästarne som korna, förde ett högst eländigt lif under vintern. Ehuru hö och halm vanligtvis fans i tillräcklig mängd om hösten, så utkördes dock kräken om våren magra och skabbiga att bland den ännu här och där kvarliggande snön söka sig föda af bärris och träbarr. Under hösten och förra delen af vintern gafs dem hö och halm i sådant öfverflöd, att de både stodo och lågo i hö, och därför tog äfven fodret slut mot våren. Dessutom voro stall och fåhus låga och trånga, så att kreaturen, som under vintern sällan släptes ut att röra på sig och aldrig blefvo ren gjorda, på det högsta vantrifdes.

Hvad som utom måltiderna, när det fans någonting att äta, punktligt och noga iakttoogs på Hallamäki så vinter som sommar var badningen om kvällarne. Badstugan var den nyaste byggnad såväl på Penttis som på Anttis gård, och tillvärkningen af badkvastar om sommaren, när svederna höggos, var ett af kvinnornas viktigaste åligganden. Bodar, skullar och vindar hängde om hösten fulla med sådana kvastar för vinterns behof. Ty hvar person skulle för hvar kväll hafva sin nya kvast, och alla dagar af året, utom sön- och högtidsda-

gar, badade man om kvällarne, sedan först aftonvarden väl blifvit intagen.

Dessa täta bad voro dock mången gång om sommarn och hösten behöfliga, då människorna dagarna igenom vistades i dam på åkern eller i rök och sot på svederna och i rian. Stundom kunde de äfven behöfvas efter en i svett och möda tillbragt dag på den sura och sumpiga ängen.

Annars ansträngde sig Hallamäkiboarne sällan hvarken vinter eller sommar så, att man skulle kunnat anse dem hafva tillbragt en dag i svett och möda. Väl blef det mot våren och sommaren litet lifligare i de bägge gårdarne: människorna voro tidigare i rörelse och gingo ut på arbete i skog och på åker; men dels räckte det så förfärligt länge, innan man om morgonen kom sig till det påtänkta arbetet, dels tog man så långa hvilostunder på frukosten och middagen, att föga blef gjordt, innan dagen gått till ända och kvällen åter manade till badstugan och hvilan. Och likväl tyckte Hallamäkiboarne, att de arbetade och sleto ondt värre än trälar; ty äfven det lilla de gjorde kändes tungt för de makliga människorna.

Det var, såsom sagdt, för fyratio år sedan. Vintern hade just gått till ända. Snön var till det mesta försvunnen, men isen låg ännu fast öfver sjön. Jorden var grå, löfträden voro kala, och kring hemmanen i Hallamäki såg det ruskgigare och dystrare ut än vanligt.

Äfven inne i ett af husen stod det bedröfligt till. Den gamle Antti låg på sitt yttersta. Han hade hela vintern varit dålig och blef alt sämre, ju längre det led på våren. Adjunkten ifrån grannsocknen hade varit på besök hos honom och meddelat honom Herrans nattvard. Han låg tyst på sin säng och andades med svårighet. Hans hustru sysslade sakta i rummet. Intet annat ljud hördes än utifrån skriket af svinen, hvilka hungriga och likasom jämrande sprungo omkring huset. Tid efter an-

nan öppnades dörren, och antingen var det värdinnan från granngården eller hustrun till Anttis spannmålskarl, som kom för att höra efter, huru det led med den gamle; ty att han snart skulle dö, viste både han själf och alla andra. Efter att hafva hviskat några ord med hustrun, lämnade de besökande åter stugan.

En dag hade gubben varit sämre än förr. Hustrun vågade om kvällen icke lägga sig, utan satt uppe, vakande vid mannens hufvudgård. Straxt efter midnatten slumrade hon dock in, där hon satt tillbakalutad emot väggen. Hon väktes af den sjuke, som hade utsträckt sin arm öfver hennes knän. Men denna rörelse var äfven den sista, som han gjorde; han dog nästan i samma ögonblick. När hustrun hade tändt den slocknade pertan och lyste på honom, voro hans ögon redan glasartade och hans andedräkt slut.

Gumman sörjde sin man, med hvilken hon i endräkt och kärlek lefvat tillsammans fyratio år. Men omsorgerna för hans begrafning skingrade något hennes smärta. Och hon måste, medan isen ännu låg, söka få honom i grafven. Det var natten emot onsdagen som han dog, och påföljande lördag stod kistan färdig att föras till kyrkan. Spannmålskarlen, grannen Pentti, hans son Johan och tre karlar från andra sidan sjön begåfvos sig, åtföljda af enkan, lördagsförmiddagen på väg till kyrkobyn. Färden gick än öfver isar och än öfver skogsmarker, som till det mesta voro alldeles bara från snö. Kistan kördes på en oskodd släde, och där marken var bar, gingo alla följeslagarne till fots, låtande hästarna draga de gnisslande slädarne tomta. På sådant sätt gick det långsamt. Först mot kvällen kommo de till kyrkobyn. Efter dagen därpå förrättadt värf och bivistad gudstjänst återvände begrafningsfolket på samma sätt som de kommit.

När enkan hade fått begrafningen undan, började hon tänka på, hvad hon skulle göra med hemmanet.

Ensam med spannmålskarlsfolket trodde hon sig ej kunna komma till rätta. Hon beslöt därför att så fort som möjligt underrätta sin aflidne mans närmaste släktingar om hans död och erbjuda åt dem hemmanet, som likasom granngården var ett kronohemman.

Antti Ahonen hade haft en enda bror, som var två år yngre än han. Denne broder, hvars namn var Matti, hade ett häftigt och vildt sinnelag, och bröderna kommo redan i ungdomen icke väl öfverens. Därför hade Matti genast efter faderns död tagit af löseegendomen, hvad som honom tillkom, och flyttat bort till en annan trakt af landet. Bröderna sågo sedan aldrig hvarandra. Matti gifte sig kort efter det han skilts från hemmet och hade flera barn, af hvilka dock de flesta dogo som unga. Själf dog han äfven flere år före sin broder, lämnande det torp, på hvilket han efter skilsmessan från hemmet hade nedsatt sig, och där han intill sin död kvarstannade, att skötas af sin älsta son, åt hvilken han äfven hade gifvit sitt eget namn. Sonen Matti liknade fadern i mycket, var såsom han en driftig och omtänksam man, men saknade hans vilda lynne. Torpet, hvilket han efter faderns tidiga död emottog, var väl skött, och han förbättrade det ännu mera under de år han hade det. Han hade just vid tjugutvå års ålder hunnit gifta sig, när egendomen, hvarunder torpet hörde, blef såld. Den nye ägaren var en oklok husbonde, som tyckte, att hans torpare stodo sig för väl, och därför började pålägga dem större skatter och flere dagsvärken. Matti höll ut på torpet ännu i fem år, ty det kändes honom tungt att skiljas därifrån; han hade lefvat där alt ifrån barndomen. Men egendomsägarens fordringar togo ingen ända; den ena torparen efter den andra vandrade bort från egendomen, och äfven Matti fann det vara klokast att skilja sig, sålänge han änn hade något kvar af det, som han efter fadern ärft och genom egen flit samlat. Han öf-

vertog ett torp under en annan egendom i samma socken och stannade där i tolf år.

Efter denna tids förlopp dog hans farbror Antti på Hallamäki. Matti var närmaste släktingen, och det var till honom som enkan sände bud med förfrågan, om han ville komma och öfvertaga hemmanet. Matti hade ännu tre år kvar af det kontrakt som han hade uppgjort med sin husbonde. Men denne gjorde ingen svårighet, då Matti anhöll om att få flytta nästinstundande höst. O gärna förlorade han väl honom, ty han hade lärt värdera honom såsom sin dugligaste arbetare, men han ville icke af egennytta sätta sig emot det, som den andre ansåg för sitt bästa.

När då hösten kom, sålde Matti det mesta af sin egendom och begaf sig med de sina på väg till sin faders barndomshem. Hans hushåll bestod af modern, hustrun, en sextonårig dotter och tre söner, af hvilka den äldste var fjorton och den yngste åtta år. Färden som de hade att göra var lång, omkring fyratio mil; ty deras hem hade varit i mellersta delen af Åbo län, och Hallamäki låg i midten af Finland.

I medlet af november ankommo de till sitt nya hem. Matti uppgjorde kontrakt med sin faster, som stannade kvar på stället, och åt hvilken han förband sig att betala ett årligt underhåll. Däremot öfverlämnade hon hemmanet med kreatur och alt åt honom. Det var visserligen icke mycket, hvad Matti sålunda erhöi; hemmanet var, såsom vi veta, i särdeles uselt tillstånd, kreaturen voro få och dåliga, och redskapen voro ej att tala om. Matti var på det högsta både flat och förargad öfver sin nya egendom; hade han vetat, att hemmanet var sådant, så skulle han hafva stannat kvar på sitt torp. Men saken var nu engång gjord, här hjälpte ingenting annat än arbeta och förbättra. En liten summa penningar att börja med hade Matti, två goda hästar hade han hämtat med sig, och den gamla, som fans på stället, sålde han

bort åt en hemmansegare på andra sidan sjön, mot dennes förbindelse att nästa vår och sommar göra en mängd dagsvärken.

Den gamla spannmålskarlen, som hade tjänat Antti i många år och ännu var en frisk och stark man, ville Matti behålla kvar; han var också villig att stanna; men redan en månad efter öfverenskommelsen hade gubben nog af kamratskapet. Han tyckte, att Matti både själf arbetade strängt och fordrade för mycket af andra, hvarför han kort före jul lämnade Hallamäki och flyttade öfver till andra sidan af sjön.

Matti tog genast och allvarsamt ihop med förbättringar och förändringar på sitt hemman. Ännu i slutet af november hade det ej fallit någon snö, men marken var lindrigt frusen. Sålänge det under de korta höstdagarna var någon dager, arbetade Matti med sin äldsta son och spannmålskarlen på ängarna, hvilka han sökte så mycket som möjligt befria från den mängd vidbuskar och andra träd, som där i ro fått taga rot och tillväxa. Och om morgnar och kvällar voro de hemma sysselsatte med att sätta i stånd boningsrummen, förbättra de gamla redskapen och göra nya. Matti var en händig karl och isynnerhet en god snickare. Snart hade han afhjälpt de största bristerna på boningshus och uthus; dörrarne stodo räta och gingo till, fönstren hade fått nya rutor, och det ena som det andra tyktes visa, att en ny tid gått upp för Hallamäki.

Under det Matti med sin son flitigt arbetade därute, rödjade ängarne och lade ihop dyjord för ladugårdens behof under vintern, voro kvinnorna och de yngre gossarne hemma lika träget sysselsatte. Den tioårige Erik och den åttaårige Otto läste för farmodern, som, medan hon afhörde deras läsning, oafbrutet stickade på sin strumpa. Hon försåg hela hushållet med strumpor och vantar. När gossarne hade läst sina läxor för dagen, hade modern eller systern alltid något arbete i be-

redskap för dem. Än fingo de skrapa potäter eller rensa ärter, än nysta tråd eller göra någonting annat, som passade för deras förstånd och krafter. Sällan voro de lediga eller öfverlämnade åt sysslolöshet. Hade de någon stunds frihet, så sökte de vanligen upp fadern och bror Elias, där de arbetade på ängen eller vid kärret. Med sin äldre bror anlade de äfven fällor och snaror på stigarne i skogen för att fånga fågel, och de hämtade åt modern mången orre, som förlupit sig i deras utställda försåt.

Modern var sina barns föredöme i flit och ordentlighet, och dottern Ulrika trädde troget i hennes fotspår. Under deras händer fick alt i gården ett annat utseende än det haft. Inne i stugan och de två kamrarne var nätt och snygt, och ute på gården och i farstugan sprungo icke mer såsom förr svinen, de voro såsom andra kreatur förvarade i fähuset. På bägge sidor om trappan funnos icke mer några sophögar såsom förr under hösten och vintern och våren. Och korna i ladugården stodo mätta och rena, lönande med kraftig mjölk den vård man gaf dem. Matti hade, genast efter det han ankommit till Hallamäki, beräknat, huru mycket hö och halm, af det förråd som fans, kunde användas för ladugården och funnit, att man därmed öfver vintern kunde föda endast åtta kor dugligt: hvarför han af de tio, som funnos, slaktade två. Anttis enka, som redan i början af november hade låtit slakta så mycket, som vanligen förut om hösten slaktats, förundrade sig öfver kreaturens förminskning och sade: «Hvarför gör ni er af med korna? Tror ni er få nog mjölk af åtta, då vi, som voro hälften mindre till antalet, knapt hade tillräckligt af tio». Men Matti svarade: «Föder man åtta väl, så får man af dem mer än af tio svältfödda». Han hade på den gård, under hvilken han var torpare, lärt sig, utom mycket annat godt, att väl föda och sköta sina kreatur.

Anttis enka tykte, att det var ett underligt lif, som

nu började i hennes förra gård. Och så tyckte folket i granngården äfven. «De ha icke ro hvarken natt eller dag,» sade Pentti, där han satt vid bordet med mössan på hufvudet och rökte sin pipa. «De tänka kanske bli rika här», sade Johan och drog försmädligt på mun; «därpå få de vänta», tillade han och vände sig på bänken att ligga på mage, ty han hade legat så länge på sida, att det gjorde ondt i kroppen. «Mest synd är det med de stackars små barnen, som få arbeta och träla från morgon till kväll», beklagade Penttis hustru, som satt vid spisen och lappade sonens jacka. «Ja, ja, jag har nog sagt det», svarade Anttis enka, som kommit in på en stund för att prata och berätta om lifvet i Mattis hus; «jag har nog sagt dem, att det är orätt att plåga barnen med arbete; de få nog arbeta sedan hela sitt lif. Men modern säger, att om de ej som barn lära sig att arbeta och tycka om arbetet, så få de motvilja därför hela sitt lif». — «Liksom de ej skulle hinna lära sig arbeta, när de bli större och få krafter», yttrade Penttis hustru; «den fattiga får nog lära sig arbeta, han må tycka om arbete eller ej». «Åja, han får nog lära sig arbeta», försäkrade Johan, i det han steg upp från bänken och stoppade sin pipa, hvarpå han åter intog sin förra plats.

I början, efter det Matti och hans hushåll flyttat till Hallamäki, kommo Pentti, hans hustru och son ofta öfver till dem för att se, hvad de hämtat med sig och för att gifva akt på, huru de skulle ställa om i sitt nya hem. Men när de alltid funno sina grannar sysselsatta, hvar och en med sitt arbete, så att de knapt tyktes hafva tid att språka några ord och besvara deras frågor, så upphörde småningom besöken. Pentti började tycka, att det var liksom otillbörligt, att nykomlingarne skulle hämta andra seder och bruk till byn. Han höll sig alt mer och mer på afstånd ifrån Matti och hans folk och klandrade nästan alt, hvad han såg dem göra; och hans exempel

följdes af hustrun och sonen. Efter någon tids förlopp var Anttis enka den enda som underhöll förbindelsen mellan de båda granngårdarne. Hon fann sig genom sina lefnadsvanor mera dragen till Penttis hus, och hon besökte det nästan dagligen, för att berätta hvad Matti och hans folk företogo sig.

När Pentti hörde att Matti bråkade på ängarne med att bortskaffa vidbuskarna, sade han: «Tänker han bli fet af det hö som växer där buskarne stått? Därmed kan han icke föda ett lam engång». När han såg honom köra hem mull och hörde att han ämnade blanda den med spillningen i fähuset, yttrade han hånande: «Jaså, han tänker att spillningen är för stark och måste blandas ut för att ej ha för kraftig värkan, ha ha!» Han ansåg Matti för en narr, som gjorde sig så mycket onödigt besvär.

Men Matti hörde icke dessa anmärkningar och skulle icke hafva fäst sig därvid, om han hört dem, han viste, att arbetet icke var onödigt, och fortfor altså oförtrutet därmed. Han hade ur fähuset uttagit golfvet, som var i det närmaste sönderruttnadt, och ämnade låta kreatüren åtminstone denna vinter stå utan golf; han behöfde därför genast en myckenhet mull för att däraf lägga ett tjockt lager nederst på bottnet i fähuset; och under vintern skulle han behöfva flere gånger mer för att både fylla på efter behof och lägga nytt lager hvar gång han körde spillningen ur fähuset. I början af december blef det godt slädföre, så att körningen af mull och ris till fähuset gick lättare.

Hos Pentti begagnade man hvarken mull eller ris vid fähuset, utan kastade spillningen i en hög framför fähusdörren, där den fick brinna ihop till hälften af sin storlek och förlora sin förnämsta kraft.

Stallen och fähusen på bägge hemmanen i Hallamäki voro skrala af ålder och mycket låga. Hästarna stodo med sina hufvud fast under taket och vantrifdes i

dessa kyffen. Matti kunde för närvarande icke hjälpa det, men beslöt att nästa sommar bygga nytt stall och höja fähuset. Till den ändan måste stock under vintern huggas. Matti hade af sin första husbonde, till hvars lärdomar han satte stor lit, hört att timmer och virke borde huggas antingen i slutet af december eller början af januari, emedan trädens safter då äro mer än annars stelnade, och det saftlösa trädet bättre än det saftiga motstår röta och förruttelse. Han hade dessutom hört sin far säga, att stock bör fällas i nedan, ehuru han ej fått någon annan förklaring däröfver än den, att trädet då ej lätt angripes af mask. Då nedan inträdt just dagarna före jul, började Matti, sedan de två haldagarna gått förbi, fälla timret.

När Anttis enka nämde därom hos Pentti, sade Johan: «Jaså, stallet duger ej åt honom, och fähuset icke håller? I stallet ha stått flere hästar än han har, och fähuset hade rum också för de kor som han slaktade. Men kanske han ämnar själf flytta i fähuset, för att rätt kunna skrapa och slicka sina kor, ha ha ha!» — «Int tycks han hållas stilla ens om hälgen», tillade Pentti; «vi ha tredje dag jul i dag, och han är ren med yxan i skogen». Han nästan föraktade Matti.

Vintern skred emellertid framåt: I Mattis hus var fortfarande samma lif och rörelse som under hösten, och hos Pentti utträttade man efter jul lika litet som därförut. Penttis ovilja emot grannfolket var äfven densamma, den hade blott något tilltagit. Han gick aldrig mera öfver till Mattis gård, och sammanträffade han därute med någon därifrån, så svarade han kort och snäsande på dennes hälsning och tilltal.

En dag under vintern kom Matti första gången in till Pentti. Denne förundrade sig öfver besöket och sade med spefull min: «Sitt ned, fast här ej är så grant och städadt som där lär vara hos er; vi ha ej tid att bestän-

digt sopa och putsa, dessutom duger det nog för oss. Torka, hustru, af bänken, att grannen kan sitta».

Matti nedsatte sig, utan att svara på detta tilltal. Han hade längesedan märkt, att Pentti var ledsn på honom, och anade också orsaken därtill; men han låtsade icke märka det. «Jag kommer hit», sade han, «för att fråga, om ni ej har lust att lösa ert hemman till skatte. Jag ämnar göra så äfven med mitt, och då kunde vi ge in våra ansökningar tillika, så skulle kanske kostnaderna bli litet mindre, då en alltid kunde utträta för bägge».

«Hvartill skulle det tjäna», svarade Pentti, «det första man råkade komma i någon skuld, så skulle hemmanet stryka med, om det bara vore ens eget; nu då det är krono, så tager ingen det ifrån mig, sålänge jag endast sörjer för kronoutskylderna. Nej, så galen är jag icke, att jag söker det till skatte».

«Men som skatte har hemmanet mindre utskylder, och dessutom vore det roligt att vara verklig ägare af det ställe, på hvilket man nedlägger sitt arbete», yttrade Matti.

«Ja, ägare, tils det säljes för skuld», envisades Pentti. «Sök ni ert till skatte, om ni vill, jag låter mitt vara som det är».

När Matti såg att han hos Pentti ingenting kunde utträta, steg han upp och gick sin väg. Han begaf sig ännu samma dag till länsmannen, som bodde tre mil därifrån, för att fråga, huru han borde gå till väga för att få den tilltänkta saken genomförd. Länsmannen upplyste honom om hvad han därvid hade att göra, och Matti sände genast därpå in till styrelsen sin ansökan.

Det blef snart i trakten omkring bekant, att Matti Ahonen var en företagsam och driftig man. Öfver sjön, som låg nedanom Hallamäki, gick vintertid en tämmeligen befares väg, på hvilken innevånarne från de kringliggande byarne och äfven utsockneboar från de nordligt

liggande socknarne ofta färdades på sina resor till kyrkan eller staden. De, som längre tid känt Hallamäkiborne och viste, huru tröga och håglösa de varit, märkte nu, att med Matti flit och omtanke åter flyttat in till byn. De sågo, när de åkte öfver sjön, huru på åkern, som låg invid sjöstranden, väldiga spillningshögar eller såkallade komposter blifvit upplagda, och någonting sådant hade de icke förr sett på Hallamäki. Matti hade nämligen nedanom backen på slutningen emot sjöstranden sin ena åker af par tunnlands vidd. Det var en mager och hård leråker, som nu låg i träde. På den utförde han under vintern och upplade i komposter den spillning som samlades i fähuset. En gång i månaden tömde han fähuset och inlade däri åter nya lager af dyhjord och finhackadt granris. Sålunda erhöll han en myckenhet god spillning, som på den styfva leråkern kom väl till pass.

Mot våren blef det efter vanligheten svår foderbrist hos Pentti. Ehuru han viste, att Matti då ännu hade en hel lada full med hö, gick han likväl icke till honom för att låna, utan vände sig till gårdarne på andra sidan sjön och andra längre bort belägna hemman. Men de flesta af dem hade själfva brist, och det var därför endast några kärfvar halm eller en och annan knippa hö som Pentti och hans son hemförde från sina lånefärder. Deras kreatur magrade hastigt, korna sinade af och likasom förtorkade, och bristen i ladugården åstadkom en känbar brist äfven i hushållet. Det lönade knapt mer mödan att mjölka, ty af de droppar, som ännu kunde pressas ur de hungrande kreaturens förtorkade jufver, skulle icke ett barn haft sofvel tillräckligt för dagen. Och dock hade Pentti lika många kor som Matti, hos hvilken man denna tid hade fullt upp med mjölk, likasom man haft hela vintern. När Anttis enka omnämde, hurudan mjölkrikedom där var i andra gården, sade Pentti: «Det var ett knep af honom att slakta de två

korna i höstas; han är listig som en orm». Och han började afundas sin grannes klokhet.

Ändtligen tog vintern slut. Snön smalt och solen började locka växterna till lif. Det första vårarbete Pentti och hans son började på med var tobaksodlingen. Invid stenfoten på den mest solbelysta sidan af boningshuset inrättade de åt sig plantbänkar, i hvilka tobaksfröet utsåddes, sedan det flere dagar förut blifvit fuktadt eller betadt. De uppkomna plantorna sköttes sen med all omsorg: vattnades ofta och öfvertäcktes mot frosten till nätterna. När värmen stadgat sig och vårfrosterna ansågos hafva upphört, utflyttades plantorna på färdigredda och välgödslade sängar, som voro upptagna på sådana ställen, att de hade skydd emot starkare vindar. Tobaken var männernas käraste växt, ty pipan var deras ständiga outhärliga följeslagare. Den hjälpte dem att fördrifva tiden under den långa vintern, den hängde i munnen vid arbete och hvila under sommaren, ja den lades å sido nästan endast då de åto eller sofvo. Annars var tobaksodlingen allmän i hela trakten, och gossarne lärde tidigt att älska rökningen. Ofta hade fjorton- och femtonårs pojkar, som gingo i skriftskolan, pipsnuggan i fickan och sutto med den mellan tänderna, under det de öfverläste sina läxor i katekesen.

Matti hvarken odlade eller begagnade tobak. Han hade som åtta års gammal haft ett äfventyr med sin fars pipa, hvilket gjorde, att han fick en oöfvervinnelig afsky för alt hvad tobak hette. Hans far var en stark rökare, och sonen fick småningom äfven lust att försöka, huru pipan smakade. En dag var han alldeles ensam hemma i stugan. Han tog då faderns pipa, stoppade den och satte sig på bänken att röka. Men icke nog därmed. Han hade sett att fadern, sedan han rökt någon tid, plägat knacka askan ur pipan och stoppa den tobak, som fans kvar på pipbottnen i munnen. Så gjorde äfven gossen. Sedan han rökt en stund och fått nog

däraf, slog han bort askan samt krassade ut återstoden af tobaken och stoppade den i sin munn. Men han behöll den icke där, utan sväljde ned den. Följden var, att han fick de förfärligaste uppkastningar, och när modern kom hem, låg gossen halft sanslös på golvet, vridande sig som en mask. Därefter tog han aldrig mer någon pipa eller tobak i sin mun. Han blef nästan en tobakshatare och ville gärna öfvertyga hvar och en om, att tobaken var både onyttig och skadlig, att den endast åstadkom utgifter, förorsakade tidsspillan, underhöll lätja och håglöshet m. m. Hans barn, som ofta hörde honom tala så, vande sig småningom att betrakta tobaken såsom ett riktigt fördärf.

Mattis yngsta söner Erik och Otto hade en dag plockat stenar på en liten åker, som reddes till kornsådd; när de om kvällen därifrån hemkommo, stannade de vid granngården och betraktade, huru Pentti och Johan utflyttade sina tobaksplantor från bänken, där de först blifvit uppdragna.

«Hvad är det ni planterar, grannas-värd?» frågade Erik.

«Det angår icke dig. Hvad har ni här att snoka, pojkbytingar? Laga, att ni kommer härifrån!» svarade Pentti.

«Nog vet jag ändå hvad det är: det är bara onyttigt och fördärfeligt strunt, som ni planterar,» sade Erik och tog i detsamma jämte sin bror till fötters.

Pentti grep till en sten och kastade efter dem. «Det är den fördömda fadern, som talar slikt i barnen», sade han, och hans förbittring mot grannfolket blef värre än den varit.

I början hade Pentti medhåll både af hustrun och sonen, när han klandrade och begabbade sin granne. Men snart kom hans hustru på andra tankar. Hon fann, att nästan allt hvad Pentti tamlade hade han hållre bort berömma; hon såg att gudsfruktan, flit och goda seder

rådde i grannens hus; hon märkte, att hans barn icke trälaktigt arbetade, utan villigt och gärna fullgjorde sina sysslor både af vana och för att vara sina föräldrar till nöjes, och hon lärde sålunda dagligen altmera värdera sitt grannfolk samt började i mycket rätta sig efter dem. Likväl motsade hon för husfridens skull icke sin man, men hon fälde, hvarje gång det passade sig, alltid ett godt ord för grannen.

Äfven Johan instämde snart icke mera i faderns förtal. Han satt tyst eller gick sin väg, när Pentti af någon orsak åter råkade i vrede och började utfara i smädelser emot grannfolket. Denna förändring hos Johan hade värkats af grannens sjuttonåriga dotter, den vackra, flinka och sedesamma Ulrika.

Johan hade alt ifrån första gången han såg Ulrika betraktat henne med välbehag. Hon tyktes honom så olika traktens flickor: mycket fagrare, förständigare och på alt sätt bättre än de. Med tiden tykte han dag ifrån dag altmera om henne; och ju mera hon behagade honom, desto större aktning började han äfven hysa för hennes föräldrar.

En dag, när Pentti efter vanligheten ville förklena sin granne, tog Johan dennes försvar. Saken var den, att Matti hade tvungit en kvinna och hennes barn, hvilka underhöllos genom att föras omkring i byarne från hus till hus, att arbeta, innan han gaf dem mat. Barnen, tvänne gossar af 8 a 10 års ålder, lät han tillsammans med sina egna pojkar plocka stenar från en åker, och kvinnan hade han att lappa sönerns trasiga kläder. Detta fann Pentti vara onödigt bråk. «Andra ge dem också mat utan arbete», sade han; «men den där, han vill vara olik alla andra».

«Jag tycker», svarade härtill Johan, «att ni far gör orätt åt grannen; ingalunda var det illa gjordt af honom att ha modern att lappa egna barns kläder, och pojkarne blefvo icke häller värre af stenplockningen».

«Jag tror du blir lika förrykt som han», snäste Pentti till sonen; men vidare sade han icke håller, ty han ville just icke påstå, att arbete var skadligt. När Pentti sålunda såg, att han intet medhåll vidare hade hvarken af hustrun eller sonen, yttrade han icke mer så ofta sina speord emot Matti, men inom sig var han lika förbittrad på honom. Han förargade sig öfver alt, hvad denne gjorde. När han såg Matti tidigare, än brukligt var på orten, börja höbärgningen, när han såg honom likaledes förr än andra skörda sin säd, log han hånfullt däråt och började i förargelsen själf senare än vanligt dessa sommararbeten. Och när alt gick Matti väl i hand, — ty «Gud är med de tidiga jordbrukarne», säger ett skottländskt ordspråk — när han fick sitt hö grönt och kraftigt bärgadt och sin säd ospild i rian, men Pentti däremot slog hö ännu när säden hade bort skäras och skar så sent, att de bästa sädeskornen förspildes på åkern, samt därför erhöll en fjärdedel mindre ur rian än Matti, så förargade sig Pentti ännu mera och tyckte, att hans granne hade en oförtjänt lycka. Han var af sin afund så förblindad, att han lika litet insåg sin grannes förtjänster som sina egna fel. Och så förblef det. Han kunde aldrig lida Matti, som likväl icke någonsin gjort honom ondt, utan tvärtom gärna skulle hafva lefvat i sämja och vänskap med honom och alla andra.

Först när Pentti dog, inträdde ett riktigt vänligt förhållande mellan de båda gårdarne; ty Johan gifte sig med den vackra Ulrika och sökte sedan i både arbete och vanor att rätta sig efter sin driftige svärfader.

Vikas Petter.

Hans föräldrar och födelseort.

Sen af östra Nylands socknar bodde för omkring åttio år sedan en man, som hade ett litet hemman, men föga brydde sig därom, utan mest sysselsatte sig med fraktsläpning. Beständigt var han ute på resor, både åt öster och väster, och hustrun fick hemma, så godt hon kunde, hålla vård om hemmanet. Hans längsta och förnämsta resor skedde till Petersburg, därifrån han hemtade varor åt köpmän i Viborg, Fredrikshamn och Lovisa. Men han företog aldrig en färd till Petersburg, om han icke hade någonting att föra dit äfven. Och då det var ondt om frakter till denna ort, så sökte han att skaffa sig sådana både på ett och annat sätt. Han kände en hel mängd människor i Petersburg, och han hörde af dem alt emellanåt omtalas, att den eller den handtvärkaren i staden behöfde lärgossar. Han åtog sig då att hämta åt dem sådana från Finland. I sin hemsocken och trakterna däromkring sökte han upp fattigt folk, som hade många barn, och erbjöd sig att skaffa åt deras söner lärgosseplatser i Petersburg. Han beskref för föräldrarne, hvilken lycklig framtid deras barn skulle få i den stora staden, där de inom kort skulle förtjäna mycket penningar och bli ansedda borgare. Så värfde han åt sig fjorton-, femtonårs gossar, och ofta reste han af till Petersburg med 5 å 6 sådana gossar i sin stora fyrhjuliga kärra. Framkommen fördelade han sina skyddslingar bland stadens handtvärkare: en kom till en skomakare, en annan till en skraddare, en tredje till en snickare o. s. v. alt som där råkade vara platser lediga för tillfället.

Bland andra, som af honom sålunda forslades till den främmande staden för att där söka sin lycka, var en femtonårig stilla gosse af vekt sinnelag, hvilken emot sin vilja tvangs att följa med. Hans föräldrar voro spannmålstorparfolk med fyra barn, och de ansågo för en lycka att blifva af med åtminstone ett, isynnerhet som de tänkte, att sonen efter några års vistande i Petersburg skulle bli en förmögen man, som kunde understödja dem på deras ålderdom. Gossen gret och bad att få bli hemma, han skulle ej vara sina föräldrar till besvär, han ville i närheten, där de bodde, söka sig plats som dränggosse, bara han icke blefve bortskickad till det främmande landet; men föräldrarne hade nu engång fått i sina hufvud, att det för gossen vore bäst, att han sändes till Petersburg, och därför beslöto de, att Åkar-Erik — så kallades fraktföraren — skulle taga honom med, när han nästa gång gjorde en färd till den stora staden.

Gossen, hvars namn var Karl, måste foga sig efter föräldrarnes vilja. Tidigt en vacker sommarmorgon klef han med fyra andra pojkar upp i Åkar-Eriks stora kärra, och så bar det af mot okända öden. I början af färden satt Karl med gråten i halsen och tårar i ögonen, men hans kamraters glada mod skingrade småningom hans sorg, och Åkar-Erik, som under sina resor varit i tillfälle att se många märkvärdigheter, försökte dessutom med muntra berättelser förmå gossarne att glömma det bittra i skilsmessan från hemmet och hemlandet.

Färden gick snabbt och lyckligt. När de ankommit till Petersburg, förde Åkar-Erik gossarne till de mästare, för hvilka han bestämt dem. Karl lämnade han hos en snickare, som tog emot honom på det vilkor, att han i fem års tid skulle tjäna som lärgosse.

Snickaren var äfven hemma från Finland, och de flesta af hans gesäller och lärgossar likaledes. Karl kom således att bo och arbeta tillsammans med landsmän.

Detta var en fördel; men för öfrigt blefvo de fem läro-åren ganska tunga och långa. I början användes han ej stort på verkstaden, utan begagnades såsom drängpojke till alla möjliga göromål. Småningom fick han dock börja deltaga i snickarearbetena. Han var villig och trägen i sina göromål och vann därför snart sin mästares tillgifvenhet. Men mästaren var en gammal och beskedlig man, och lifvet på verkstaden var därför icke alltid sådant, som det bort vara. Gesällerna förde ett tämmligen öfverdådigt lif, och gossarne vande sig af dem vid allehanda oseder. Ofta, när mästaren ej var tillstädes, sändes det efter brännvin, och gesällerna drucko sig rusiga, svuro och höllo råa samtal. Karl, såsom den yngsta af lärgossarne, skickades vanligen att hämta brännvinet. I början ville han ej gå, ty han viste, att mästaren ej kunde tycka om sådant; men han fick sig af gesällerna slag och knuffar och fann ingen annan utväg än att lyda. Han stack buteljen under rocken och smög sig af på beskickningen, men han var till mods som en missdådare. Engång, när han var ute på ett sådant ärende, mötte han mästaren i porten.

«Hvart skall du ta vägen, och hvad har du under rocken?» frågade mästaren. Karl redogjorde för sitt uppdrag och sade, att han ej velat gå, men att gesällerna hotat honom med stryk, om han ej gick. Mästaren följde med honom upp på verkstaden och förehöll gesällernas ofog samt förbjöd pojkarne att lyda, då de befalldes till något sådant, som ej var rätt.

När mästaren gått ut, blef Karl af en gesäll slagen och sparkad, för det han varit så dum och låtit mästaren komma under fund med ärendet, för hvilket han var utskickad. «Lagar du så, att mästaren kommer öfver dig engång till, när du går efter brännvin, så slår jag benen undan dig,» hotade gesällen. Och Karl måste fortfarande hämta brännvin, men noga ta sig i akt att på sådana vandringar ej blifva upptäkt af mästaren.

När han väl uträttat sitt ärende, fick han därför en och annan gång en liten sup i belöning. Han ville ej ta emot en sådan lön, men äfven därvidlag hjälpte det ej att sätta sig emot gesällernas vilja; han tvangs att dricka.

Karls mästare ansågs för en förmögen man; kanske ansåg han äfven själf sig för sådan, eftersom han ej särdeles vårdade sig om sin verkstad. Han besökte den endast par gånger om dagen för att se efter, hur arbetena lidit och blifvit gjorda, hvarvid han rättade de fel han fann och gaf befallningar om påbörjande af nya arbeten. Sin öfriga tid tillbragte han sysslolös i sina rum eller på vandringar ute i staden. Han var gift, men hade gift sig sent och hade blott ett enda barn, en flicka, som vid den tid, då Karl kom i läran, var omkring tio år gammal. Henne sökte han att gifva en så god uppfostran som möjligt. Hon hölls i skola och fick dessutom för skilda lärare undervisning i musik och ritning. Hennes mor var en enkel och beskedlig kvinna af tysk härkomst, och tyskan var därför det språk, som mest talades i snickarens hus.

De fem läroåren gingo för Karl omsider till ända. Han hade vuxit upp till en reslig och kraftfull ung man. Sitt handtvärk kände han väl, och sin mästars förtroende hade han år ifrån år altmera vunnit. Sedan han blifvit litet mera hemmastadd på verkstaden, hade han icke vidare låtit gesällerna begagna sig till onyttiga uppdrag. Han fullgjorde sina åligganden punktligt, men när han skulle skickas efter brännvin eller i andra ärenden, dem han icke gillade, så satte han sig bestämdt däremot och lofvade anmäla det för mästaren, om man ej lämnade honom i fred. I sina kamraters nöjen på fristunderna deltog han sällan. När han hade en stund ledig, tillbragte han den med läsning. Han hade hemma af sin mor lärt sig läsa rätt bra, och alla böcker, som han nu kom öfver och kunde förstå, läste han igenom. Af en bok isynnerhet hade han stort nöje; det var en hi-

storisk berättelse om konung Gustaf Adolf den stores lefnad och bedrifter. Boken var vidlyftig, i flere delar, och det räckte länge att läsa igenom den; men han läste den flere gånger om, tils han hade reda på nästan allt som stod däri. Han hade funnit den på en vind bland andra gamla böcker, och med sin mästars tillåtelse tog han ned den. Han läste med beundran och hänförelse om de bragder den store konungen, hans förfäders konung, hade utfört, i det han kämpade för sitt eget land och, sedan han gjort detta tryggadt och starkt, drog ut med sin tappra här och bistod sina trosförvandter i Tyskland mot deras förtryckare. De andra lärgossarna undrade öfver, hur Karl ständigt ides sitta med näsan öfver den gamla boken, och de kallade honom på spe «studenten». Men han brydde sig ej om speord, utan studerade som förr och skaffade sig sålunda mången nyttig kunskap, ty han erhöill af sin mästare flere böcker, när denne såg, huru gärna han under fristunderna läste.

En tanke hade Karl ständigt under hela lärotiden hyst, och det var att öfverge Petersburg och återvända till hemlandet, såsnart han blifvit gesäll. Motvilligt hade han följt Åkar-Erik, när denne förde honom till Petersburg, och den motvilja han då redan kände för den främmande staden, utan att hafva sett den, ökades allmera under hans vistelse där. Ehuru de flesta af hans kamrater voro finnar som han, bemötte de honom dock hvarken med välvilja eller vänskap. De ansågo sig knappt mera som finnar, de tyktes genom skilsmessan från fäderneslandet hafva blifvit likasom alldeles lösrykta däri-från, och de tänkte numera på ingen annan än sig själfva. Ensamt stod Karl alltså bland dem, som närmast omgäfvade honom. Och gick han ut i staden, så var honom där allt så främmande och ovänligt; han kände icke de människor, som där rördes om hvarandra, han förstod icke de tungomål de talade. Att komma bort därifrån och få återvända till hemlandet var därför hans lifligaste önskan.

Såsnart han uttjänat sina år och efter aflagdt prof blifvit förklarad för herre och gesäll, gick han upp till mästaren och tillkännagaf för honom sin afsikt att återvända till Finland. Mästaren sökte dock på alt sätt att hålla honom kvar. «Du har under flera år varit min pålitligaste arbetare, hvarför vill du nu öfverge mig?» sade han. «Jag vill gärna betala dig detsamma, som andra bjuda, och mer, bara du stannar kvar. Res hem till Finland på någon tid, för att besöka dina föläldrar och barndomsbekanta, men återvänd hit och stanna här åtminstone så länge, tils du tänker bli din egen. Ingenstädes i hemlandet kan du förtjäna så mycket som här, och hafva vi kunnat komma öfverens hittils, så må vi ännu någon tid kunna förlikas. Res altså, men lofva mig att komma tillbaka.»

Karl ville ingenting lofva, men hans mästare ansatte honom så, att han till slut måste ge sitt ord att komma tillbaka, åtminstone på ett försök, om han framdeles bättre än hittils kunde finna sig där.

Med renseln på ryggen och en duktig käpp i sin hand vandrade Karl en vacker sommarmorgon ut ifrån staden, där han i fem år tykt sig sitta som en fånge. Hans sinne var gladt som fågelns, hvilken sluppit ur buren och får flyga fri, hvart den vill. Hunnen utom stadens gränser, stämde han upp en glad sång, som han mindes från sin barndomstid i hemmet; han kom knapt ihåg, att han sjungit sedan dess.

Efter en veckas vandring kom Karl till sina hemtrakter. Hans föräldrar bodde på samma ställe som för fem år sedan, och han stannade hos dem par veckor, hvarunder han förfärdigade åt sin mor en liten dragkista och några smärre husgerådssaker. Föräldrarne voro särdeles stolta öfver sin son; modern tykte, att hon aldrig sett en raskare yngling, och fadern beundrade hans stora skicklighet i snickrande.

Men den tid, då han lofvat vara tillbaka i Peters-

burg, nalkades, och han tog därför åter till renseln och stafven, önskande sina föräldrar och bekanta farväl. Det kändes för honom icke så motbjudande att återvända till den stora staden, som det förut känts att vistas där. Den förnämsta skillnaden var, att han nu frivilligt begaf sig dit och viste, att han kunde när som hälst bege sig därifrån, då han förut mot sin vilja tvungits att förbli där.

Mästaren var glad att hafva honom tillbaka och öfverlämnade småningom åt honom nästan hela värkstadsens ledning. Karl talade väl emellanåt om att öfverge Petersburg och söka sig anställning i hemlandet, men lät likväl öfvertala sig att ännu kvarstanna någon tid. Så förgingo tre år. Efter denna tid dog hans mästare, och därigenom blef Karl ännu mer behöflig i huset. Han fästades där äfven så mycket som möjligt, då han ett år efter mästarens död gifte sig med dennes enda dotter Maria.

Karl — som, sedan han blifvit gesäll, antagit tillnamnet Ekman — sökte sig nu rättighet som mästare och fortsatte svärfaderns rörelse. Han hade med sin hustru fått ett kapital af några tusen rubel, och han försökte genom arbete och sparsamhet föröka denna förmögenhet. Alt gick honom också väl i hand, och under framgången tänkte han ej så ofta på sitt gamla beslut att återvända till hemlandet.

I tio år hade han lefvat som gift, då en händelse inträffade, som gjorde, att detta beslut ändtligen sattes i värkställighet. Han hade af ett bolag emottagit inredningen af en ny stor byggnad, och arbetet därmed hade räkt ungefär ett halft år, då bolagets kassaförvaltare rymde och tog med sig, hvad som fans i kassan. Det råkade vara en så stor summa, att bolaget till följe däraf nödgades upplösa sig, utan att kunna betala sina förbindelser. Karl Ekman, som på förhand uppburit ganska litet af det, som arbetet med inredningen kostat honom, förlorade på detta företag flere tusen rubel; och i för-

argelsen däröfver beslöt han att öfvergifva icke blott Petersburg, utan äfven sitt handtvärk. Han hade redan någon tid umgåtts med tanken att i sin hemtrakt köpa sig ett hemman och tillbringa sin återstående lefnad som jordbrukare; men han ville ännu samla litet till, innan han lämnade det yrke, han ända dittills sysslat med. Nu hade han förlorat närmare hälften af sin förmögenhet, och grämelsen däröfver gjorde sitt till att föröka den motvilja, han förut känt för den ort, där han vistades.

Kort efter denna tilldragelse kom Åkar-Erik, som alt ännu fortsatte sin gamla rörelse, med en stor smörtransport till Petersburg. Han brukade taga in på den gård, där Karl Ekman bodde, och han gjorde det äfven denna gång. Han ansåg sig hafva en betydlig del i den framgång Ekman hittills haft, ty det var ju han som öfvertalat föräldrarna att sända gossen emot dennes vilja till Petersburg, och Åkar-Erik besökte därför gärna Ekman för att hälsa honom från hemlandet och tala om den förflutna tiden.

När nu Åkar-Erik kom på sitt besök till Ekman, sade denne: «Nå Erik, om ni vill, kan ni nästa gång, när resan gäller hitåt, få hjälpa mig att flytta härifrån, likasom ni för nitton år sedan lagade så, att jag kom hit».

«Jag tänker, att herrn int farit illa här», sade Erik. «Men hvarför vill herrn flytta, och hvar tänker herrn slå sig ned, om jag får lof att fråga?»

«Jo, ser ni, jag har nu tänkt öfverge både Petersburg och snickareyrket, för att bli bonde», svarade Ekman.

«Skomakare, blif vid din läst, så mår du allra bäst, heter det i ordspråket», sade Erik. — «Int tror jag att ett sådant byte blir bra. Herrn har altför länge varit herre för att nu bli bonde.»

«Därmed är ingen nöd», försäkrade Ekman; «jag har arbetat förr och kan arbeta ännu; och har man ett godt landställe, så lefver man bra sorglöst, ty Gud låter det växa, bara man plöjer, göder och sår.»

«Nog kan det så vara» yttrade åter Erik, «men int är det så lätt håller att plöja, göda och så. Därtill fordras vana, som till alt annat. Och dessutom har landtbrukaren sina sorger såväl som andra. Det händer ibland, fast huru väl han plöjer, göder och sår, att han ingenting har att skörda».

«Men då tar han emot sin olycka som en pröfning af Gud och behöfver ej förarga sig öfver att hafva blifvit bedragen af människor, som man här blir», svarade Ekman. «Nej, jag flyttar bestämdt ännu detta år härifrån till Finland och bosätter mig där någonstades på landet. Fins där ej i hemsöcken något hemman, som för närvarande är till salu?»

«Ett hemman fins där vist, som i höst kommer att säljas; men det är ej någonting att fika efter. Hemmanet är litet och har stora utskylder, därför går det nu också på auktion för kronopengarne. Förr var det ändå värdt någonting, så länge där fans skog och ficks fisk. Men nu är skogen uthuggen, och fisket har år ifrån år aftagit. Nog har herrn som pojke varit på det stället: det är Vikas hemman, nere vid stranden i samma by, där herrn är född.»

Ekman började fundera på, huru det vore att söka förskaffa sig detta hemman. Det skulle vara så trefligt, tyckte han, att kunna bosätta sig på sin födelseort, där de flesta ställen och föremål äro gamla, kära bekanta.

«Men hemmanet kan väl arbetas opp, och skogen växer ju till med tiden,» sade han åt Erik.

«Medan gräset gror, dör kon», menade denne; «en skog växer int snart opp, och ett förfallet hemman sättes ej lätt i stånd. Till hvardera fordras mycket tid, tålmod och pengar. Herrn må int tänka på Vikas och ej håller på något annat hemman. Vill herrn flytta till Finland, så må herrn då bosätta sig i någon stad och fortsätta med det yrke, som herrn lärt sig. Att köpa ett uselt hemman och börja på med jordbruk är den gena-

ste vägen till fattigdom för den, som ej har lärt sig att själf ta i plögen.»

Detta ville Ekman ej tro. Han tyckte, bara man hade ett landställe och litet pengar till, så vore man den lyckligaste människa under solen. Han kunde icke glömma Vikas; under sommaren gjorde han en färd till Finland och hörde då efter, när hemmanet skulle säljas. Tillika gaf han en person där i uppdrag att inropa det för hans räkning, ifall ej priset skulle stiga altför högt. När hösten kom och hemmanet såldes, blef Ekman dess ägare. Men köpesumman var ganska betydlig, ty närmaste grannen till Vikas, den rike Anders Backas, hade äfven lust till hemmanet, och Ekmans ombud måste därför stanna vid ett pris, som nära nog uppgick till det, hvilket Ekman bestämt såsom det högsta.

Ekman förblef ännu följande vinter i Petersburg. Emellertid gjorde han täta resor till Finland för att köpa upp stock till en ny byggnad på Vikas och för att anskaffa kreatur och annat, som behöfdes på hemmanet. Tidigt om våren lät han påbörja byggnaden, och såsnart sommaren kommit, flyttade han bort ifrån Petersburg och bosatte sig på Vikas med hela sin familj, bestående af svärmoder, hustrun och hans enda barn, sonen Petter, hvilken då var nära tio år gammal.

Vikas Petters skoltid.

När Karl Ekman flyttat öfver till Finland, satte han sonen i skola i Borgå. Gossen hade redan i Petersburg njutit någon skolundervisning och visade både håg att lära och förmåga att fatta. I Borgå skola gjorde han sig omtykt såväl af lärare som af kamrater. Han kunde vanligen bra sina läxor, och då han ej behöfde särdeles lång tid för att läsa öfver dem, hade han äfven godt tillfälle att med kamraterna deltaga i de nöjen och förlustelser, som tillställes under fristunderna. Ehuru liten

till växten var han stark för sin ålder, och han blef snart bland ungdomen bekant som en god bollslagare om våren och hösten och en ypperlig skridskolöpare om vintern.

Under loftiderna hemma följde han träget fadern vid dennes arbeten på åker och äng. Där han kunde och orkade, tog han i och hjälpte till, och allt som hans krafter förökades, började han mer och mer deltaga med fadern i hvarjehanda göromål.

Där fordrades också arbete på Vikas. Hemmanet var alldeles vanskött och förfallet. Åkrarna voro magra med igengrodda diken, och ängarne voro fulla af tufvor och vidbuskar. Dessutom var skogen, som till sitt omfång var särdeles liten, nästan alldeles förstörd, så att därifrån knapt kunde erhållas så mycket bränsle, som behöfdes för hemmanet.

Ekman gjorde hvad han kunde och förstod för att förbättra stället. Men det var, som Åkar-Erik hade sagt, ingen lätt sak att iståndsätta detta ödesnäste. Därtill kom ännu, att Ekman var alldeles okunnig i jordbruket och begick många oriktigheter vid jordens skötsel, vid sådd och skörd. Han brukade rådfråga sig hos sin närmaste granne, Backas Anders; men denne var själf ingen kunnig jordbrukare och gaf dessutom Ekman ofta med afsikt falska råd. Anders var en högst obehaglig person; afundsjuk och bakslug såg han gärna, att det gick på tok för andra och hjälpte äfven till, när det blott passade, att befordra deras ofärd. Han hade efter sin fader ärft någon förmögenhet, och han hade själf under tidigare år genom arbetsamhet och snålhet betydligt förökad den, så att han nu var en tämmeligen rik bonde; men han hade under senare tider genom flitigt sysslande med brännvinsbränning och smuggling fått smak för starka drycker, och sedan dess hade hans förra värksamhet småningom aftagit. Han vandrade numera gärna sysslös omkring i byn och småsöp. Han var sällan riktigt full, men nästan aldrig håller riktigt nykter.

Tillsammans med Anders Backas hade förre egaren af Vikas länge idkat lurendräjeri med estländskt brännvin. Anders var den, som egentligen dref handeln, men Vikasen sändes vanligen att forsla varan och sälja den. Därunder förföll Vikasens hemman mer, och mer och sedan han par gånger blifvit gripen och fått plikta för lurendräjeri, såldes hemmanet för obetalade kronoutskylder. Anders Backas hade stält så listigt till, att Vikasen ensam drabbades af all skada vid upptäkten af deras gemensamma smugglingsförsök.

Sådan var Karl Ekmans granne och rådgifvare. När han såg Ekman af okunnighet påbörja något onyttigt eller förvändt arbete skrattade han däråt i smyg, men inför honom själf berömde han det såsom ett nyttigt och klokt företag.

Karl Ekman märkte snart, att en jordbrukares lif icke var så behagligt, som han hade tänkt sig det. Huru han än arbetade, ville hans arbete icke krönas af någon riktig framgång; ty ett förfallet hemman är icke upphjälpt i hast. Åkrarna gäfvo endast klena skördar, som knapt betalade utsädet och arbetskostnaden. Det ringa höförrådet från ängarne förslog ej till kreaturens underhåll. Och skog fans icke att föryttra. Inga inkomster stodo således till buds. Däremot voro utgifterna många och stora. Uppförandet af en ny byggnad, anskaffandet af kreatur och redskap, hemmanets iståndsättande hade kostat betydliga summor. Ekman och hans hustru voro vana att föra ett godt lif. Hemmanets utskylder voro dryga. Och gossens skolgång kostade äfven. Alt detta gjorde, att Ekmans icke särdeles stora förmögenhet alt mer och mer smalt tillsammans och hans sinne började fördystras.

Han beklagade sig för grannen, Backas Anders. Denne rådde honom att börja bränna brännvin och idka handel med estländsk sprit. «Hemmanet är för litet och dåligt», sade han, «att underhålla ett hushåll; därför må-

ste också förra Vikas bon söka skaffa sig andra inkomster. Han hade god vinst af brännvinshandeln och skulle hafva suttit kvar här ännu, om han ej varit nog dum att låta två gånger knipa sig af kronomännen».

«Men om det nu går på samma sätt med mig», sade Ekman, «så kommer jag bara fortare från hemmanet. Dessutom är det högst obehagligt att syssla med någonting, som är olagligt».

Anders plirade med ögonen och smålog. «Det är bara i början som det är obehagligt», sade han; «man vänjer sig vid allting. Och när man får god vinst af handeln, så börjar man riktigt tycka om den».

«Men blir man engång knipen; så förlorar man mer än man vunnit och står ännu med skammen på köpet», invände Ekman.

«Det är just saken, att man ej skall låta knipa sig», svarade Anders. «Jag känner nog tillgången, jag, och skall underrätta herrn om, hur det bör gå».

Ekman visade dock ingen särdeles lust att följa Backasens råd. Men när följande höst kom, lockade Anders några estländare öfver med en brännvinslast och erbjöd hälften däraf åt Ekman; den andra hälften skulle Backasen själf köpa. Ekman kunde ej motstå frestelsen, utan gick in på affären. Under höstens mörker forslades varan till en köpman i Lovisa, med hvilken förut var aftaladt om saken.

Första företagit gick således bra och lockade därför till nya försök. Ekmans hustru varnade och förestälde mannen det brottsliga i hans förehafvande; men han skämtade däröfver, bad henne vara lugn och sade, att hon ej förstod sig på sådana saker. Nya laster och forror hämtades öfver från Estland under hösten och vintern och försåldes af Ekman eller Backas Anders i närliggande städer.

Det dröjde icke länge, förrän Ekman var en genomdrifven lurendrjare, döf för sitt samvetes och sin hustrus

förebråelser. Äfven sonen Petter, som under tiden växte upp till yngling, ogillade sin faders skamliga sysselsättning, men föräldravördnaden afhöll honom ifrån att yttra något ord därom. Också var under sommarmånaderna, då Petter hade ledighet från skolan och vistades hemma, lurendråjerirörelsen mindre. Det var endast den mörkare tiden på året denna rörelse med hopp om framgång kunde idkas.

Härunder försummade dock Ekman icke sitt jordbruk. Han upparbetade hemmanet så godt han förstod och hann. Åkrarne började bära litet bättre skördar och ängarne hade någorlunda blifvit befriade från skog. Men han var öfvertygad om, att hemmanet allena icke kunde underhålla honom, utan att han måste ha någon biförtjänst, och då tykte han, att handeln med det estländska brännvinet var den fördelaktigaste.

Huru Petter kom att sluta sin skolgång.

Ekman hade i nära fem års tid bott på Vikas, då följande händelse inträffade. Tidigt om våren vid första öppet vatten landade en estbåt med brännvin en mil från Vikas. Ekman hade infunnit sig på stället med två hästar för att emottaga lasten. Han hade bjudit hälften åt Backas Anders, men denne hade på senare tid börjat draga sig ifrån hela handeln. Anders tyckte, att Ekman hade för stor vinst af handteringen och han började undas honom densamma. Därför drog han sig undan och försökte sedan att lägga hinder i vägen för Ekmans företag. Par gånger hade han gifvit Ekman falska råd för att få hans smuglerier att misslyckas; men då detta icke hjälpt, då Ekman genom lycka och djärfhet undgått hvarje fara, beslöt Anders att bli angifvare. Själf ville han dock icke uppträda såsom sådan, men han lät genom en tredje person länsman i socknen få veta, att Ekman på det omtalade stället ämnade taga upp bränn-

vin. Ekman, som ej hade minsta aning om detta anslag till sin ofärd, begaf sig jämte sin dräng å väg för att vara tillstädes, där båten med brännvinet skulle landa.

Klockan två om morgonen ankom Ekman till ort och ställe och började genast arbetet med kärkens öfverflyttning från båten i kärrorna. Det var tvänne stora, tunga kär, och det blef ett bråk att få dem ur båten. Ändtligen var alt gjordt, och Ekman skulle just stiga upp i kärran för att börja återfärden, då länsmannen med fyra karlar trädde fram ur den närbelägna skogen och styrde sina steg mot de färdiga lassen. Ekman märkte i morgonskymningen personerna, utan att känna igen dem, men anade genast, att fara vore å färde, tillsade drängen att sätta sig upp, kastade sig själf på kärran och gaf sin häst ett dugtigt rapp. I samma ögonblick hade de fem karlarne hunnit fram, och en af dem fattat Ekmans häst vid tygeln, i det länsmannen med hög röst ropade: «halt!» Men hästen var ett kraftigt och kvikt djur: vid slaget, som den erhö, sprang den till, så att karlen, som fattat i tygeln, kastades åt sidan och släpte sitt tag. I vildaste fyr körde Ekman af, och drängen i hans spår. De skulle sålunda också hafva undkommit, om icke Ekman i brådskan och halfdunklet på den dåliga vägen hade kört upp på en sten, som våldsamt kastade hans lass omkull. Ekman slungades hufvudstupa till sidan af vägen, fick det tunga brännvinskärlet öfver sig och krossades nästan ögonblickligen till döds. Drängen höll nu äfven stilla, och länsmannen med sina följeslagare kom tillstädes att bevittna den förskräckliga tilldragelsen.

Liket lyftades upp på kärran och sändes hem med drängen, åtföljd af två karlar. Brännvinskärlet, som krossat Ekman, hade i fallet gått sönder och förlorat hela sitt innehåll. Det andra lasset kördes genast hem till länsmannen.

På Vikas och i hela byn blef en förfärlig uppstånd-

delse, när Ekmans lik tidigt på morgonen hämtades dit. Hans hustru var utom sig, såväl öfver mannens död, som öfver det grufliga sätt, på hvilket han omkommit. Midt under utöfningen af en brottslig gärning hade han, utan att ett ögonblick förut kunna ana det, träffats af dödens hand. Nedslagen af sorg och blygsel, viste den arma hustrun icke hvad hon skulle företaga sig. Det första hon något kom till sig, lät hon skicka till Borgå ett bud efter sonen. Han var nu på skolans högsta klass och skulle om hösten afgå till gymnasium. Men genom faderns död blef hans läsning afbruten; han kom ej att återvända till Borgå, utan stannade hemma för att bistå modern vid de många göromål, som nu föllo på hennes lott.

Petter var nu femton år gammal, när han jämte sin mor nödgades öfvertaga bestyret med hemmanet. Modern föreslog, att de skulle försöka sälja stället, och att Petter skulle fortsätta sin läsning, då han redan var så långt kommen och hade beröm af sina lärare för flit och ett godt förstånd. Men Petter var af annan tanke. Han sade, att just ingenting skulle betalas för hemmanet, om det nu blefve utbjudet, och hvarmed skulle modern lifnära sig, när den lilla köpeskillingen engång vore slut? «Bättre är det, att vi försöka hålla hemmanet och arbeta här hvad vi förmå, så ha vi åtminstone tak öfver hufvudet», sade han. För att dock göra modern till viljes, gick han öfver till Backas och frågade Anders, hvad denne ville ge för Vikas. Men Anders bjöd ingenting. «Jag är för gammal», sade han, «att skaffa mig mer arbete än jag har». Inom sig tänkte han likväl icke så; han ville gärna hafva Vikas, hvars ägor lågo strax invid och emellan hans egna, men han ville vänta, tils enkan och Petter blefve tvungna att öfverge hemmanet, då han säkert skulle få det för billigare pris, än han nu tåktes bjuda. Annars kände han inom sig liksom ett slags samvetsförebräelse: han tyckte sig vara orsak till Ekmans död, och för att nedtysta stämman i sitt inre, drack han denna tid mer än vanligt.

Huru Petter efter faderns död försökte komma till rätta.

Orättfånget gods eger icke bestånd, heter det i ordspråket, och detta kunde äfven sägas om den vinst, Ekman haft af sin brännvinshandel. Hvad han förtjänade gick vanligen lika fort som det kommit, och de förluster, hans sista olyckliga företag medförde, voro större än den vinst, han genom flere föregående lyckade affärer kunnat hopsamla. Det var därför i ganska fattiga omständigheter enkan och sonen befunno sig efter hans död.

Men Petter var en kraftfull och tilltagsen yngling, som icke lätt tröttnade eller förlorade modet. Han började genast deltaga i alla arbeten, som hemmanets skötsel kräfde. Från tidigt om morgnarne till sent på kvällarne var han i värksamhet. Hans glada mod och muntra lynne meddelade sig åt hans arbetskamrater, drängen och en spannmålstorpåre, så att de gärna och med flit förrättade sina göromål. När de sågo hur den unga husbonden ansträngde sig, blygdes de öfver att uppföra sig annorlunda, och då de hörde hans vänliga tilltal, ville de gärna göra honom till viljes. Så gingo arbetena friskt undan. När Petter om aftnarne hemkom, var han vanligen duktigt trött, men han hade alltid en glad uppsyn, för att icke visa modern, att arbetet för deras utkomst var tungt och påkostande.

Äfven modern sökte å sin sida så mycket som möjligt bidra till denna utkomst. Den tid hon hade öfrig från hushållsgöromålen använde hon att undervisa bygdens flickor i kvinliga handarbeten samt läsa och skriva. När sommaren gått förbi och höstens mesta arbeten upphört, började också Petter deltaga i moderns skolundervisning. Han utvidgade skolan, mottog äfven gossar och fick snart anbud på flere elever än han kunde åtaga sig. Icke allenast från egen by, utan ock från närgränsande byar hämtades barn i hans skola.

Denna för trakten gagneliga värksamhet gaf under vinterns lopp Petter och hans mor en nätt inkomst. Genom den blef Petter satt i tillfälle att om våren köpa sig par lispund klöfverfrö, som han utsådde bland rågbrodden. — En half mil från den by, där Vikas var beläget, fans en välskött herregård. Sonen till ägaren af denna gård hade i Borgå skola varit kamrat med Petter, och äfven sedan Petter lämnat skolan, besökte han då och då under loftiderna sin förra kamrat, med hvilken han varit särdeles god vän. Under dessa besök var han i tillfälle att lära sig ett och annat af jordbruket på herregården, och det var till följe af dessa lärdomar han kom på tanken att börja odla klöfver. Ängarne på Vikas gåfvo ringa afkastning, och kreaturen hade hittills där, likasom på andra hemman i byn, blifvit svältfödda, hvaraf åter följde, att mjölkafkastningen var klen och spillnings-tillgången obetydlig. Detta ville Petter förändra till ett bättre, och därför tog han ihop med klöfverodlingen.

När Petter tidigt på våren lät så väpplingsfröet bland rågbrodden, log Backas Anders försmädligt däråt och sade till grannarne: «Han tror, kantänka, att han är herre ock, därför vill han roa sig med samma leksaker som de andra herrarne; men nog tar det för honom snart slut, ty det fordras penningar att hålla på med slika dumheter».

Emellertid grodde fröet väl, och väpplingen sköt tätt upp i skydd af rågen. När denna blifvit skuren, såg fältet så grönt och lofvande ut, och följande sommar afkastade det omkring femhundra lispund ypperligt väpplingshö.

Samma år Petter började sin klöfverodling, hackade han om hösten upp par tunnland af en nära boningshusen belägen äng, som icke mer ville växa, körde ut därpå spillning i komposter under vintern och sådde där följande höst råg med timotejfrö. Sålunda blef hans rågsådd icke mindre, ehuru en del af den åker, som då var

i turen att besås med råg, stod såsom äng och bar klöfver. De följande åren tog han efter råd och lägenhet upp mera af ängen och behandlade den på samma sätt, under det han i åkern alt fortfarande vid hvarje rågsådd insådde en del af fältet med klöfver. Ängen var efter tre år helt och hållet besådd med timotej, som gaf god afkastning.

Petter hade nu tillräckligt hö att föda sina kreatur väl, och han erhöll därigenom ymnigt spillning att förbättra sina åkrar och kunna med gräsfrö beså de öfriga ängarne. Sålunda kom hemmanet småningom i riktigt godt stånd; åkrar och ängar blefvo bördiga, och den välskötta ladugården gaf en riklig afkastning i mjölk och smör. Vid alt detta hade Petter en sällsynt god tur, om han ock genom flit och klokhet förtjänade den; åren voro fruktbara, och inga olyckor träffade honom.

Vid hvarje nytt företag rådfrågade Petter alltid sin förra kamrats fader, och denne, som var en kunnig jordbrukare och välvillig man, lämnade gärna de upplysningar och råd Petter behöfde. När t. ex. de med klöfver besådda åkerfälten efter 2 à 3 år icke mer gáfvo någon betydande afkastning och därför måste brytas upp och gödas, tänkte Petter åter tillsammans med rågen så klöfverfrö, ty han hade haft en sådan vinst af denna förträffliga foderväxt; men hans rådgifvare varnade honom därför och upplyste, att ett fält, som varit besådt med klöfver, behöfde flere år, innan det åter med fördel kunde bära samma växt. Petter valde då andra foderslag, med hvilka han emellan sädesskördarne besådde sina åkrar.

Ladugården var altså det förnämsta ögnamärke vid det jordbruk, som nu bedrefs på Vikas. Obetydligt hö såldes; det mesta betades upp på stället; ty Petter tyckte att smör lättare än hö kunde forslas till staden.

Petter gör en särdeles förmånlig upptäkt.

Genom sin skolhållning om vintrarna, genom försäljning af höfrö från en del af klöfver- och timotejskördarne och genom afkastningen från sin välskötta ladugård hade Petter sådana inkomster, att han slog sig tämmeligen bra ut. Hemmanet förbättrades därunder och steg i värde alt som tiden led. Men hvad som icke så lätt stod att upphjälpas och förbättras på Vikas, det var skogen. Såsom vi förut nämt, var den liten till sitt omfång och dessutom nästan alldeles uthuggen. Hvarje stock eller bräde, som behöfdes på hemmanet, måste anskaffas annorstädes ifrån, och på gärdsel och bränsle var till och med brist. Petter funderade länge och väl, hvad som därvidlag vore att göra. Med inköp af en skogslott skulle saken lätt varit afhjälpt. På det närmaste hemmanet Backas fans vidlyftig skogsmark med god skog, och Backas Anders skulle nog varit med om att sälja någon mindre del däraf; men därpå var ej för Petter att tänka, ty hvarifrån skulle han taga penningar? Han förundrade sig öfver, att Vikas skog var så liten, betydligt mindre än något annat hemmans i byn. Han frågade efter, om någon karta öfver byns ägor fans, men ingen sådan viste man af. För många år sedan hade en gammal söndrig karta funnits på Backas, men den hade förkommit, man viste icke huru. Petter talade med en landtmätare och frågade, huru det kunde hafva tillgått, att Vikas hemman blifvit så missbytt på skog. Landtmätaren svarade, att detta hemman troligen fått andra fördelar framför de öfriga hemmanen, då det erhållit mindre skog; men han lofvade se efter, huru därmed egentligen förhöll sig. För tillfället hade han icke till hands någon karta öfver den by, hvartill Vikas hörde; men han ville vid tillfälle betrakta kartan och sedan låta Petter få veta orsaken, hvarför hans hemman erhållit så litet skog.

Någon tid därefter reste landtmätaren genom byn och tog in hos Petter. Han sade nu, att han sett på kartan och där funnit Vikas skogsslott vara lika stor som något annat hemmans i byn. På Petters försäkran, att hemmanets skog då icke öfverensstämde med kartan, uppmanade landtmätaren honom att anhålla om landtmätarebiträde för uppgående af råarne kring skogen. Petter invände, att ett sådant företag troligen skulle bli mycket kostsam, och att kanske ändå ingen fördel därmed kunde vinnas.

«Kostnaden kan ej bli särdeles stor för ett sådant arbete», sade landtmätaren; «och när skogen på kartan är betydligt större än den, som hemmanet anses ega, så måste den tillökning i skog, som man vinner genom råarnes uppgående, nog ersätta kostnaden.»

Petter fann, att så måste vara, och sökte landtmätare för att få sina råar uppgångna. Arbetet påbörjades, och det visade sig snart, att en god del af den skog, som hittills ansetts som Backas tillhörighet, i verkligheten tillhörde Vikas.

Backas Anders blef rasande, när han såg landtmätaren gå upp Vikas rån midt igenom sin bästa skog. Han svor och väsnades, försäkrade att ingen skulle ta bort hans egendom, hotade landtmätaren och Petter med rättegång och lofvade gå fast till kejsaren, om han ej fick rätt förut.

Förhållandet mellan Petter och Backas Anders.

Anders började, såsom han hotat, rättegång angående skogen, men vann därmed ingenting, utan hade endast nya förluster, ty han fick betala rättegångskostnaderna. Skogen var och förblef Petters tillhörighet.

Huru en så stor del af Vikas skog kommit att betraktas såsom underlydande Backas, därpå hade man icke säkert reda. Bägge hemmanen hade för längre tid

sedan under flere mansåldrar tillhört samma släkt, och när siste ägaren, Backas Anders farfar, sålde Vikas, hade han antingen af okunnighet om rån eller af bedrägeri kvarhållit för mycket skog under Backas. Om Anders viste däraf, är svårt att säga; men åtminstone hade ingen annan förr än nu kommit att tänka på och undersöka detta förhållande.

Anders grämde sig fasligt öfver förlusten af sin skog. Han var mycket snål, och skogen var värd flere hundra rubel, ty den bestod af grofva träd och kunde, såsom liggande nära sjöstranden, med fördel föryttras. Till sorgen öfver förlusten kom ännu förargelsen däröfver, att Petter skulle få skogen. Anders skulle hellre hafva unnat den åt hvilken annan som helst. Han var förbittrad på Petter redan förut af många orsaker. För det första kunde han aldrig glömma, att han var skuld till Ekmans död, och hvar gång han såg sonen, kände han de inre förebräelserna starkare; därför afskydde han honom såsom sitt onda samvete. För det andra hade Petter genom sin raskhet att öfvertaga och uppehålla hemmanet gjort ett streck i räkningen för Anders, som ville komma sig till Vikas för en spottstyfver; och detta kunde Anders ej förlåta. Dessutom kunde Anders icke tåla, att Petter hade börjat med nya försök i jordbruket och lyckats däri. När ännu härtill kom, att Petter vann rättegången angående skogen, så steg förbittringen hos Anders till sådan höjd, att han hatade Petter såsom sin värsta fiende. Han hade hittills låtit sin dotter gå i skolan hos Petters mor; ty med alla sina dåliga egenskaper älskade Anders likväl mycket sitt enda barn och ville gifva henne en god uppfostran; men nu fick hon icke mer gå till Vikas, utan sändes till Lovisa att där hos en fru, som tillsammans med sin dotter höll en liten skola, fortsätta sin undervisning. Själ f gick Anders aldrig öfver till Vikas, och han hälsade härefter hvarken på Pet-

ter eller hans mor. Mötte han dem, vände han sig bort och låtsade icke se dem.

Det var med Backas Anders som med supare i i allmänhet; han drack mera, när han blef förargad. Nu kom också en förfärlig suplust öfver honom. Han stängde sig slutligen in i en kammare ensam med flaskan och drack nätter och dagar, så att hans förstånd började förvirras. Han tyckte sig nämligen i fyllan och ensamheten höra en röst, som först lågt och otydligt, men sedan allt högre och tydligare hviskade åt honom: «häng dig, häng dig!» Han förskräktes i början, när han trodde sig förnimma dessa ord, och såg omkring sig med half-fåniga blickar. Ingen varelse märktes i rummet, men allt fortfarande ljudet i hans öron: «häng dig, häng dig!» Han reste sig upp och ledde sig längs väggen ut ur kammaren, men äfven i farstugan och på gården följdes han af den förfärliga rösten. Då stapplade han in i stugan till hustrun, som höll på med något arbete, och satte sig nära henne. Äfven där fick han ingen ro för de hemska orden. «Häng dig, häng dig!» hörde han hviskas invid sig. Han grep hustrun i armen och frågade: «hör du något?»

«Nej, hvad skulle jag då höra?» var hennes svar.

«Hör du ej en stämman som säger: häng dig, häng dig!» frågade Anders vidare med ängslig röst och förvirrade blickar.

«Gud bevara dig!» utropade hustrun. «Du har nu druckit så mycket, att du är på väg att förlora förståndet. Jag tänkte allt, att det så skulle gå med det eviga supandet».

Hon betraktade mannen närmare. Sådan hade hon ännu aldrig sett honom. Han var blekgrå i ansiktet, håret stod som på ända, kallsvetten pärlade utför pannan, och ögonen stirrade som hos en vansinnig.

«Hör du int, hör du int?» stönade han.

Hustrun stod mållös af förskräckelse. Hon tog

slutligen den eländige under armen och ledde honom till sängen, där han viljelöst nedlade sig. Han fortfor att mumla: «hör du int, hör du int?» men somnade slutligen.

Huru Backas Anders slutade.

Följande dag och sedan alt fortfarande plågades Anders af sin hemska inbillning. Alt emellanåt tykte han sig höra hviskas invid sig; «häng dig, häng dig!» Han försökte att lämna brännvinet och höll sig par dar nykter; men plågoanden öfvergaf honom ej. Han fick endast en ny plåga till, ty kroppen, som var van att dagligen emottaga brännvin i öfverflöd, kunde ej med ens vänjas att helt och hållet undvara detta retningsmedel, utan råkade i oordning. Anders kände sugningar och slitningar i magen och smärtor i hela kroppen. Sådant var outhärdligt. Han grep då åter till flaskan och drack ursinnigare än förut.

Så gick det en vecka framåt. Anders utseende blef alt mera förstördt. Icke blott det omåttliga drickandet tog på honom och förstörde kroppen; den förfärliga stämman, som gycklade för hans inbillning, uppskrämde honom dagen igenom och störde hans sömn om natten samt tärde sålunda äfven på hans hälsa. Han blef som en trasa, darrande i hvarje lem. Och ju svagare och eländigare han blef, desto olidligare föreföll honom lifvet. Han tykte slutligen, att han nödgades följa den gräsliga stämmans uppmaning och göra en ända på sitt lif. Med en repstump i fickan smög han omkring i huset, sökande ett lämpligt ställe för att hänga sig. Detta var numera hans enda mål.

Hustrun såg hans förstörda utseende och märkte den oro, med hvilken han smög omkring, men kunde icke ana, att han förehade någonting så förskräckligt.

En dag var han försvunnen från gården. Alt sedan han började dricka utan något återhåll, hade han

icke aflägsnat sig från gården, utan mest hållit sig instängd i en kammare. Att han nu var borta, gjorde därför hustrun orolig. Hon trodde att han gått ned i byn och där vore människorna till åtlöje. Hastigt begaf hon sig till de närmaste gårdarne och frågade efter honom, men ingen hade blifvit honom varse. Lika fåfängt var hennes sökande på de öfriga ställena i byn. Full af oro skyndade hon hem, men han var icke återkommen. Hon kallade drängarne från åkern och sände dem åt olika håll att söka. Själf började hon genomleta uthusen; kanske hade han gått in i något af dem och somnat? När hon kom ned till rian och öppnade logdörren, möttes hon af en syn, som slog henne med namnlös förfäran. Där hängde mannen från en af sparrarne med en snara om halsen. Hustrun gaf till ett gällt nödrop och störtade in i logen. Men där var ingenting mer att hjälpa. Hängningen hade redan värkat; det var blott ett lik som hängde i snaran.

Så slutade Backas Anders. Hans sorgliga ändalykt förblef länge ett talämne vidt omkring i trakten och beredde hans hustru och dotter mycken sorg och förödmjukelse. I tanklös hårdhet räknade många hustrun och dottern till last, att Anders hade afhändt sig själf lifvet. De enda, som behandlade enkan och hennes dotter med skonsamhet och deltagande, voro Vikas Petter och hans mor. De viste, att de arma kvinnorna voro oskyldiga till det som skett, och aktade sig därför att göra dem någon förebråelse. De bemötte dem med vänskapsfullt deltagande såsom rättskaffens grannar, och förhållandet mellan Backas och Vikas blef därför bättre, än det någonsin förut varit. Eva — Backas Anders dotter — sändes icke mer till staden, utan fick fortsätta sin skolgång hos Petters mor.

Petter på håll.

Som skolgosse hade Petter ofta begagnat hållskjuts på sina färder till och ifrån skolan. Han reste då vanligen tillsammans med någon kamrat och tyckte, att det var roligt att komma fram så fort som möjligt. En och annan gång hade han därunder kommit i gräl med skjutskarlen, som önskade skona sin häst och icke tillät de otåliga pojkarne att köra så fort som de ville. Han tänkte då icke på, att en hållhäst äfven kunde tröttna, eller att en skjutskarl såväl som den resande hade rättigheter att stöda sig på. Nu skulle han bli i tillfälle att erfara, huru det kändes att vara skjutskarl.

Sedan han efter faderns död tillsammans med modern öfvertagit hemmanets skötsel, lät han alltid drängen förrätta hållskjutsen, ty han tyckte, att han själf bättre behöfdes hemma. Men då han två år varit bonde, hände det engång, att drängen var sjuk, när det blef Vikas tur att gå på håll. Petter beslöt då att själf försöka skjutsningen och begaf sig tillsammans med åtskilliga andra från samma by till den en mil därifrån belägna gästgifvargården.

Det var i medlet af juni månad. Universitetet och skolorna hade just blifvit tillslutna för sommaren, och den studerande ungdomen begaf sig från städerna hemåt. Det var därför tätt med skjutsar på de gästgifvargårdar, som lågo i närheten af någon stad, och det var just till en sådan gästgifvargård Petter och hans följeslagare hade att infinna sig. De fingo därför, såsnart de framkommit, nästan alla genast afgå på skjuts.

Petter fick dock ej till sin första skjuts någon student eller skolgosse, utan en officer, som kom från Ryssland och reste åt Helsingfors till. Det var en finne, som länge varit i rysk tjänst och nu fått någon tids tjänstledighet för att göra ett besök i sitt hemland. Han hade för resan försett sig med egen piske, hvilken han flitigt

begagnade. Den häst, med hvilken han kommit, stod hvit af fradga och drog med ansträngning efter andan, och knapt var han kommen upp i Petters kärra, förrän han började äfven åt dennes häst utdela kraftiga rapp. Hästen var kvick, och den satte därför genast af i frysprång. Petter försökte väl hålla in tömmarne för att häjda den, men nya slag skrämde den åter, och det gick därför framåt längs vägen med ilande fart. Petter bad, att den resande ej skulle slå, och försäkrade, att hästen nog skulle springa tillräckligt utan stryk; men officeren sade: «Håll du bara jämt i tyglarna och låt mig bestämma, hvad hästen behöfver och hur fort det skall gå.» Nya slag följde på detta samtal. Det skar Petter i hjärtat att se sin häst så misshandlad, men han var för försagd att vidare yttra eller göra något i saken, och så fick det gå som det börjat. Lyckligtvis var hållet ej längre än ungefär en mil, och Petter stod därför snart på den andra gästgifvargården bredvid sin flämtande häst, torkande och putsande den, så godt han kunde. Nedslagen och i sakta mak återvände han till den gästgifvargård, därifrån han kommit.

När Petter återkom från sin första skjutsfärd, hann han endast par timmar beta hästen, innan han måste sätta den före andra gången. Det var nu två skolgosar han fick att skjutsa. Dagen höll på att gå till ända, junikvällen kändes kylig, och gossarne voro tunt klädda. De började frysa och längtade dessutom att komma fort till sitt hem, dit de nu hade endast par håll kvar. De manade därför på Petter, att han skulle köra på friskt. Petter kom ihåg, huru otåligt han själf som skolgosse längtat att slippa hem, när han kom från skolan, och han lät därför hästen duktigt löpa, men gossarne tykte dock, att det gick för dåligt, och knotade fortfarande.

«Kör på bättre», sade den ena; «vi äro inte vana att åka så här dåligt».

Petter blef till slut ledsen öfver det beständiga kno-

tet och svarade: «Det är illa, att ni fått så dåliga vagnar; men inte ämnar jag därför köra min häst fördärfvad».

«Hvad är det du säger! Jag tror du blir stursk, din fähund!» ropade skolgossen och såg mäktiga förgrymmad ut.

Petter började skratta. «Med lika skäl», sade han, «kunde jag påstå att ni är stursk; men dessutom vill jag fråga, med hvad rätt ni kallar mig fähund? Tror ni er få strafflöst skymfa mig, därför att ni åker med min häst? Ni betalar, och jag skaffar er fram till nästa gästgifvaregård inom den i lagen bestämda tiden. Därmed äro vi hvarandra kvitta, ty någon annan rättighet har icke den ena af oss öfver den andra. Hittills har jag kört fortare än jag behöft, och jag skulle hafva gjort så äfven härefter; men eftersom ni öfverfaller mig med ovett, så tänker jag ej göra mig någon onödig brådska».

Sedan Petter sagt detta, häjdade han hästens fart och lät det gå långsammare; dock såg han på klockan och stälde så till, att de voro fram i laglig tid eller efter en timme på milen. Gossarne väsnades, ville taga tömmarne af Petter samt lofvade klaga för gästgifvaren och anmärka i dagboken, att de kommit dåligt fram. Men Petter förblef lugn, lämnade icke tömmarne ifrån sig och sade endast, att de nog skulle komma fram i tid, så att ingen anmärkning behöfdes.

När de framkommit till gästgifvargården, funno gossarne också för godt att ingenting säga. De bestälde sig ny häst och reste tysta vidare. Petter återvände genom natten till sitt gästgifveri, satte sin häst i stallen och kröp upp på stallskullen, där han lade sig att sofva.

Följande dag fortforo skjutsarne att vara talrika. Petter skjutsade tre resor den dagen. Den första resande han förde var en student. Äfven denne började snart knota öfver farten, sade att han hade brådt och bad Petter köra fortare. Petter svarade, att han nog körde så fort, som den resande hade rätt att fordra, men

att de resande vanligen icke tänka därpå, att äfven skjutskarlarna hafva några rättigheter.

«Hvad är det för rättigheter du talar om?» sade studenten öfvermodigt; «när jag betalar, så är det min rätt att komma fort fram, och du har därvidlag ingen annan rättighet än att köra, som jag behagar».

«Ingalunda kan herrn tänka så, som herrn nu talar», svarade Petter. «Illa vore det bestäldt med vårt land, om här skulle finnas människor, som icke hade någon annan rättighet än att rätta sig efter andras godtycke. Herrn vet bättre än jag, att vi alla äro medborgare i ett fritt samhälle och därför äfven alla hafva rättigheter att stöda oss på, lika som vi alla hafva skyldigheter att uppfylla».

Studenten såg förvånad på sin skjutskarl; därefter lade han sin hand på hans axel och sade med allvar: «Det är rätt, som ni säger. Förlåt mina obetänkta ord, och kör som ni finner vara rätt och billigt».

Petter körde som han börjat och ännu litet bättre till. Under återstoden af färden uppstod mellan honom och den resande ett lifligt samtal om hvarjehanda saker, och studenten sökte genom ett vänligt bemötande förmå Petter att glömma de oförnuftiga ord han i början yttrat, och öfver hvilka han med skäl blygdes. När de framkommit till gästgifvargården och skildes, rakte den resande Petter sin hand och sade: «Tack för god skjuts och må väl!»

Den andra skjutsen, Petter den dagen gjorde, var för en äldre herre, som åkte i vagn med två hästar för och hade egen kusk. Petter följde med som skjutskarl och satt uppkrupen bakom den nedfälda vagnskuren på en hög kista. Vagnen var tung, och kusken lät det gå, så fort hästarne blott kunde springa. Till och med uppför backarna körde han i firsprång. De hade också icke åkt många värst, förrän hästarne voro öfverhöljda af svett och flämtade som jagthundar. Petter ropade slut-

ligen åt kusken och bad honom skona hästarne; «de äro ju nästan färdiga att störta», tillade han. Men herrn i vagnen röt: «Håll du bara din mun! Min kusk har kört förut och vet nog, huru hållkampar skola behandlas. — Låt gå som det gått!» tillade han åt kusken.

Men Petter ansåg sig ej böra tiga, när han blott yrkade på sin goda rätt. «Det är en olycka», sade han, «att alla tycka sig kunna behandla skjutshästarna, som de vilja. Därigenom blir skjutsningsskyldigheten, som annars är för jordbrukaren tryckande nog, ännu tyngre».

«Hvad är det du resonnerar», svarade mannen i vagnen; «skall jag icke få begagna hästarna, när jag betalar för dem?»

«Ja vist», sade Petter, «men begagna dem endast såsom lagen föreskrifver; det är stadgadt, att den resande får åka mil i timmen, och nu hafva vi färdats mer än en half mil på en kvart timme; det är dubbelt fortare än lagen tillåter. Herrn är kanske embetsman i staten och borde som sådan söka att föregå andra med godt exempel i uppfyllande af statens lagar och författningar».

Den resande tyktes bli smått förlägen öfver hvad hans skjutskarl sade. «Det är visst hvars och ens plikt», svarade han, «att lefva efter lag och författningar; men icke är det möjligt, att vi varit blott en kvart timme på väg».

«Nog är det så», försäkrade Petter; «jag såg på klockan, när vi reste från gästgifvargården, så att jag med full säkerhet kan påstå, att icke mer än femton eller sexton minuter sen dess förflutit».

«Nå, om det så är, kör då litet långsammare, Ols-son», sade den resande åt kusken, som redan något saktat hästarnes fart för att bättre kunna höra, hvad hans herre talade med skjutskarlen.

Kusken körde härefter drägligare, och Petter hade sålunda räddat hästarna från ytterligare misshandling den resan.

Men senare denna dag, då han mot kvällen gjorde sin tredje skjuts, råkade han värre ut. Han fick en ensam herreman, en stor, stark person, som genast och utan vidare tog tömmarne och piskan ur hans händer och började köra det fortaste hästen förmodade springa. Petter lät det så gå en stund, men bad slutligen den resande köra saktare, emedan en skjutskarl ej var skyldig att låta sin häst jagas på det sättet. Den resande befalde honom vara tyst och hotade i annat fall låta honom själf smaka af piskan. Petter tog då i tömmarna och sade: «det kan vara detsamma, om jag eller min häst misshandlas, men intetdera vill jag tillåta utan att söka försvara mig».

Den resande höjde piskan för att gifva Petter ett slag, men denne fick i tid sin hand emot och hindrade slaget, hvarefter en slags brottning i kärran uppstod. Petter var tämmeligen stark för sin ålder, men den andre hade ovanliga krafter, och han fick därför snart Petter nedtryckt mot kärrbottnet, hvarefter han började med piskan tilldela honom slag på slag. De voro där vid lag komna under en backe, och just i detsamma syntes uppe på backen en kärra med tvenne manspersoner uti. Detta var ett obehagligt möte för Petters resande; han släpte genast sitt tag. Men Petter, åter kommen på fötter, ropade åt de mötande, att de skulle stanna, och kallade dem till vittnen därpå, att han af den resande blifvit öfverfallen med hugg och slag. De båda männen, tvänne bönder från samma socken, genom hvilken landsvägen gick, ansågo sig på Petters uppmaning böra följa med till gästgifvargården, för att där söka få reda på, hvem den resande var. De åkte därför efter, och Petter, som nu skötte tömmarne, körde med vanlig fart. Ett stycke från gästgifveriet började den resande bedja Petter, att han skulle lämna saken, och lofvade i sådant fall ersättning såväl åt Petter som de två vittnena. Petter ville först icke höra talas om en sådan förlikning, men när

han betänkte det onyttiga bråk en rättegång skulle ha med sig, tyckte han, att det kunde vara bäst, om saken afgjordes så fort som möjligt. Han sade därför: «Någon ersättning vill jag själf icke ha, ty jag låter icke slå mig för pengar; men vittnenas besvär skall ni betala, och det väl ändå, på det att ni må ha något straff för ert öfvervåld. Om ni därför ger fem rubel åt hvardera vittnet, och de äro nöjda därmed, så må saken förfalla.»

Den resande betalte utan vidare hvad Petter bestämt, hvarefter de båda karlarna vände om och reste sin väg. Petter och hans följeslagare fortsatte tysta färdens till gästgifveriet.

Petter varnade där skjutskarlarna för den resande och bad dem sända sin handfastaste man med honom, för det fall att han åter skulle få lust att fara fram efter eget godtycke.

Tredje dagen Petter var på håll, färdades där endast få resande, som begagnade hållskjuts. Petter gjorde en skjuts den dagen, men hade därvid ej något äfventyr. Han skjutsade två äldre manspersoner, som ingenting anmärkte om hans körning. Flere af de andra hållkarlarna fingo ingen skjuts den dagen. De lågo uppe på stallskullen, rökte, drucko bränvin och öl, spelade kort och sjöngo oanständiga visor. På stället funnos par vräklingar, nitton-tjuguårs gamla ynglingar, hemma från närheten af gästgifveriet, hvilka i flere år uppehållet sig där och lefvat af tiggeri eller den lilla ersättning de fingo för det de nattetid eller i fult väder eller också annars skjutsade för hållkarlar, som själfva icke ville följa med de resande. Den ena af dem hade som pojke brutit benet af sig och haltade svårt; han kallades Halt-Ulle. Den andra hade endast två finger på sin vänstra hand och kallades Finger-Janne. Dessa ynglingar hade under sitt lif på gästgifveriet lärt sig hvarjehanda oserder, och de lärde dem åt andra i sin tur. De kände de allra gröfsta uttryck och skällsord och kunde sjunga de

skamlösaste visor. När de icke skjutsade för hållkarlarna, roade de dem med sina upptåg eller sjöngo för dem sina visor. Bland hållkarlarna funnos vanligen också flere odygdiga pojkar, hvilka i Halt-Ulles och Finger-Jannes sällskap, där de icke ansågo sig behöfva visa någon människa aktning eller taga vara på ord och åthäfvor, uppförde sig på ett rätt och oanständigt sätt och sökte öfverträffa hvarandra i själfsvåld. Det rådde därför ett ganska vildt lif på stallskullen den dagen, då så få skjutsar voro att göra.

Petter kunde icke trifvas med i lifvet på stallskullen. Han undvek det vilda glammet och var för det mesta ensam. Därför kallade de andra honom på spe «Vikas herrn.» Han vandrade omkring i byn, där gästgifveriet låg, och såg, huru åkrar och ängar voro skötta. Så gick dagen till ända.

Följande dag middagstiden skulle lösen ske. Men ännu på förmiddagen fick Petter göra en skjuts. Det var ett ensamt fruntimmer han skulle skjutsa. När hästen var ispänd och framkörd, infann sig Finger-Janne och sade: «Får jag fara i skjuts för Vikas herrn?»

«Du kan skjutsa för hvilka herrar som helst, men min häst får du icke», svarade Petter.

«Det var illa det», sade Janne; «jag förstår så väl, hur man skall köra för fruntimmer. I förrgår for jag med en gammal käring, och jag körde bara fot för fot. Käringen bad så innerligt, att jag skulle köra bättre, men si, jag hörd int på det örat. Till slut lofvade hon mig drickspengar, bara jag ville köra. «Hur mycket ger då frun? frågade jag. «Du får tre kopek», sade hon. «För tre kopek kör jag int lifvet ur hästen», sade jag. «Int far hästen värre, om du låter den litet springa; jag har så brådt», sade hon. «Nå, ger frun tio kopek, så må det då gå», sade jag. «Tio kopek är för mycket, du bör ju köra bättre redan för bara skjutspenningen; men jag skall ge dig fem kopek», sade hon. «Frun är då

god och ger hit pengen», sade jag; och så gaf hon sin fem kopek. Men int körde jag stort bättre för det. Två timmar voro vi på vägen, och den är bara litet mer än en mil».

«Det var gement gjordt af dig», sade Petter; «stryk hade du bort få och inga drickspengar. Nog hudflänger du hästen för ingenting, när du skjutsar någon, som du är rädd för; men ett stackars ensamt fruntimmer, som ingenting kan göra åt dig, henne täcks du uppföra dig emot på sådant sätt».

«Har man hört på Vikas herrn, hur stor han är i truten! Det var skada att han int fick läsa sig till präst, ty han predikar så bra!» utropade Janne. Halt-Ulle och alla de andra, som stodo rundt omkring, gåfvo till ett gapskratt, ty de tykte, att Finger-Janne hade sagt en stor kvickhet.

Emellertid kom fruntimret ut och reste af med Petter. Denne körde såsom han ansåg vara rätt, hvarken för fort eller för sakta. Fruntimret måste dock under sin resa förut hafva fått åka mera sakta, ty hon tykte att Petter ibland körde för hårdt och bad honom skona sin häst. När de framkommit till gästgifveriet, bjöd hon utom skjutspenningarne drickspengar åt Petter, för det han kört så väl. Petter gaf de öfverflödiga pengarne tillbaka och sade, att han kört såsom lagen föreskref och därför icke behöfde någon ertättning. Fruntimret tyktes blifva förvånadt öfver, att Petter icke ville emottaga penningarne. «Ni må icke försmå det därför att det är så litet», sade hon.

«Inte försmår jag penningar», svarade Petter, «ej håller anser jag detta, som frun bjudit mig, vara för litet; jag anser bara, att jag icke på något sätt förtjänt det. Men om frun nu nödvändigt så vill, så nog skall jag behålla pengarne, och jag får då tacka för dem».

När Petter från denna skjuts återkommit till gäst-

gifveriet, hade nya skjutskarlar där infunnit sig, hvarför Petter och hans kamrater begåfvo sig på väg hemåt

Petter var nöjd att slippa hela skjutsningsbestyret och önskade att aldrig mera behöfva ligga på håll, där han nödgats gräla med nästan hvarenda resande för att få åtnjuta den rätt, lagen tillerkänner de skjutsande. Han talade därom under hemfärden med sina kamrater. De menade, att «sådana äro herrarne alltid; nog vilja de ha rätt för sig, men icke bry de sig om att göra rätt åt andra».

Därtill sade Petter: «Icke är det allena de resandes skuld, att förhållandet är sådant, som det är; skulle de skjutsande bättre hafva reda på sin rätt och med bestämmdhet, men foglighet yrka därpå, skulle nog de resande snart vänja sig att lefva därefter».

Förhållandet mellan Petter och hans grannar.

Petter var en omyndig och oerfaren yngling, när han efter faderns död öfvertog hemmanets skötsel. Alla hans grannar trodde därför, att hans landthushållning skulle komma att gå skralt och bli af kort varaktighet. Än mera stärktes de i denna tro, då de sågo, att Petter började försöka nyheter i jordbruket. Icke blott Backas Anders, utan äfven andra drogo försmädligt på mun och sade: «Pojken är galen; på sådant sätt skall han nog snart göra slut på det lilla han har».

Men Petter var för sina år särdeles förständig. Han företog aldrig någonting, utan att förut noga öfvertänka det och förskaffa sig de råd och upplysningar i saken han af erfarna landtbrukare kunde erhålla. En sådan pålitlig rådgifvare hade han isynnerhet i den af oss förut omnämnda skolkamratens fader. Och hörde han för ofrigt omtalas någon landtbrukare i närheten, som gjort förbättringar i sitt jordbruk eller sin ladugårdsskötsel, så försummade han ej att, när han hade tid, besöka honom

och taga kännedom om dessa förbättringar, för att däraf sedan för sitt eget landtbruk använda hvad han fann vara lämpligt och utförbart. Också hade Petter, såsom vi i det föregående omtalat, framgång i nästan alt hvad han företog sig.

Pratet och skrattet öfver Petters jordbruk upphörde därför småningom bland grannarne. En och annan af dem började i tysthet göra på samma sätt, som han såg Petter göra, och efter några år hade Petters jordbruk blifvit ett mönster för de andras i byn. Det höfrö han årligen skördade fick stark efterfrågan bland grannarne och bönder i närmaste byar. Enhvar, som sett, huru hötillgången på Vikas genom ringa arbete och kostnad förökats, ville gärna äfven förbättra sina ängar eller anslå någon del af sin åker för höodling. Det blef i trakten småningom allmänt bruk att odla hö. Men de flesta använde ej det tillskott i kreatursfoder, de sålunda vunno, till föda åt egen boskap, utan släpade det till städerna, och svältfödde sina kreatur som förut. Så gjorde icke Petter. Han betade upp hemma alt hö, som han fick, och erhöll därigenom tillräckligt spillning för sina odlings underhåll, utom det att han från ladugården hade en lika lönande afkastning, som om han skulle hafva sålt sitt hö i städerna. Äfven i denna sak började dock med tiden en och annan af grannarne följa Petters föredöme.

Den framgång Petters jordbruk hade, i förening med hans kloka och stadgade uppförande i öfrigt, förskaffade honom grannarnes beundran och aktning. Vål hade Backas Anders, så länge han lefde, sökt så mycket som möjligt begabba och förklena Petter och alt hvad han gjorde. Men Anders stackarn förlorade mot slutet all aktning hos andra, likasom han själf hade förlorat aktningen för sig och hela lifvet. Efter hans död fans ingen i byn, som icke erkände Petters förtjänster. Vid några och tjugu års ålder hade han vunnit sådant anseende i trakten, att icke blott i jordbruksfrågor, utan

äfven i andra gemensamma angelägenheter hans åsikter vanligen ansågos för de rätta.

Han bemödade sig ock att förvärfva insikter i hvad som rörde hans ställning såsom jordbrukare och medlem i kommunen. Och då någon för byn eller socknen gemensam angelägenhet var å bane, rådgjorde han alltid på förhand med sina grannar därom och sökte för sig själf och dem utreda, hvad som vore det rätta i saken, innan denna vid allmän sammankomst eller sockenstämma kom till slutligt afgörande.

I den socken, där Vikas var beläget, var det, likasom i många andra af våra socknar, vanligt, att vid kyrko- och sockenstämmor kommunens angelägenheter afgjordes, utan att allmogen därvid nästan det ringaste uttalade sina åsikter. Kyrkoherden och länsmanen jämte en rik kronoboställsarrondator voro de, hvilka ensamma afgjorde hvarje sak. Händet det understundom, att någon af allmogen yttrade sig vid sådana tillfällen, så blef han vanligen utskrattad för sitt yttrande, och det var vanligtvis arrondatorn, som därvid med full hals först uppstämde skrattet och gaf början till de andras munterhet. Den sålunda utskrattade höjde ej gärna sin röst vid någon annan stämma, utan teg som de öfriga socknemännen eller blef alldeles borta från sammankomsten. Också voro sockenstämmorna mycket litet besökta; ty få hade lust att komma dit, då de ej ändå kunde det ringaste invärka på sakens afgörande.

Ett sådant förhållande ansåg Petter vara både skadligt och skamligt. Han uppmanade flere bland sina bekanta, hvilka han kände såsom erfarna och förståndiga män, att vid sockenstämmorna uttala sina åsikter och icke låta, såsom ofta skedde, angelägenheterna afgöras emot deras bättre öfvertygelser. Men han fick vanligen till svar: «Hvartill tjänar det att där säga någonting? Man utsätter sig bara för arrondatorns glåpord, och saken blir ändå afgjord såsom han och de öfriga herrarna vilja».

Petter förestälde, huru fegt och orätt det vore att af fruktan för några speord och litet skratt lämna ifrån sig sin goda rätt. «Nog slutar arrendatorn opp att skratta, bara man int faller modet, utan lugnt framställer och bevisar sin sak», försäkrade han.

«Försök själf att motsäga honom», svarade en af Petters grannar, «det skall ej bli något lätt göra, vill jag tro».

«Nog lofvar jag att när som helst uttala den mening jag anser för rätt», svarade Petter.

Någon tid därefter sammankallade länsmannen sockneboarne för att besluta angående ombyggnaden af en bro, hvilken det ålåg socknen att underhålla. Petter hade före sockenstämman en sammankomst i saken med sina byamän, för hvilka han uttalade den åsikt, att bron, som varit bygd af trä, nu borde uppföras af sten, för att i framtiden icke så ofta behöfva ombyggas. Den större kostnad, en stenbro vid första uppbyggnaden skulle tillskynda socknen, kunde fördelas på en längre tid, däri-genom att de byggnadsskyldige upptoge ett lån, som småningom skulle återbetalas. De församlade tyckte, att det nog kunde gå an att bygga bron af sten, bara man kunde få ett sådant lån, och bara arrendatorn och befallningsman vore med om saken.

Sockenstämman.

Det hade efter vanligheten icke många infunnit sig till sockenstämman. Kyrkoherden, länsmannen, arrendatorn och ungefär tjugu hemmansägare utgjorde hela samlingen. Petter och alla öfriga värdar från hans by voro dock tillstädes.

När då frågan om brobyggnaden företogs, framkom Petter med sitt förslag, att bron borde byggas af sten.

Förvånad öfver att höra någon af allmogen först taga till ordet och framkasta ett alldeles nytt förslag,

vände sig arrendatorn till Petter och betraktade honom en stund. Därefter drog han munnen till ett försmädligt grin och sade: «Har Vikasen så godt om pengar och arbetsfolk nu, att han int är nöjd med de kostnader, som uppförandet af en träbro kommer att förorsaka honom, eftersom han vill ha bron bygd af sten?»

«Det är här icke fråga om mina tillgångar», svarade Petter, «utan därom, hvilket vore för socknen fördelaktigare, att bygga bron af sten eller af trä.»

«Ja, men utan tillgångar bygger man hvarken trä- eller stenbroar», inföll arrendatorn och upphäufde en af sina vanliga skrattsalfvor.

«Hä hä hä hä», skrattade en stor del af de församlade med.

Petter väntade, till dess skrattet upphört, hvarefter han sade: «Jag vet nog, att man utan tillgångar ej kan åstadkomma någonting; men det hör icke hit. Mitt förslag söker att åstadkomma ett varaktigt arbete och tillika göra kostnaden mindre känbar».

«Ha ha ha ha», skrånade arrendatorn; «hans förslag skall göra kostnaden mindre kännbar! Ha ha ha ha!» Och åter instämde många efter gammal vana i arrendatorns skratt.

Petter vände sig till kyrkoherden. «Jag anhåller ödmjukast», sade han, «att kyrkoherden såsom sockenstämmans ordförande ville ålägga arrendatorn Storman och de öfriga skrattande att vara tysta, tils jag talat till slut».

Skrattet upphörde genast. Arrendatorn såg både förargad och förlägen ut, men sade ingenting.

Petter fortsatte: «En stenbro blir visst betydligt dyrare än en träbro, men kostnaden skulle bli mindre kännbar, om vi upptoge ett gemensamt lån, som skulle småningom återbetalas».

«Ja! ja!» hördes flera röster ur samlingen; det var Petters byamän, som togo mod till sig att uttala sitt bifall.

«Ett sådant lån», fortfor Petter, «skulle vi kunna få från vårt rika magasins tillgångar, och återbetalningen skulle ej kännas tryckande, då den finge ske småningom. Emellertid skulle vi erhålla en bro, som komme att stå för framtiden och inbesparade mycket arbete och virke, såväl för oss, som för våra efterkommande».

«Nog sörja våra efterkommande för sig, icke behöfva vi draga försorg om dem», yttrade arrendatorn.

«Om våra fäder hade tänkt på samma sätt, som herr arrendatorn, så skulle vi hafva mycket sämre än vi nu ha», svarade Petter.

«Det är visst och sant», försäkrade kyrkoherden, som nu framstälde till afgörande den frågan, huruvida de församlade vore för att bygga bron af sten eller af trä.

«Af sten», ropade flera röster. «Af trä, af trä» svarade andra. Vid anställd omröstning voro de flesta för, att bron skulle byggas af sten.

Slutet på berättelsen.

Alt hade gått Vikas Petter förunderligt väl i hand. Hans jordbruk var blomstrande och betraktades af grannarne såsom ett mönster, hvilket de sökte att rätta sig efter. Hans ladugård gaf god afkastning och ersatte väl det arbete och den kostnad, han därpå nedlagt. Hemmanet hade oförväntadt vunnit en betydande och nödvändig tillökning i skog. Och jämte alt detta hade Petter år ifrån år altmera vunnit sina grannars högaktning och förtroende.

Men han förtjänade äfven, om någon, en sådan framgång. Han var ihärdig och ordentlig i sina arbeten. Han försummade intet tillfälle att förskaffa sig insikter och taga lärdom af andras bättre erfarenhet. Och mot alla var han vänlig och försonlig, redbar och hjälpsam, utan att dock låta någon, ho det vara månde, förhålla honom hans goda rätt.

Petter var nu tjugutre år gammal. Hans mor hade hittills haft vård om hushållet, ladugården och hemsysslorna i allmänhet. Men hennes hälsa hade på senare tiden blifvit vacklande. Petter tillät henne då icke mer att anstränga sig, utan sökte själf se efter både hem- och utarbetet. Men han fann snart, att sådant icke var möjligt för honom, hur han än bemödade sig. Hans mor yttrade då en dag, att han borde gifta sig.

Petter smålog förlägen. «Hvem skulle vilja ha mig och tråla, såsom mamma gjort, på det fattiga Vikas?» sade han.

«Icke lida vi här någon nöd», svarade modern; «och dessutom får du hvilken flicka som hälst», tillade hon med säkerhet. Hon hade såsom alla mödrar en hög tanke om sin sons förträfflighet.

«Jag skulle nog kunna säga, hvart du hälst bör vända dig, för att få en god hustru», fortsatte hon efter en stunds tystnad.

Petter svarade ingenting, han rodnade bara mera. Han behöfde icke något råd i den vägen, utan viste nog själf hvart han skulle vända sig. Hans hjärta visade honom vägen.

Samma dag detta samtal föreföll mellan moder och son, gick Petter om kvällen i skymningen öfver till Backas. När han där inträdde, fann han dottern i huset, Eva, ensam i stugan. Hvad han där samtalade med henne och hennes mor, som en half timme senare hemkom från ett besök i byn, känna vi icke så noga. Men följderna däraf var, att en söndag kort därpå lystes det i kyrkan till äktenskap mellan Petter Ekman och Eva Andersdotter Backas.

Att de blefvo lyckliga är att förmoda, då Petter var en bra karl, och då Eva till en del blifvit uppfostrad af honom själf och hans mor, de år hon gick i skola på Vikas, under hvilken tid äfven de ungas tycke för hvarandra tog sin början.

Först och främst en öfversikt af samhällets tillstånd. Sedan följer en beskrifning af de olika klasserna i samhället och deras förhållande till varandra. Detta är en mycket intressant och utförlig berättelse som ger en god öfversikt af det svenska samhällets tillstånd på den tiden. Berättelsen är utöfadt i en mycket enkel och tydlig stil som gör den lätt att läsa och förstå. Den innehåller många intressanta detaljer som ger en god förståelse för de olika klassernas förhållande till varandra och till samhället som helhet. Detta är en mycket värdefull och intressant läsning för alla som är intresserade af svensk historia och samhällets tillstånd på den tiden.

UNIV. - BIBL.
LUND

16 MRS 1950

115

SKRIFTER

utgifna af föreningen

Svenska Folkskolans Vänner.

1. **James A. Garfield.** Lefnadsteckning, bearbet. efter W. M. Thayer m. fl. Pris: 40 pni.
2. **Emigrationen.** Tvänne uppsatser. Pris: 40 pni.
3. **En byhistorie.** Teckning ur folklivet af Parus Ater. Pris: 20 pni.
4. **Ur Finlands historie.** En blick på Finlands historie. — Per Brahe. — Skärmystingen på Ålgsjö. — Kriget 1808—09. — J. L. Runeberg. Pris: 40 pni.
5. **Härdt profvad.** Skildring ur verkligheten af Zakarias Nielsen. — Skuld och försöning. En berättelse ur folklivet af Aina. Pris: 20 pni.
6. **Om kopporna och vaksinationen,** af J. H. — Prästens fosterdotter. Skildring ur det verkliga livet af T. A. Thyregod. Pris: 30 pni.
7. **Om Runorna,** nordens älsta skriftecken. Efter Kùbke, Liljegren, Geijer m. fl. af A. O. F. Pris: 25 pni.
8. **Herodes den store,** af A. Ingerslev. Öfversättning från danskan. Pris: 25 pni.
9. **Under skilda fanor.** Berättelse från 1788—90 års krig af P. Nordmann. Pris: 50 pni.
10. **Lotsen och hans hustru.** En historie berättad af Aina. Pris: 15 pni.
11. **På landsbygden.** Af Parus Ater. Pris: 25 pni.
12. **Trohet i det ringa.** Berättelse ur folklivet af Aina. — **En flicka som besökte folkskolan.** Pris: 30 pni.
13. **Norge förr och nu.** Efter O. Jensen, G. Storm, J. Dyring m. fl., skildradt af P. Nordmann. Pris: 40 pni. (Uppl. slut).
14. **Sånger belysande Finlands historie.** Pris: 45 pni. (Uppl. slut).
15. **En gammal soldat.** En lefnadssaga af Oskar Behm. — **Skildringar från södern,** af K. G. Pris: 35 pni.
16. **Jerusalems förstöring.** Af A. Ingerslev. Öfversättning från danskan. Pris: 25 pni.
17. **Åland, dess natur, folk och minnen,** af M. R. Pris: 65 pni. (Uppl. slut).
18. **Hvad den gamle skolmästaren berättade,** af Gånge Rolf. — **Rysarne i Pärnä 1713.** Skildring från Stora ofredens tider af P. Nordmann. — Pris: 40 pni.
19. **Hafs fiskeriet på Sverges västkust samt några ord om Finlands salt-sjöfiskeriet** af Ossian Reuter. Pris: 30 pni.
20. **Om folkskolans bibel, läsesalar och föredrag för folket,** af P. Nordmann. Pris: 40 pni.

- 21 Hufvuddragen af den s. k. Matematiska geografin, af Hugo Grönstrand. Pris: 25 p.ni.
22. De gamla egypternas religion, af R. H. Pris: 25 p.ni.
23. Skildringar ur Finlands och Sverges historie I. Sammanställda af P. Nordmann. Pris: 70 p.ni. (Uppl. slut).
24. Skildringar från Västra Nyland, af Ossian Reuter. Pris: 50 p.ni.
25. Djurens industrier, efter bästa källor af O. M. Reuter. Pris: 70 p.ni.
26. Sånger och Sångelekar för lägre folkskolan och hemmet, hopsamlade af V. Ö. Pris: 50 p.ni.
27. Råd rörande folkbibliotek. — 1. *Värden af folkbibliotek*, af Valtrid Vasenius. 2. *Förteckning öfver lämpliga böcker*, af P. Nordmann. Pris: 50 p.ni.
28. Om Finlands fiskar och fisket i Finland, af O. M. Reuter. Pris: 1 mk.
29. Barndomsvännerna. Berättelse af V. Ö. Pris: 30 p.ni.
30. Om jaktvård i Finland, af Karl H. Lindholm. Pris: 50 p.ni.
31. Samvärfkan mellan universitetsbildning och folkbildning i Upsala, af Uno Stadius. Pris: 20 p.ni.
32. Illustrerad beskrifning öfver Nylands län för skolorna, af P. Nordmann. Pris: 50 p.ni.
33. Djur och växter i deras inbördes förhållanden. Efter bästa källor, af O. M. Reuter. Med talrika träsnitt. Pris: 80 p.ni.
34. Allmogekvinnan i hemmet, af M. N. Pris: 50 p.ni.
35. Ständens uppkomst under medeltiden, af M. G. Schybergson. Pris: 50 p.ni.
36. Finlands geologiska utveckling från istiderna intill våra dagar, af Wilhelm Ramsay. Pris: 1 mark. (Uppl. slut).
37. Svenska sånger i urval. Pris: 50 p.ni.
38. Sede- och bildningsförhållande i Finland under 17:de seklets senare hälft, af Ivar A. Heikel. Pris: 75 p.ni.
39. Naturskildringar och folklifsbilder från Finland, af R. Hult och P. Nordmann. Pris: 1 mark.
40. Valda berättelser af J. L. Runeberg, Z. Topelius, J. Aho m. fl. Pris: 60 p.ni.
41. Skildringar från Palestina, af Knut Tallqvist. Pris: 1 mk 25 p.

isk
bibli
ris: 2

